

MULT ÉS JOVO

ZSIDÓ-IRODALMI, MŰVÉSZETI, TÁRSADALMI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT.

Az O. M. I. K. E. kulturbizottságának közreműködésével szerkeszti

DR. PATAI JÓZSEF



Megjelenik minden hó közepén.
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VI. ker., Podmaniczky-
utca 6. szám. Telefonszám 146-92.
Előfizetési ára az O. M. I. K. E. párt-
fogó tagdíjjal együtt egész évre:
20 korona, díszkiadásban 30 korona.
Egyes szám ára: 2 és 3 korona.

KÁRMÁN MÓR: A ZSIDÓSÁG HIVATÁSA ÉS A RABBISÁG FELADATA.



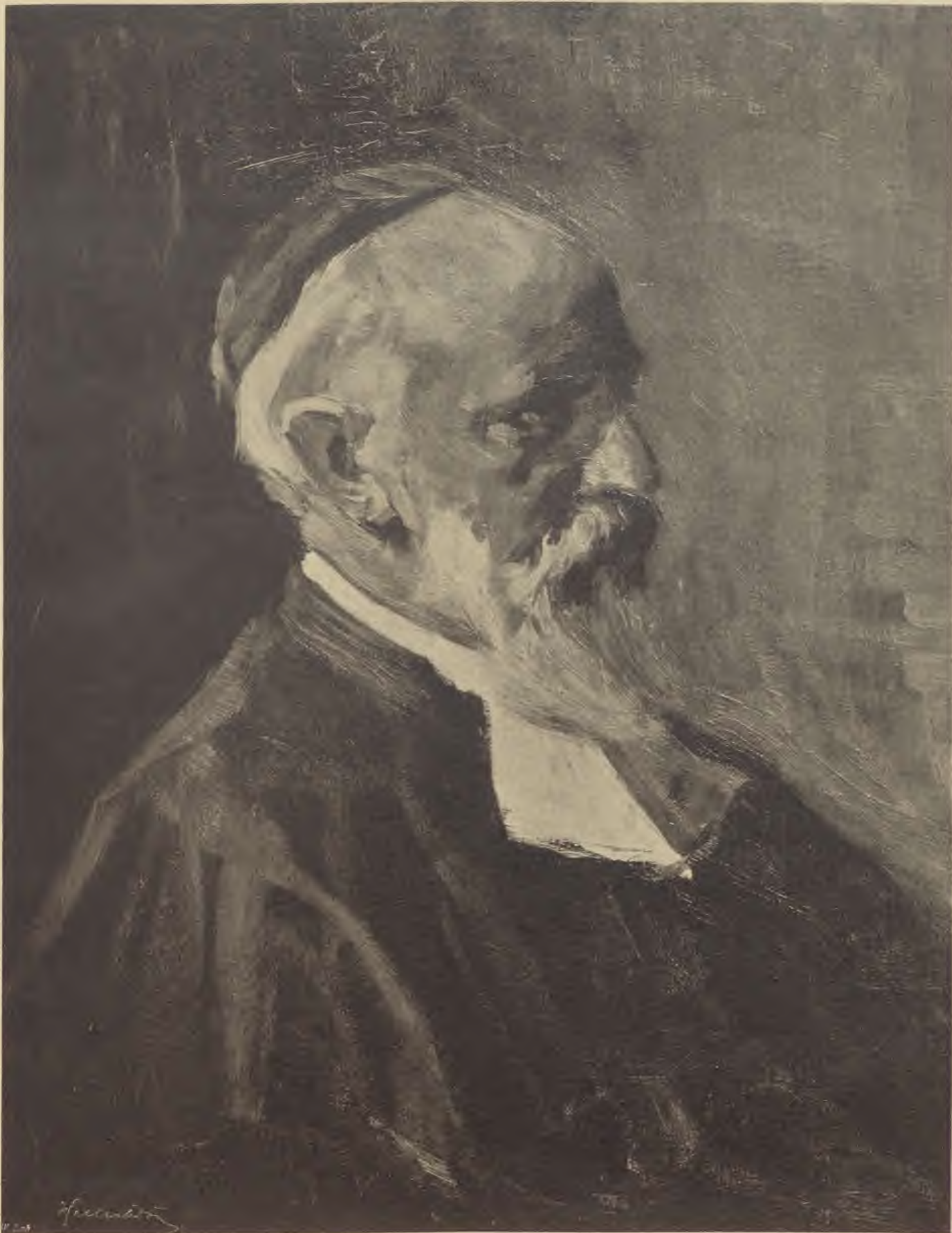
zsídó pap, úgy hívta annak idején Szeged városának másfelekezetűnépe a mi főabbinkat s magam nagy megilletődéssel láttam, valahányszor sétáin őt kísérve lekerültünk az alsóváros népe közé, miként sietett a nép apraja elibe, hogy kezét csókolva üdvözlje; ő pedig kezét fejükre téve, mintegy áldással köszönte meg alázatos üdvözlésöket. Ezek az emlékek jutottak eszembe, midőn vagy harmadéve ismét lent jártam szülővárosomban, hogy Löw Lipót születésének százéves fordulóján személyes hálámat is kifejezzem emléke iránt; mert majdnem mindenütt — képviselőválasztások idején — arról folyt a szó, hogy Szegeden is van jelentékeny antiszemita-párt. Kapóra jött azonban a párt lapjának egyik kiadói tisztviselője és tudakozásomra azt a választ nyertem, hogy az antiszemiták éppen nem szegediek, hanem, amint ő kifejezte, olyan jöttment népség, aki odavetődött, mint például egyik feje, aki véletlenül közoktatásügyi főtisztviselő. A magam ifjúságának emlékeit ekkép igazolva láttam. A széles soron, ahol laktunk és a templomunk is állott s amely a város főterére vezetett, gyerekkoromban csak két német emberről, aki magyarul sem tudott, hallottuk a mítoszt, hogy negyvennyolcban olyas zsidóüldözést szerettek volna megindítani, de a magyar nép józan, türelmes lelkében visszhangot nem találva, pórul jártak. Jómódú emberek voltak, házbirtokosok, egy korcsmáros vagy bormérő meg egy pántlikás boltos; de házuk tája többnyire zárva volt s mi, zsidó apróság, némi borzongással mentünk el mellettök. Gimnáziumi tanulmányaim idején sem, piaristák tanítottak, tapasztaltunk tanuló társaink között semminemű felekezeti ellenszenvet; csupán a felsőbb osztályban, a hova idegenből piarista kispapok kerültek közénk, mutatkozott félig ifjú

versengésből részükről némi neheztelés, mivelhogy az Önképző-Kör vezetői zsidók voltak. De ezt magamnak néhány komoly szóval, hogy az újtestamentom szerzői szintén mindnyájan zsidók lehettek, könnyen sikerült lecsillapítani. Alapos meggyőződése, hogy a szellemi légkörnek, a melyben nevelkedtünk — az osztrák uralom korában — főképen főabbink szellemi hatásának volt köszönhető, hogy az akkor fölserdült zsidó ifjúság erős vallásos érzületét hozzá tanulta és tudta fűzni a nemzeti törekvések nagy céljaihoz és hogy a szegedi nép őszinte, igaz magyarsága ezt a nehéz, válságos korszakban és később a megújult állami élet idején kellőképpen elismerte és méltatni tudta. Tudom, hogy ugyanez a szellem él mai nap is a nagy főabbí fiának vezetése alatt a szegedi hitközségben s ez szolgál alkalmul, hogy midőn Immanuel barátom hatvanéves fordulójáról ünnepies módon megemlékszünk, ezen hagyományunk véleményem szerint legjelentősebb vonásairól tanuságot teszek.

Mi a hivatása a zsidóságnak s mi e hivatás körében a rabbiság feladata? E probléma körül Löw Lipót példáján s tudatos működésén okulhatunk hitem szerint leghelyesebben. Az első pontra nézve mintegy jelszó gyanánt fogadhatni azt a formuláját, hogy ő nem magyar zsidókká akart bennünket nevelni, hanem zsidó magyarokká — a másokra nézve pedig az igazat el, hogy mi mindnyájan, akikre nevelő figyelme jótékonyan kiterjedt, benne sohasem láttuk a papot, hanem a rabbí, mesterünket, községünknek, de talán bátran mondhatom, városunknak is legtudósabb, legműveltebb képviselőjét.

Mi a zsidóság? Erre a kérdésre igen sürgősnek látszik a felelet korunkban, midőn sok helyt és számos oldalról szított faji meg nemzetiségi törekvések, rokon-vagy ellenszenves indulatok árjában elmerülés

#V/41



EDMOND HELLER:
EMMANUEL LÖW.

HELLER ÖDÖN:
LÖW IMMÁNUEL.

SUPPLÉMENT DE LA
„MULT ÉS JÖVŐ“

A MULT ÉS JÖVO
MÚMELLÉKLETE

veszedelme fenyegeti legszentebb hagyományainkat. Szántsándékkal megtartottam a „zsidó” elnevezést — de épp azért mindjárt fejtegetésem elején kiemelem, hogy vele nem szabad vallásunkat, hitünket jelölni, mely a szentírás, valamint régi hagyományos imakönyvünk tanúsága szerint Izrael népének őseink Istenét mint az egész világ teremtményét és gondviselőjét hirdető vallása. A zsidóság Izrael népének csak töredéke, mely a történet menete folytán, hitünk szerint az isteni gondviselés rendelkezése értelmében, szétszórva él a föld kerekén, más-más nemzetek kebelében, hogy, amint a szentírás fogalmazta, vallásos hagyományát tisztán megőrizve és hiven ápolva, „a népek világossága” legyen. Hivatása van tehát, missziót teljesít, de eléggé nyíltan azt a különbséget is jelzi a neve, hogy nem valamely hitnek misszionáriusa, nem hittérítő — hanem a szellemi törekvések közt, egy bizonyos erkölcsi felfogásnak hagyományosa, melynek útmutatása szerint fáradozik különböző nemzetek műveltségének, lelki emelkedettségének szolgálatában, a végre, hogy az egész emberiségben elterjedjen az egy élő isten ismeretével erkölcsi közösségének is szent érzete. Vallásos feladatunknak ugyanis ez a legsajátosabb vonása, hogy míg a többi vallás — kereszténység, izlam, buddhizmus, melyeket a vallástudomány némely képviselői világvallásoknak szeretnek nevezni — a maga hitének terjesztését tekintette mintegy fő hivatásának s ma is kereszténnyé, mohamedánná, buddhistává szeretné tenni a különböző népeket, addig a zsidó a maga vallásának ápolásával, meggyőződésének erejével és erkölcsösségének példájával segíteni kívánja mindenik népet, ahova végzete, Isten rendelkezése szerint vitte, sajátos törekvéseiben az emberi tökéletesedés útján az értelmi világosság és az erkölcsi szentség céljai felé.

Két nyilvánvaló tény tesz tanuságot e különbség mellett. Ama misszionárius vallásoknak mindegyiknek van vallásalapítója, akinek nevéhez, működéséhez, történeti időszakos életéhez fűződik tanának minden ágazata, életrendjének minden szabálya. A zsidók vallásának ily alapítója nincs; a mi hitünk, Izrael hite, egy hosszú nemzeti életnek nagy eredménye, amely a nép különállásának, államiségének végpusztulásából egyedül maradt fenn, szorgos gonddal megmentetett, hogy az emberiség történeti munkájában tovább is hatékony tényező legyen. Másodsorban mindama hitközösségek egységes szervezetet akarnak alkotni, amint a teológiai terminus tartja, tökéletes társadalmat, mintegy nemzetek és államok fölött álló, rólok és velök rendelkező hatalmat. A zsidóság ellenben mindenütt és mindenkor, ahol önként szerveződött, többnyire megelégedett a legegyszerűbb közösségnek, a testvériség kötelekénél szervezésével, fő feladatának tekintve minden egyes tagjának testi-lelki javát ápolni. A kereszténység és zsidóság ebbeli eltérését még

a görög elnevezések is kifejezésre juttatták, melyek egyházi szervezésük jelölésére szolgáltak. Az ekklezsia politikai testületnek volt neve, mely fennhatóságának tudatában kötelező rendelkezésre jogosultnak tartja magát; a zsinagóga szabad gyülekezet, melynek minden egyes tagja személyes képességének mértékében áll a közcél szolgálatában.

Ez ünnepi szám szűk keretében nem lehet e rövid megállapítások teljes tartalmát részletesen kifejtenem és minden következményében végigkövetni. Legyen szabad, a történeti háttér megvilágításával csupán egy pontot, mely az európai műveltség körében ma is kelletlen viszontagságok okozója, kiemelni: azt a kapcsolatot, mely az erkölcsiség és a vallásosság közt egyrészt, másrészt az erkölcsiség és a tudomány közt megállapítható. E tekintetben az a tényállás, hogy az első kettőnek szoros összefüggése Izrael öröksége, amint a szentírás útján az európai műveltségbe átment; a másik kapcsolat a hellén művelődés eredménye. És e kettős hagyomány különfeleségéből ered, hogy nemcsak a jelenben, hanem az európai népek egész történetében folyik a harc az erkölcsiség közös nevében vallás és tudomány közt. Pedig a történeti kifejlés szorgos vizsgálata éppen az erkölcsi alap közösségénél fogva inkább vallás és tudomány együttes összefűzésére serkenthetne. Csakhogy ebben is, mint művelődésünk egyéb ágaiban az a végzetünk, hogy nem vagyunk az alapvető fejlődéseknek közvetlen örökösei, hanem közvetve, későbbi idegenszerű fejlődés útján jutottunk birtokukba s csak most, a magunk haladásának tisztultabb világánál kezdjük megérteni örökünk igaz jelentését.

Rövidesen összefoglalva, Izrael népének fejlődése abban csúcsosodik ki, hogy erkölcsi felfogásának nemesedése vezetett mindinkább vallásának hagyományos vagy idegenből átvett alsóbb elemeinek kiküszöbölésére, hitének mind magasabb, általánosabb értékű fogalmazására, míg végtére a prófétai tanításban oly egyetemes emberisége alakot öltött, mely azóta mindenkép érezteti hatását, de teljes valóságban még sem lett, mint kívánatos volna, művelődésünk biztos alapja. A tanuság e fejlődésből az, hogy nem a tiszta erkölcsiség alapul a vallás bizonyos fogalmazásán, hanem ellenkezőleg, a vallásosság tisztultabb alakjának, az igaz hitnek, alapja a tiszta erkölcs.

Ugyancsak a görög szellemi élet fejlődése azt mutatja, hogy hasonlóképen az erkölcsi haladás, nevezetesen maga az erkölcsiség válságai vezettek a tudományos gondolkodásnak világosabb, biztosabb útjaira, úgy hogy e szerint is nem a tudás eszközölte az erkölcsi javulást, hanem az erkölcsi felelősség érzetén s a kötelesség követeléseinek lelkiismeretes mérlegelésén nyugszik minden tudomány. Azonban a mai népek művelődése csakis a római nép és állam kifejlésének közvetítésével jutott az ókor mindkét rendbeli hagyatékának

birtokába. Ez pedig fejlődésének első, emelkedő részében, a római imperium megalapításában, tudvalevőleg nem a genuín hellén örökséget, a tudomány és erkölcs szoros kapcsolatát vette át, hanem csak a későbbi, hellenisztikus korbeli módosításában, melynek az talán legjellemzetesebb fogvatéka, hogy nem a tiszta erkölcsre alapítja a tudományos törekvést, hanem a töredékes, azonfelül kétséges tudománytól várja a súlyedő erkölcs javítását. Aztán viszont a római császárság hanyatlásában, a harmadik századtól fogva, az erkölcs és vallás összetartozását szintén nem genuín forrásból ismeri meg, hanem a későbbi, sok idegenszerű, különösen vallásos tekintetből alantasabb alakjában, amint e századok kereszténységében jelentkezett s amelynek ismét az a különös fordított jelleme, hogy nem az erkölcsi tisztaság alapja a vallásos meggyőződésnek, hanem a hit buzgósa ajánlkozik mértékéül az erkölcsi szentségnek. Nem akarnám teljes bizonyításnak venni, ha a tényállásra figyelmeztetek, de bizonyára gondolkodóba ejthet az a körülmény, hogy mind a görög, mind a római nép, műveltségöknek fénye és hatalmuknak nagysága ellenére nyomtalanul elvesztett, épp úgy mint az európai műveltség megalapítói közül Előázsia és Egyiptom összes nemzetei, addig a zsidóság, mely a maga örökét — erkölcs és vallás elvszerű kapcsolatát — szent iratainak tanulmányában megőrizte, ebben rendkívüli, majdnem csodás fennmaradásának lelte biztosítékát. Annyi kétségtelen, hogy ha túlzás volt is a kereszténység terjedésének tulajdonítani, mint fő okának, a római állam bukását, mindenestre a keresztény vallás sajátos vonása, melyben a többi úgynevezett világvallással osztozik, nagyban hozzájárult a római nemzeti érzés kivesztéhez, amit oly kiváló római nevelésű és műveltségű egyházi írók, mint Ambrosius és Augustinus példája és tanítása mutatja.

Mi már most ezen erkölcsi bírálat által tisztult vallásunknak, amint a szentírás különböző könyveiben népünk őrizi hagyományát, fejlődésének okiratait, tulajdonképi jelleme, sajátos vonása?

Első helyen szokás említeni monoteisztikus voltát, hogy egy Istenben, egységében hiszünk tántoríthatatlanul. Kétségtelenül fontos jellemvonás; vele kapcsolatos szükségképen nemcsak a teremtet világ, hanem benne az emberiség egységének is fenséges hite. Azonban épp oly tagadhatatlan, hogy ehhez a meggyőződéshez más népek emelkedettebb elméi, nevezetesen a tudomány megalapításában fáradozó görög filozófusok is eljutottak, s hogy a világ, valamint az emberiség egységének hirdetői közt jelenleg számos, egyébként hitetlen, sekélyebb tudományos készültségű fők is találhatók. Azért többet ér az a jellemzés, mely erkölcsi egyistenhítnek mondja, etikus monoteizmusnak. E szerint a vallás nem egyéb, mint az erkölcsi szentesítése; amennyiben követeléseit, kötelességeink összességét úgy kell tekintenünk, mint a



Le rabbin Léopold Löw.

Löw Lipót.

világ teremtményének parancsolatait, rendesen hozzáértve, hogy teljesítését örök hatalma számbaveszi és kérlelhetetlen igazságossága vagy könyörületességelme szerint intézkedik velünk.

Ez a gondolat, mely különösen a bibliai kor utáni irodalmunkban, mélységes hatékonysággal, bár népies fogalmazásban, imakönyveink alapgondolata, bizonyára szintén kiváló vonása hitünknek, azonban ismét nem külön sajátossága — sőt, s ez értékére nézve gondolkodóba is ejthet, alapjában megtalálható oly műveltebb népek vallásában, amelyeknél monoteisztikus éle tanunknak csekélyebb határozottsággal jelentkezik, mint a perzsáknál és indusoknál, sőt talán teljesen hiányzik, mint Babylonban és Egyiptomban. S ez a tény arra látszik utalni, amint a szentírás egyes részei világosan kiemelik is, hogy az talán nem helyes, bizonyára nem legtisztább felfogása az erkölcsiségnek, mely csak azért teljesíti kötelességeit, mert parancsolat és jutalom jár nyomában, vagy ellenkező esetben büntetés. Azért kell súlyt helyoznunk rá, s legsajátosabb vonásának venni öröklött vallásunknak azt a hitet, mely különben elég kifejezetten nyilvánul, a szentírás minden lapján elejétől végig. Ez népünknek, de egyáltalán az egész emberiségnek, amint nemzetekre oszolva folytatja életét, sőt végtére a világnak is úgy fogja fel viszonyát az egy élő Istenhez,

teremtőjéhez, ki az embert képében teremtette, hogy neki céljai vannak vele, hogy feladatok, a mindenségre nézve sem közönbös teendők várnak rá. Az erkölcsiségnek, mint történeti életünknek, fejlődő, haladó tevékenységünknek ezen legterjedelmesebb értelmezése igaz alapja Izrael vallásának, amelyhez eléggé jellemzően akkor jut, midőn történetének iszonyú válságában, nemzeti élete alapjainak, országának és államának vesztét siratva, elmélyed sorsának elgondolásába s kérdésbe veszi népe létének értelmét, történeti hivatását. Az „isten szolgája“ — akinek eszményi képében magasztos költőiséggel fejezi ki a babyloni fogság végén, a derengő szabadság hajnalán, a nagy vigasztaló próféta új felfogását nemzete világgraszoló hivatásáról — finomérzékű erkölcsiségnek, a tiszta köteleességtudatnak minden vonásával ékeskedik, s az önzetlen készség rajza, mellyel ő megadó béketűréssel szenved minden testi csapást és lelki gyötrelmet, sőt életét is áldozatul hozná mások üdvéért, mintegy igazoló útlevele a zsidó népnek jövőendő viszontagságainak hosszú útján, amelynek egyedüli célja, hogy az ő erkölcsi tisztaságának és vallásos hűségének példáján okulva, „a föld minden zugában lássák Izrael istenének üdvösségét“.

Fő tanulsága azonban a prófétai oktatásnak az, hogy midőn ekként nemzete történeti hivatásának világos fölismeréséhez és szózatossághoz ér, ugyanakkor jut egyszersmind az egy élő isten hitnek, a föltétlen monoteizmusnak is leghatározottabb fogalmazásához. Az egész világ ura, teremtője és gondviselője intézte úgy, hogy az egész világon, minden szigetein és népei közt elterjedjen ismerete és tisztelete. Izrael népének azért tiszte és kötelessége az egységes egy isten szent erkölcsű szolgálatában az igaz vallást kivinni a világ népei közé. Erkölcs és vallás ilyen kölcsönös együttessége ez időben létesült az emberi történeti fejlődésben először s mindenkorra kiható példás valóságként.

A rákövetkező vagy három század, melyben népünk élete több-kevesebb önállósággal idegen uralom alatt lefolyt, tulajdonképpen a zsidóság kialakulásának a kora, mivelhogy a Juda földjére visszatért és egyházi társadalomként szerveződött népség után nevezték el általában a szétszórta, a diaszpórában élő néptöredékeket is. Nem ismerjük eléggé, részletesebb és pontosabb adatok hiányában, ez időknél külső körülményeit sem, még kevésbé a néplélek belsőbb mozgalmainak tényezőit. De nemcsak magunk szűkebb körének, hanem a történelem megérett tanúsága szerint az egész emberi nem vallásosságának szóló eredménye amaz időszaknak bibliánk, népünk nevelésének okiratos gyűjteménye, mely semmi más által nem pótolható képét adja a vallásos gondolat és érzület minden változatának, számot ad az erkölcsi küzdés minden bonyodalmáról és a hívő lélek minden győzedelméről, amennyiben egy nemzeti

lét kifejlésében nyilvánulhat. A zsidóság főképpen neki köszönheti fennmaradását, belőle merítette erejét és képességét, hogy a legkülönbözőbb művelődési körökben, a legeltérőbb világfelfogások küzdelmei közt mindig megőrizhette történeti hivatásának fenséges tudatát és lélekemelő érzetét. A szentírás népe vagyunk és Isten kegyelméből remélhetőleg maradunk is. S a közel harmadfelezer év, mely szent könyveink egybeállításának idejétől elválaszt, csak ismételhitem újól, ¹ bőséges tanulságaival eligazít mindenkit, felekezettünkön belül vagy kívül, az emberi művelődés és erkölcsi haladás érdekében, minő magatartást kell követni szent irataink szellemében. „Mélyebb hatást a vallásos gondolkodás és érzület kifejtésére, különösen felekezetünk zárt körén túl is, csupán azok a férfiak tettek és tettek, a kik koruk művelődésébe elmélyedve annak teljes szellemi készletét szolgálatába fogták a szentírás magyarázatának és mindig új világításban tündököltették tanainak igazságait.“ „Ellenkezőleg valamikor és valahol csak népünk saját felfogásának korlátozottsága vagy inkább a környező társadalom türelmetlensége miatt elzárkózott a haladó művelődés forrásai elől, nemcsak mindinkább elhomályosult tudatában a szent tanításnak tiszta fénye, hanem még ezáltal tág tér is nyílt keblében mindennemű idegen balhít és babona befogadására.“

Am midőn így a vallásos érzület emelkedettsége érdekében súlyt kell vetni arra, hogy szent hagyományunk megértésében a haladó művelődés meg a tudomány teljes készletét használjuk fel, nem kevésbé int multunk tanúsága arra is, hogy erkölcsőségünk teljessége érdekében minden tekintetben tevékeny szolgálatába álljon a zsidóság mindenütt a nemzeti gondolkodás és szervezkedés nagy és magasztos munkájának. Elvégre is az egész emberiség történetének eddigi folyásából az a tanúság szól leghatékonyabban: hogy „minden nemes törekvés, amint az egyes életében személyiségének, úgy a közösségében nemzeti öntudatának kifejlésére irányul“. Vallásunk erkölcsi magasztosságának érvényesülése csorbát szenved, ha úgy, amint az elnyomás és polgári megbélyegzés sötét korszakaiban rákényszerültünk, csupán a felekezeti közösség és családi élet körére vonatkoztatjuk. A társadalmi munkásság minden terén, mely a zsidó ember számára megnyílt, politikai emancipációja és vallásának egyenjogosítása óta, kötelessége helyt állani és tanúságot tenni szent irataink abbéli hirdetésének igazsága mellett, mely szerint „korántsem a hitbuzgóság ereje biztosítja az erkölcsi tisztaságnak, hanem megfordítva az erkölcsök nemesítésével jár karöltve az isteni hitnek is bensősége“. Prófétaink tanítása értelmében tudnunk kell és hiven teljesítenünk cselekedeteinkben, hogy (Micha 6, 6—8.) az államfenntartó jogosság alapja az ember-

¹ Löw Lipót emlékezete, kiadja Az Országos Izraelita Tanító-Egyesület, Budapest, 1911. 11. lap.

szeretetnek és együttesen rajtuk alapul az igaz vallásos alázatosság; továbbá, hogy — miként azonnal, mikor népünk elvesztette nemzeti életének biztosítékát, hangzott a szózat a babyloni fogságba hurcoltak számára is (Jeremiás 29, 7.): „keressétek jólétét annak a városnak, ahova számkivetettek és imádkozzatok érte az Úrhoz, mert az ő jólétében lesz számotokra is jólét“, úgy — az erkölcsi tökéletesedés terén a zsidóságnak szétszóródott állapotában, Isten rendelkezése és az emberiség történetének törvényszerűsége szerint, nem lehet más feladata, minthogy minden egyes tagja egyéni jellemességét teljes odaadással és lelkiismeretes hűséggel annak a nemzeti közösségnek, haladásának és tökéletesedésének szentelje, amely kulturális feladatának teljesítésében szívesen fogadja munkatársnak, egyenlő jogú tagjának.

A zsidóság történeti hivatásának ilyen fogalmazása szerint már most mi tulajdonképpen a rabbiság feladata? Általánosságban, szavakkal könnyű jelezni, de teljes tartalmában átgondolni és lelkiismeretes következetességgel megvalósítani az emberiség történetének jelen szakában felette nehéz.¹ Magam aligha merném szóba is hozni, ha Löw Lipótnak és nyomában haladó fiának példája és munkásságuknak a szegedi község fejlődésében mutatkozó áldása nem mutatná, hogy

¹ E nehézségeket illetőleg 1. milléniumi ünnepi beszédem: „Nemzeti és felekezeti élet“. (Az IMIT évkönyve, 1897 és Löw Lipót emlékezete 18–24. 1.)

a nehézségek leküzdhetők és a feladat ugyanolyan módon, mint korunkban minden más erkölcsi kötelesség, azonos alapon s mégis sajátos egyéni alakban megoldható.

Azt hiszem nem tévedek, ha visszatekintve a zsidóság multjára és a rabbiságnak helyzetére és tevékenységére történetének egész folyamában, úgy értelmezem feladatát, hogy a zsidóság hivatásának teljesítésében, mely igazában minden egyes tagjának közös egyértelmű kötelessége, a rabbiét csupán az jellemezte, hogy ő ezt a hivatást legmélyebben értette meg és legpéldásabban teljesítette községében. A rabbi sohasem volt zsidó pap, társadalmi állása még egyházi tisztség sem; egyedül személyes értelmi felsőbbsege és erkölcsi fensége szerezte meg számára az elsőbbséget a községben, így lett valódi „primus inter pares“. Tudjuk, hogy kétezredéves fennállásában, századokon át nem is volt szószerinti értelmében kenyeretadó foglalatosság, hanem mindenik rabbi s éppen a legkiválóbbak, ebbeli feladatukat vallásos kötelességként teljesítették más megélhetést biztosító társadalmi munkásságon felül. „A középkori rabbik — írja hitelességgel egy újabb történetíró — mint iparosok, orvosok, kereskedők, szerzők, írók, házasságközvetítők, pénzügyminiszterek, természettudósok szereztek meg élelmöket és csak a XIV. század óta lettek függővé községük járulékaitól. Maimonides, a XII. századbeli keménymunkás orvos-rabbi mondta: „Egy árva forint



La synagogue de Szeged.

A szegedi zsinagóga.

magunk kezemunkájával szerezve, többet ér a Számkivetés Fejének mások adományából kikerülő minden jövedelménél.¹ Mai nap — tagadhatatlan — a munkamegosztás haladásával s az egyes tanulmányok és foglalkodások bonyodalmánál fogva, más az állapot s a rabbiság külön hivatás-ág; azonban feladatának természete alig változhatott, mert mélyen gyökeredzik vallásos és erkölcsi felfogásunk talajában.

A nehézségek korántsem a szakszerű készütség követeléseiből erednek; mindenikünket, akik felekezetünknek hű tagjai és nemzetünknek lelkes köz munkásai vagyunk, egyenlően érintő körülményeken alapulnak. A zsidóság állapota változott meg fenekestül a múlt század óta, miután az emberiség történetében legelőször hatalmasan fejlődő nemzeti közösségek kialakultak s ezek közéletük jogos tényezőjeként befogadták. A megelőző harmadfél ezredév alatt a zsidóság oly népek között és oly államok kereteiben élte viszonytagságos napjait, melyek az emberi méltóság közös jogalapját nem ismerték. Rendek, felekezetek, társadalmi osztályok külön-külön közösséget alkotva, mindenik eltérő jogrend és életfelfogás szabályai szerint igazodott el erkölcsében. Ilyetén viszonyok között ősünknek minden feladata abban csúcsosodott ki, hogy az emberiség közös végcéljait tekintő szent örökségének, vallásos meggyőződésének tiszta fényét védje minden elhomályosodástól; maga is tehát elzárkózva vagy kirekesztve, fennmaradásának sajátos szokásjog és életrend kieselésében kereste biztosítékait. Szerencsésebb viszonyok közt, emelkedettebb műveltség körében, mint az ókori görög és a középkori arab szellem hatása alatt, legfőleg arra irányult még törekvése, hogy becses adataival gazdagítsa a maga féltett kincsét, gondosan szemelgetve az idegenszerűből a megegyeztethető elemeket. De sem alkalma nem lehetett, szándéka sem ébredhetett a maga vallásának és erkölcsösségének érvényesítésére új társadalmi és állami szükségletek kielégítésében. Nyilván ily bénító körülmények nem igen szolgáltak arra, hogy hitének igaz jelentőségét mindjobban fölismerhesse, erkölcsét szélesebbkörű alkalmazása által mind nemesebbé fejlessze.

Most, hogy népünk szétszórt egyes töredékei legalább a nyugateurópai műveltség határai közt nem számkivittettek többé, hanem hazát találva mindenütt a nemzettest elválaszthatatlan tagjai, a zsidóság hivatásának teljesítésében egész új feladat előtt áll, melynek megértésére és teljesítésének módjaira nézve hosszú múltjának egy idejéből sem nyerhet kész útmutatást. Rabbiaink minden

¹ Israel Abrahams, Jewish Life in the Middle Ages, 1896, 228. 1. Maimonides a levelében, melyből fenti sorai származnak, így folytatja: Arra intelek, hogy a kereskedelemre és orvosi tudományra fordítsd figyelmedet, azonfelül a Tóra tanulmányával foglalkozva, a helyes módszernek megfelelően.



M. le professeur Maurice Kármán.

Kármán Mór egyetemi tanár.

tudományukat és lelkeségüket egészen kell hogy e feladatnak szenteljék; csak úgy érhetik el, hogy közsegeik tagjai hivatott vezetőjüknek elismerjék és megadják állásuknak a köteles tiszteleten túl a megérdemelt elsőbbséget.

Magam éppen nem vállalkozhatom rá, se készütségem, se tapasztalatom nem ad jogot hozzá, hogy részletesebben is taglaljam ebbeli teendőiket. Jelen soraimmal sem tehettem mást, mint vallo-mást arról, „miként egyeződtek ki lelkemben oly eszmék és törekvések, melyeket most a zsidóság új, válságos helyzetében egymás ellen küzdeni látunk, néha oly éktelen zsívajt keltve, mintha kiegyenlíthetetlen ellentétek, örök ellenségek történének egymásra“. Nem is zárhatom be most sem ezen alkalmi szómat másként, mint régibb szavaim ismétlésével: „Vallásos életünk többé nem magános ügyünk csupán, hanyatlása vagy kifejlése nemzeti közérdek. Az új idők új életre szólnak. Vallásos eszméink arra hivatva, hogy ne csupán házi, családi életünket, templomi gyülekezeteinket szentesítsék, hanem hogy köz munkásságunknak is ihletet adjanak, nemzeti törekvéseinkben is vezérelhessenek. Tudósaink, tanítóink főképp ez irányban fejtsék ki szent hagyományunk útmutatásait. Múltunk feljogosít e várakozásra; hihetjük és reméljük, hogy Isten szava, mely népünket nevelte, cserben nem hagy semmiféle erkölcsi válságban. Igéjének hirdetői, a próféták, egykoron kiválóan a nemzeti közélet nemesítésére emelték fel kiáltó szózatukat és szavuk mai napig nem vesztette el hatalmát a szunnyadó lelkiismeretek felkeltésére: csak megérteni kell és újra megszólaltatni!“

KISTELEKI EDE: HARMATÉRT KÖNYÖRGÖK.

Harmatért könyörgök.
Ama titkon hulló harmatért könyörgök,
Melytől megporhanyul minden kicsiny föld, rög,
S ami vetett magja,
Elevenen tartja,
Harmatért könyörgök.

Láthatatlan hulló
Harmatért könyörgök te hozzád nagy Isten.
Elevenen tartsa a mi szívünkben,
Ami jó van benne
Kezdetől bevetve,
Harmatért könyörgök.

Mely zúgva nem esik,
Mint a nagy szerencse, a hirtelen zápor,
De, melytől feléled minden virradáskor
Fű, fa, virág, lélek
S örvendez a fénynek,
Harmatért könyörgök.

Rejtett táplálóját
Megalégedésnek, csendes boldogságnak,
El ne maradj tőlem, egyre szomjan várlak,
Mely óv szárazságtól
S örök nyárba bájol,
Harmatért könyörgök.

KISTELEKI EDE: URAM! TÉGED HÍVLAK.

Ha eljön az este
S szemem lehunyódik álomért epedve
És felnyitja szemét valamennyi csillag:
Uram! téged hívlak.

S ha eljön a reggel
S biborszárnyán a nap fényözönrel kel fel
És behunyja szemét valamennyi csillag:
Uram! téged hívlak.

Ki egymásra váltod
A nappalt és éjjelt, virradást és álmot,
Ujjad nyomán mennek nap, hold s minden csillag:
Uram! téged hívlak.

Napom nyugatra száll
S ujjad nyomán elvál életből a halál,
Itten lefut akkor, másutt kel egy csillag:
Uram! téged hívlak.

UJVÁRI PÉTER: HELD FEIBIS BELZBE MEGY.



Rachele az egyik ablaknál ült, apja a másiknál. Az asszony az asztal mellett foglalatoskodott. Egyenetlen, heves mozdulatokkal borította az asztalra az abroszt, amely rancokat vetett, mint egy gondterhes emberarc. Közben az urát nézte: ugyan olvas-e? Az bizony nem olvasott. Tekintete ugyan a betűbarázdák között billegett, mámorosan, mint egy napsugártól ittas madár, de beléjük mélyedni nem tudott. Ma nem tudott. Ez a mai szombat nem olyan mint a többi. Rachele ma lett tizenhatéves és a világnak ettől más képe lett. Minden megváltozott, még a szent könyv is, a szent könyvben a betűbarázdák is, amikben máskor tűzvirágú titokkalaszok ringatóztak. Keresi, keresi a tűzvirágjait, hát a könyvben nincsenek. Ugyan hová lettek? Szeme a kis lányra esik révülő tekintettel és a nagy fekete gyermekszemben meglátja az enyhe tűzű rejtelmeket, egy bibliai tavasz szűzieszen tiszta virágzását.

— Igaz, — gondolja Feibis — ma lett tizenhatéves.

Almavirágillatot érez ettől, havas fehérségeket lát és a lelke úgy átítatódik a tavaszi hangulattól, hogy nevetni szeretne és lehemperegni a földre, belebutulni abba az édes, abba a gyönyörű gondolatba, hogy Rachele, az ő kis Racheléja nagy lány lett. Ma-holnap talán már el is viszik.

De hát viszik-e? Peszl már egy éve gyötri emiatt. Még tizenötéves se volt és már sopánkodott, hogy vénlányságba öregszik.

— Persze — nyüglődött rajta —, a magad bajával nem törődsz. Minden esztendőben Belzbe megy a cadíkhöz, úgy vagy véle, mint én a Dunsztnéval, vagy még jobban, még a messiást is előhívna a te kedvéért a római híd alul és régen milliómos lehetnél, mert mi az annak megmondani, hogy melyik szám fogja elnyerni a főnyereményt. Az annak semmi. De te csak másokért beszélsz. Dunsztnak hozol esőt, Elovitznak kukoricát, Elfernének egészséget, a ragyás Goldenak egy aranyláncos vőlegényt. Magadnak semmit. Egy poszukt a zsoltárból. És ebből a poszuktól akarsz te megélni és ebből akarod férjhez adni Rachelet?

Feibis ilyenkor az almáriumhoz vezette, kihúzta a fiókját és óvatosan megemelgetett abban egy csomó asszonyi réklit, csak úgy ujjhegygel. A holmi alatt egy takarékkönyvecske hevert.

— Látod, Peszl — csittította az anyai gondokat, — van itt más is, nem csak egy poszuk a zsoltárból.

— Mennyi?

— Kétezer.

Úgy mondta, mintha egy milliót mondott volna.

Az asszony a munkától kínos esztendőkre gondolt és ezt mondta:

— Ezt nekem köszönheted.

— A cadíknak — mondja Feibis.

Peszl hallgat. A cadík ellen nem mer véteni. Mert igaz, hogy azóta gyarapodtak, amióta az ura Belzbe járogat. És tekintélyök is azóta van. Azon a réven, hogy a belzi udvarnál benfentes, őt is csaknem szentembernek nézik. Hát a tekintély is valami. A kétezer is valami, de több is lehetne.

Most is erre gondol az asszony, azért csörömpölteti olyan mérgesen a tányérokat.

— Gyere — hívja az urát —, vágd meg a kalácsot.

Feibis a kalácsot nézi és mosolyog:

— Nagyszerű! ez egy kalács. Húsz év előtt még nem egzisztáltak ilyen nagy kalácsok, a tálak is kicsinyek voltak, a húsfazekak is. Azóta nőttek ekkorára. Ez egy csuda, Peszl, én úgy éljek, ez egy csuda. Manapság a vasfazék úgy nő, akár az ember.

Az ablakon keresztül az utcára nézett. Egészen a lankásig futott a tekintete. Zsúpfödeles, kicsiny, roggyant házikók gurnyaszottak álmosan az öreg, fakó ákácok alatt.

— Csak ezek a viskók nem tudnak megnőni — fűzte tovább gondolatait. — Betegék szegények és akik bennök laknak azok is. Nézd csak, Peszl, nézd csak ezeket a rusznyákokat. Ott, látod e?

A Pintye György szundikál ott a falócán a kapu előtt, amott meg a Finták Pável, messzebb a Babuska Vaszílie. Az egész falu szundikál.

És ahogy belenézett az utca nyomorába, olyan érzése volt, mintha mély és sötét bányában járna, ahol megbabonázott kincsek hevernek zsibbadt kőálmokban.

— Egyszer már ezek miatt is szólhatnék — sóhajtott és elfordította a tekintetét, mert attól félt, az asszony kiolvassa belőle a gondolatát, annak pedig nem kell tudni, hogy Babuska Vaszíliért szeretné megimádkoztatni a szentembert.

Az asszony mégis megsejtette, hogy mit gondol.

— Hallod-e — csapott rá váratlanul —, ha ott leszel, magadra gondolj. A ragyás Goldele várhat.

— Várhat? — kérdi Feibis félénken. — Tavaly lett huszonöt.

— Ha tavaly lett huszonöt, hát akkor már megszokhatta. Jövőre nem bánom. Jövőre neki is kérhetsz vőlegényt. De előbb gyün a Rachele. Hallod?

Feibis hallotta és szentül meg kellett ígérnie az asszonynak, hogy az idén csak Rachele miatt beszél a cadíkkal.

Ha ezt megtudták volna a hardicsiak. Teremtő Isten, hány szívet vérzett volna meg gyógyíthatlan sebesre ez a szörnyű gondolat. Mert Hardicsán mindenki a belzi



A szegedi zsinagóga belseje.

Interieur de la Synagogue de Szeged.

cadikba vetette minden bizodalmát. A szegénységüket azért viselték el türelmesen, mert mindig arra gondoltak: majd, majd. Lesz ez majd más-képen is. Held Feibis ünnep előtt Belzbe megy, elviszi panaszait a szentembernek, az meg küld nekik egy kameát, meg egy jó verset a bibliából, aztán lemúlik róluk a gond, meg a bánat, meg a szegénység. Esztendőről esztendőre ezzel biztatgatták magukat, a szegénység és a gond velök öregedett, de ők alig hogy észrevették. És mikor gyékényfedelű kocsi állt Held Feibis háza elé, sietve a sziveikbe motyózták a keserveiket és Heldék udvarába siettek, alig érezvén a terhet, amely nyomta őket. Oh, már nem sokáig nyomja őket. Feibis Belzbe megy, egy-két hét nem a világ, mire onnan visszatér, majd csak ellesznek valahogy . . .

Ma is idegyülekeznek. Hívta őket az ekhós szekér.

Előbb a Dunsztné érkezett meg, aztán Elovitz, aztán a többi. A szegények, a betegek, az asszonyok. Ők nem mehetnek Belzbe, mint a tehetős Feibis. Ők csak a sóvárgásaikat küldhetik oda. És a szemök égő parázslással tapad az ekhós szekérhez, kígyózó kívánságokkal rátekergetnek a kiugró saroglyára, belekapaszkodnak a lajtorjába, véres fájdalmaikat belevetik a szénával megrakott szekérrelbe, néma imádságokat, kiséhajtatlan sóhajtasokat lopnak beléje alattomban: Belzbe! Belzbe! Hadd menjenek ők is Belzbe, csak a könnyek menjenek oda és hadd menjenek a vércsöppek a szent elé, aki megérti őket.

Feibis még kászmálódik, sokféle felkészülés kell ilyen hosszú útra. Nagy időbe telik, míg mindent összekecmereg. Az emberek eközben a kocsi köré gyülekeznek. Feibist várják. Némelyek meg se mozdulnak, csak állnak mérőn és várakoznak. Másokból kibuggyan az önzés és ravaszkodnak. Ezek arragon-dolnak, hogy behízselgik magukat Feibis jóakarataiba és hogy azt elérjék, tesznek-vesznek a kocsi körül, hozzák a kamrából a cókókat. Aztán belefognak a hazudozásba. Dicsérik Feibist, hogy milyen nagyszerű ember, a feleségét, a lányát is magasztalják, de még a lovat is, amely pedig nem is az ő lova.

Úgy ám: ebből a kicsorduló ömlengésből még a lónak is juttatnak valamit az emberek. Az ajtó felé sandítanak: látja-e vajjon Feibis az ő gyöngédségüket. Talán látja, hát sietnek megsímogatni a gebét, abban a hí-

szemben, hogy Feibisnek éppen olyan jól esik az, mint a lónak. Aztán kitanítják a kocsist, aki az istállóban öregedett meg, hogyan hajtson, holott bizony ők még alapelemeit sem ismerik a „tűled“ és „hozzád“ nehéz tudományának. Mindegy, ők azért csak tovább okosítják. Megmondják neki, hol vannak a veszedelmes kapaszkodók és melyik lejtőn kell megkötni a kereket. Finták Pável mogorva megvetéssel néz le rájuk a bakról, de ezzel senki se törődik, csak hadd pukkadjon a rusznyák. Most a lovat nézik, sorra megemelgetik a lábait a vasalás miatt, majd az istrángot feszegetik, a hevedert vizsgálgatják, a rudat is, nincs-e hiba valahol. Mindezek után pedig megtapogatják a szalmaülest: elég puha-e? Belekotornak az abrakos ládába, keresik a kenőcsös íbriket, a szerszámzsákot, még az elemőzsiás tarisznát is.

Mikor a szekér körül minden rendben találtatt, némi megnyugvás száll az aggodalmas lelkekbe, de a gondjuk végképen csak akkor tud megenyhülni, mikor már magát Feibist vehetik szigorú szemle alá.

Ez soká váratott magára, az Isten tudja: miért búj ki olyan nehezen a házból. A türelmetlenség az igazi természetükbe hibbantja vissza az embereket és az elmékből, amelyek még az imént nyálas hízelgéseket eresztettek duzzadt mirigyeikből, most apró gonoszságokat eszelnek ki. Elsutogott csendes rágalma szökdösnek szájról szájra Feibisről, Peszlről, meg Racheléről. Ártatlan szóbeszéd, de azért van mérge ennek is.

De mikor Feibis végre megjelenik a küszöbön és lábujjhegyre ágaskodva, csontos keze felnyújtózik a magasra szögezett mezuzéig, a szemek és a szívek hirtelen megjámborulnak. Oh, ez a Feibis mégis csak szent ember.



Fenêtre dans la synagogue de Szeged. (Tiseobeov.) A szegedi zsinagóga egyik ablakfestménye. (Tiseobeov.)

Peszl utánajön a leányával. Az asszony halvány, a szeme nedvesen csillog a meghatottságtól, de azért hallgat. Ez az asszony nem tud sírni.

Feibis lesütött szemmel lép a kocsí felé. Olyanforma érzése van, hogy hamis, bűnös út az a szent út, amelyen mindjárt megindul. És nem mer az emberek szemébe nézni, mert attól fél, hogy pillantása el fogja árulni. Teremtő Isten, ha ezek az emberek tudnák, hogy most csak Rachele miatt megy Belzbe, csak miatta, mert tizenhat-esztendő lett és férjhez kell adni. Ha tudnák! de jó, hogy nem tudják.

Dunsztné melléje furakodik.

— Reb Feibis — kéri suttogva —, ha ott lesz, reb Feibis, ne sajnáljon egy jó szót a mi érdekünkben. Goldele szegény már húszéves (ötöt letagadott) és nem jön senki, senki. Az istenért reb Feibis.

Ez felelni akar, de egy hegyes tekintet éri, a torka közepét éppen, mintha nyilat löttek volna beléje.

— Ne ígérj, de semmit se — parancsolt rá Peszl egy gyors szempillantással.

— Az istenért, reb Feibis — rimázkodott Dunsztné.

Még szólna, de mint a kopogó zápor, úgy esik közéje és Feibis közé egy asszonyi zokogás:

— A Bimbó, reb Feibis . . . Negyven pengőért vettük és beteg és nem ad tejet. Ha a cadik nem imádkozik érte, akkor vége van. Meg nekünk is végünk lesz.

Most Elovitz túrta elő magát. A mellére szoritotta a kezét és köhögött:

— Itt, itt reb Feibis . . . Ezt mondja meg a rebbenak. És hozzon nekem valami teát tőle, vagy egy jó poszukot. Hozzon, reb Feibis, hozzon.

Halálsejtelem és halálfélelem zörgött ki a szegény beteg tüdőből.

Feibis szeme elhomályosodott. Ennek csak megígérheti, hiszen egy kis tea, az nem nagy dolog. És dadogott valamit. A beteg ember arca megragyogott a reménytől.

Katz Amram félretolja a beteget és jelentőség-teljes pislogással néz Feibis szeme közé:

— És az eső miatt is szóljál — kéri. — Esőt, reb Feibis, esőt!

Katz Amram egy kis bérleten gazdálkodott, jó, őszi eső kellett neki.

— Micsoda beszéd ez? — ordít Dukesz Ezre — kinek kell eső? Nekem nem kell. Csak semmi eső, reb Feibis.

Ezre vásárolással tengette magát, hát természetes, hogy neki nem kellett az őszi eső.

— Menj már — sürgeti Peszl, attól való féltében, hogy valami könnyelmű ígérettel másnak köti le a belzi szentember imádságát.

Feibis menne már, de az embergyűrű még nem adja ki magából. Chezkel Elfet a fiát köti a lelkére. Katonának viszik, ha a cadik nem segít.

Peszech Kamarov a pöre miatt siránkozik: koldusbotra jut, ha elveszti. Nachme Gránicernek korcsmaengedély miatt reszket az árva lelke.

— Lesz egészség! lesz eső! lesz licenc! — ígérte máskor Feibis, most nem szólt, csak intgetett és amikor mégis kicsordult belőle a könnyőrület, az Istenre hivatkozott:

— Csak ne essen kétségbe, reb Chezkel! ne féljen reb Peszech! a jó Isten megsegíti.

A reménytelenség fagyos ujjá markolta meg a kétségbeesett szíveket. Mit akar ez az Istentől? Nekik a cadik segítsége kell. Szemrehányó pillantások súrolják szőrös, ráncos arcát, amely olyan, mint a kóc között megszáradt eszróg sátoros-ünnep után.

Finták Pávelt bosszantja a hosszú készülődés, türelmetlenül pattintgat az ostorával, szidja a rudast, mert a fejét lógatja, mint imádkozás közben öreg zsidó, közben meg olyan mérges pillantást vet az asszonynépségre, hogy némelyik bizony meg is ijed.

— Hát engedjétek már — mondja Rabinovicné, aki most már nem nyugtalankodott, mert úgy érezte, hogy Bimbó szénája rendben van. — Reb Feibisnak menni kell.

Az asszonyok elrebbentek a körülímádkozott férfiú mellől, a terhet, ami a lelkeket nyomta, mind a nyakába akasztották, hát most már igazán mehet.

Feibis az asszonyát keresi. Ez megérti a tekintetét és feléje megy. Szürke, fakó foltok borítják az arcát, amely olyan most, mint tűz után a pernyével foltozott havas föld.

— Vigyázz magadra — rebegi halkan. Lágyan, sóváran szöknek ki a hangok vértelen ajkai közül. Minden szava egy virágszál, amely az asszonyhűség illatos, fehér virágát hordja. Feibis érzi, hogy ráfonódnak s ölelik, ölelik és fonnyadó szíve őszinte háladatosságot érez e pillanatban az asszony iránt.

Így búcsúztak. Zsidóasszony nem ölelheti meg az urát mások előtt. Ilyen szemérmertlenséget nem tűrnek meg azok az erkölcsök, amelyek évszázadokon keresztül lemondást és önmegettartóztatást plántáltak a szeretetlenség földönfutó nemzedékeibe.

— Apám — sir halk galambnyögéssel Rachele.

Az anyja gyorsan az apjához vezeti, a szép barna leányfejre ráborítja a kötenyét, hogy az ember áldó kezei ne érintsék puha selyemhaját, mert az áhítatnak nincs nagyobb akadály, mint a női haj, még ha leányhomlokon koszorúzza is meg az ártatlanságot.

Feibis lehajol. Reszkető két kezét Rachele fejére teszi és megáldja, hogy olyan legyen, amilyenek az ősanyáink voltak. Senki se hallja, hogy mit rebeg, de tudják: a szokásos áldást mondja és csöndesen rásuttogják az áment. A kis leány megcsókolja az apja kezét, aztán hirtelen az anyja nyakába borul.

— Nono, báránykám — csíttítja Feibis ellágyulva.

Az asszony gyöngéden lefejtí magáról Rachelet, aztán félreáll. Feibis a kocsira kapaszkodik és int a kocsisnak, hogy induljon. Ez megcsördíti az ostorát és az alkalmatosság nyikorogva megindul.

— Reb Feibis — kiált utána tíz hang egyszerre —, el ne felejtse.

Hogy el ne felejtse az esőt, meg a licencet és Elovitz beteg tüdejét.

Aztán csönd lesz. A férfiak és az asszonyok az útravaló áldást mondják.

Peszl a kapuhoz támaszkodva nézi a kocsit, amely a naptól szikrázó porfelhőt kavar fel maga körül. Babonázó tekintetet küld a kocsi után, Feibis megérzi ennek az eskető erejét és visszafordul. Az asszony két vállánál megmarkolja Rachelet és csaknem a levegőbe emeli.

— Tizenhat éves lett — mondja ezzel az erőszakos mozdulattal.

Feibis visszaínt, hogy tudja, tudja. Aztán magába süpped és zsoldárokat mormol, amik az út veszedelmei ellen védelmezik meg az utasembert.

Mikor a kocsi a nagy utcából az országútra kanyarodik, az asszonyok Peszl felé fordulnak. Asszonyi ösztöntől hajtva, vigasztalni akarják. Hogy ne búsuljon, ezt mondják, meg azt, hogy Belz nincs is olyan messzi és Finták úgy ismeri az utat, mint a tenyerét.

Peszl összeszorítja a fogait és nem szól. Utálja ezt a fecsegő népséget, amely most hízeleg, mert az urától, aki Belzbe megy a lelkek nagy kirakodó vásárára, vásárfiát vár: egészséget, jó termést, a leánynak hozományt, esőt, harmatot, napsütést, korcsmalicencet és más száz dolgot, ami csak a szentember sátrában kapható.

— Hát csak lessétek — gondolja magában és két redő szalad le a szája szögletétől a csontos állig. Mintha vassal pántolták volna meg az arcát, olyan keménynek látszott az ebben a pillanatban. Megfogta Rachele kezét és a házba ment.

— Esőt, licencet, hozományt... nektek, ugye? — nevet bent a szobában. — Csak lessétek.

Az emberek széjjelszélednek.

— Szomszédasszony — mondja Rabinovicné Dunsztnénak —, a Bimbót nem adnám most ötven pengőért se. A jövő héten bemegyek Terebesre és veszek egy nagy sajtárt.

Szentül hitte, hogy a cadik tenger tejet fog beleimádkozni a beteg tehén tőgyeibe és hálás pillantást vetett a kocsi után.

Ez már messzire jutott. Már nem hallatszott a kerekek csikorgása. Csak valami halk zörgést vetett vissza

a szél, tompa, panaszos nyöszörgést. Talán a Feibis nyöszörgése volt. Held Feibisé, aki tenyerébe temette az arcát és nem mert viszanézni a falujába, ahol jövőre nem lesz eső, nem lesz harmat, se licenc, se termés, semmi, semmi, csak egy lakodalom, csak egy boldog menyasszony... Rachele, aki tizenhat esztendő lett.

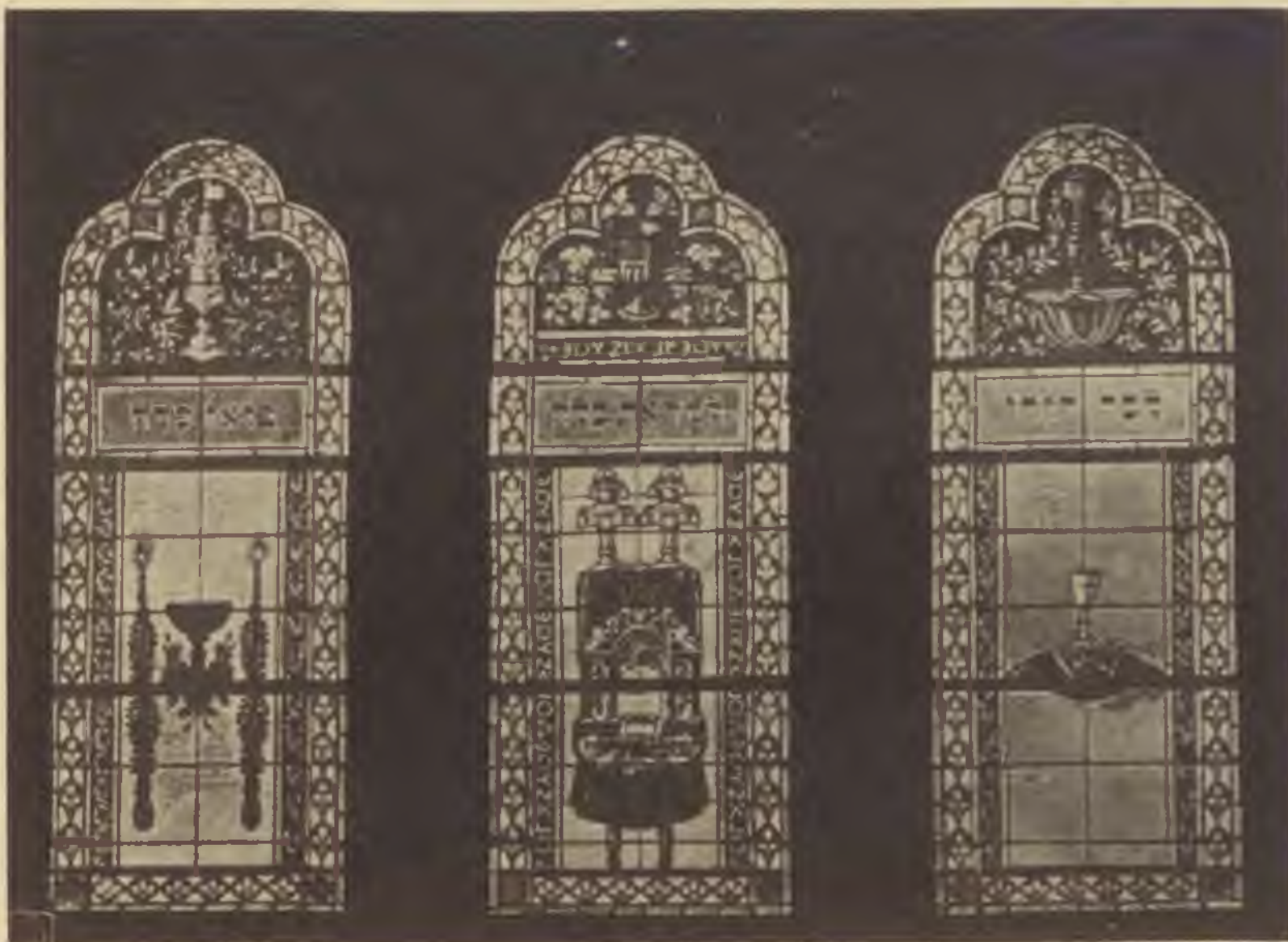
KÜN JÓZSEF: OFIR.

Ofir, kincses Ofir, ősi, nyomavesztett,
Elzúgott időknek ködös távolából
Ragyogó emléked olykor fölvilágol
S fényes délibábként csodás képet renget.

Hajós népet látok partod felé szállni,
Bányáidnak mesés érceért hajózva,
Friss szelek fuvalmán dagad a vitorla:
Közel biztatnak már bérceid csodái.

Valamelyik őszám a hajó orráról,
Vágyban s lázban égve, partod felé bámul —
Salamon királynak hozand kincset onnan.

S a láz, mely átjárta bűvös földed láttán,
Fut rajtam is végig, késő unokáján,
Amikor sejtelmes emléked fellobban.



Fenêtre dans la synagogue de Szeged. (Sabbat.)

A szegedi zsinagóga egyik ablakfestménye. (Szombat.)

DR. VENETIANER LAJOS:
LÖW IMMÁNUEL.



atvanadik életévét tölti be 1914 január 20-án, ami örvendetes alkalmat nyújt tisztelőinek, hogy nagyrabecsülésük hódolatával köszöntsék őt azon kor határvonalán, melyre visszapillantva nagy hivatás komoly munkásságának eredményekben gazdag mezején gyönyörködhetik tekintetük.

S én szíves-örömet ragadom meg a tollat, hogy e helyütt a „Múlt és Jövő“ üdvözlője általam jusson kifejezésre, kinek megadatott, hogy pályafutásom kezdetén egy álló esztendőig dolgozhattam mellette, tanulhattam tőle, mintát vehettem róla, élvezhettem szelleme fényét, meríthettem tudása mélységéből és részesülhettem bölcs vezetésében. S jól esik most vallomást tenni arról, hogy nagyhirú mestereim mellett, kik az elméleti tudásban voltak törekvésem irányítói, a gyakorlati lelkész-kedés terén Löw Immánuelnek tekintem mesteremnek s mindig őt állítottam mások számára is követendő példának. Nem csupán az egyéni hála érzelmei váltják ki belőlem e vallomást, mintapapnak látja Löw Immánuel mindenki, akinek alkalma volt hosszabb-rövidebb időn át őt munkálkodása terén megfigyelni, törhetetlen kötelességtudását, fáradhatatlan munkabírást, mindenre kiterjedő gondját, pihenést nem ismerő dologtevését megcsodálni és szeretetre méltó egyéniségének bűvös körét élvezni.

Hiszen csak huszonnégy éves múlt, midőn 1878 szeptember 8-án nagynevű atyjának örökébe lépve székfoglaló beszédének alapigéje gyanánt ugyanazt a szentírási verset választotta, melyet áldott emlékü atya fejtegetett beköszöntőjében: „Próféták által hozá fel az Örökkévaló Izraelt Egyiptomból és proféták által őriztetett“. Vajon a lelkesültségtől ittas ifjú gondolt-e akkor azon mélyen érzett vágy mellett, hogy atya szellemében akarja, mint méltó profétautód forró szeretettel az ősök vallását

hirdetni, gondolt-e vállalt feladatának azon legnagyobb nehézségére, hogy hazájában senkise lehet proféta? Bizony nemcsak a tekintélyes nagyságú község nyújtotta munkakör tette próbára a tapasztalatok nélkül szűkölködő ifjú vezért, de voltak ám egykor Szegeden híres paprikatermelők is, kik tele tudóval tudtak szelet fujni, mely széjjelhordta a városban a könnyeket facsaró paprikát. És Löw Immánuel hivatalba lépésének első pillanatától fogva, csodát mívelt a közmondás meghazudtolásával s megmutatta, hogy igenis lehet valaki hazájában is proféta.

Gyermekkori játszótársak s diákkori pajtások, kikkel együtt álmadozott szép jövőről s együtt élvezte az ifjú élet felelőtlen gondnélküliségét és a község öregei, kik egykor talán bölcsőjét is ringattak, talán valamelyes csínyjéért meg is kergették, valamennyien szeretettel s büszke önérzettel tekintettek fel papjukhoz. Legjellemzőbb az az intím vonás, mely a pap személyében mintegy egyetlen családdá kapcsolta össze az egész községet, hogy még ottlétem idején, ezelőtt huszonkét esztendővel, mindenki becéző nevén beszélt róla, a „Mandi főtisztelendő úr“-ról, mely névvel igazán szerető szíveknek melegsége áradt az ajkokról s kiejtésével öntudatos öröm sugárzott a szemekből, mely mögött az a gondolat rejlett, hogy Löw Immánuel mindenkihez külön szálak fűzik, ő több, mint csak papja a hitközségnek, akit csak a sokoldalú élet alkalmi jelenségei hoznak bensőbb kapcsolatba a hívekkel, ő ismeri mindenkinek örömét, bánatát, ismeri múltját és jelenét, ő megérti rejtett vágyaikat is, ő össze van nőve atyja révén az atyákkal, saját személyében az élő nemzedékkel.

Mesés a híre országszerte a viszonyoknak, mely a szegedi hitközséget papjához fűzi, aki egyéniségével hódította meg a szíveket, munkásságával vívta ki az osztatlan nagyrabecsülést, hivatásának eszményiségébe való teljes felolvasásával szerezte meg azt a föltétlen bizalmat, mellyel a köztudat nélkülözhetetlen tényezőt lát benne, nemcsak a hivatalával járó teendők körére vonatkozólag, de az egész hitközségi és felekezeti ügyek vezetésére nézve is. Szinte érthetetlen, hogy honnan kerül Löw Immánuelnek mindenre ideje! Igaz ugyan, hogy tétlen nyugalomban, vagy pihentető szórakozás közepette nem látni őt soha; hivatala, hitközsége, városi köztevékenysége lekötí napjának minden percét s mégis marad ideje tekintélyes bűvárkodásra a tudományban is. S még hozzá a tudomány milyen ágában! Abban, amelyhez a legfegyelmetettebb gondolkozás, a leghiggadtabb értelem, a legrendszeresebb tudás és egyben a legparányibb aprólékosság iránti végtelen türelem szükséges: az összehasonlító nyelvészetben, mely téren örökbecsű eredményeket produkált. Ifjúkori munkája az arab, szír, héber és görög irodalomban említett növények megállapítása, nélkülözhetetlen segéd-eszközzé vált az ókori kelet növényvilágának ismeretében s évek óta szolgáltatja a megbecsül-



A régi szegedi zsinagóga.

L'ancienne synagogue de Szeged.

hetetlen adatokat az ókori kelet állatvilágának megismeréséhez. Könyveit nem mérik mázsaszámra, de kisterjedelmű értekezései is rendkívül súlyosak s mellettük nagyban növeli kiváló tudományos szolgálatait a kiterjedt levelezése, mellyel összeköttetésben áll korunk legnevezetesebb orientálistáival, kik hozzáfordulnak felvilágosításért s nagyon számos olyan tudományos megállapítás került így idegen névvel nyomdafesték alá, ami Löw agyában fakadt. Köztudomású, hogy Krauss bécsi professzor kétkötetes szótárát, a talmudi irodalomban előforduló görög s latin kölcsönszavakról, valamint háromkötetes régiségtanát Löw revideálta még kefelenyomatban s az ő széleskörű tudása s élesen boncoló elméje derített fényt az ókori kölcsönszavak és kultúrtárgyak biztos azonosítására, de azt csak kevesen tudják, hogy a minapában elhunyt Wünsche Ágoston drezdai professzornak egész bibliotékát kitevő midrásfordításait, melyek a keresztényvilág számára feltárták a midrásirodalom kincseit, kefelenyomatban nemcsak átnézte, de számtalan helyen teljesen át is dolgozta, hibáitól mentesítette, nagy tévedéseit kiigazította. Mindezen munkásság igénybe vesz egy egész embert, holott Löw csak a pihenésre szánandó időt fordíthatja erre a tevékenységre, mert hát neki bizony nem mellékfoglalkozása a papság.

Működésének főterét a templom és az iskola képezi. Az iskolának nemcsak hivatalával járó felügyelője, hanem igazgatója is, ki a legszakszerűbb pedagógiai tudással intézi személyesen minden szellemi és dologi ügyét. Naponta ott látható tanítás előtt, tudomást szerezve a munka pontos megindulásáról, naponta látogatja felváltva az osztályokat s irányítja a munka menetét, ismeri a gyermeksereg mindegyikét úgy, mint maga az osztálytanító, mindegyiknek tudja képességét, haladását, sőt még az osztályzatát is. A külső rend és benső pontosság, a kötelességtudás és szorgalom, az előmenetel és fegyelem tekintetében úgy a tanítók közt, mint a tantestület körében, a szegedi zsidó népiskola az ország elemi tanintézetei közt a legelső sorban áll, Löw Immanuel buzgósa folytán.

De a hitközség közvetlenül a templomban élvezi papjának értékét, a templomban, melyet papja épített s amely — még mint műalkotás is — nemcsak az építész, de a papot is dicséri, aki a terv alakításában és keresztülvitelében egész lelkét lehelt minden részére. Mint Mult és Jövő áll egymás mellett a két templom; a régi, mely még az árvíz előtti Szeged emléke s most a mult hagyományainak örvévé vált és az új, melynek felemelő istentiszteletéhez nincs fogható az országban. S amely türelemmel és céltudatossággal gyűjtötte össze közel három évtizeden át az új templomot megalkotó anyagot, ugyanoly szeretettel, okossággal és szolgálatra lankadatlan készséggel buzgólkodik minden egyes hiva lelki templomának felépítésében. Szegeden nem megy eseményszámba a prédikáció; sehol az országban nem szól a pap oly

sűrűn a hívekhez, mint Szegeden, ahol szívesen hallgatják is minden alkalommal az Írás szellemes magyarázóját, a midrás ritka tudású és elragadó értelmezőjét, ki a zsidó hitszónoklás terén egészen új zsánert teremtett. Szívesen hallgatják a papot, mert szeretik benne az embert, aki osztozik híveinek örömeiben, résztvesz bánatukban, nem burkolódzik a megközelíthetlenség homályába, hanem nyitva tartja ajtaját s jöhet hozzá és megelégtelést talál nála bárki is, ki vigaszt keres, felkarolást igényel, közvetítésre szorul, vagy önzetlen tanácsra vágyik.

Löw Immanuel meghazudtolta a közmondást, ő igazán próféta a maga hazájában; megértik ott jó szándékát, méltányolják nagyarányú munkáját, követik tanító szavát. Aldja meg az Isten továbbra is friss egészséggel, tartsa meg továbbra is teljes üdeségében alkotóerejét, hogy még sokat végezhesen hitközsége javára és a zsidó tudomány terjesztésére.

ÁBRÁNYI EMIL: KISTELEKI EDÉNEK.

Ha meghalok s te túlélsz engemet,
Tégy tanuságot arról, hogy mi voltam!
Kitüntetés, rang nem kellett nekem,
Lenéztem mindig büszkén, hidegen
Hiú hatalmat, külső, cifra fényt,
De könnyes szemmel szántam a szegényt,
És szeretetről, jóságról daloltam!...

*

A benned érző kedves, drága szív,
A benned égő fényes, tiszta lélek
Megértett engem... Ó hadd nézze hát
Mivoltomat a te szemedben át
Az eljövendő századok sora!...
Mert akkor én nem múlok el soha,
Babéros fejjel mindörökre élek!...



La nouvelle synagogue de Szeged en construction.

Az új szegedi zsinagóga építés közben.



Tardos-Taussig Ármin: Rézkarc.

A. Tardos-Taussig: Gravure.

MOLNÁR JENŐ: PÉNTEK ESTE A SZEGEDI ÖREGTEPLOMBAN.

A gyertyaláng vidáman libegett,
Ahítat ült a péntekest megett.
Fehér lepel simult a szent kalácsra,
S valami mély illattal telt a pára,
Mely hűs szobánkban lengett, szálldogált...
A lámpafény elfujta a homályt
S mi ketten, kis fiúk, elindulánk.
Pislantott egyet még a gyertyaláng
S az utcán mentünk illedelmesen
És büszkén s meghatottan, — Istenem!
Az anyaszívvel voltunk hároman
S e harmadik szólt: Jó legyél, fiam!

Lehajtott, nagy fehér gallér nyakunkon
(Így péntek este bámultunk magunkon)
És ünnepi, szűz, gyermeki fehéren
Ballagtunk át a vén Dugonics-téren.
Utközbe' még a *boltba* beszaladtunk,
Cukorkát kaptunk, pár kézcsókot adtunk
S apánk (— mert ő volt, ki cukrot adott —)
Csak ennyit mondott: Imádkozzatok!

A régi templom nem volt még tele,
Pedig be szép a péntek estvele,
Mikor a kántor jajjos szava száll
S tünt, hős idők melódiáinál
Elénk vetődnek árnyak, szellemek,
Szakállas arcok, hogy szívünk remeg;
Mikor fölzendül s rá kórus felel
A szent *Semá*, a Halljad Izrael;
Mikor komor s konok fenségiben
A nagy Teremtés lelkünkben pihen.
...És két fiú, két testvér, csöpp gyerek
Az öregek közt ó-imát rebeg.

(Az öregek is ezt már így tanulták,
Fejük haván ideragyog a mult át.)

Az első sorban Weinmann bácsi ül,
Arcát fehér moha szegi körül,
Biztos: a pap ma prédikálni fog,
Mert immár harminc éve nem titok,
Hogy Weinmann bácsi akkor ül elől,
Ha prédikál a pap. És hátradől
Bozontos, bátor alkatú feje,
Szeme szegződik éllel fölfele.
Hol áll a pap. Csupa szem, csupa fül...
Az első sorban Weinmann bácsi ül.
Neki a szárnyaló szó is elég volt,
Az unokának több kellett: az égbolt,
Hová gép hátán ívelt vakmerőn
S tapsolt Páris kint a nagymezőn.¹
A nagyapa szeme nem vitt az égig,
S ellátott mégis a végtelenségig;
Az öregek még szárny nélkül repültek,
Mert — péntek este a templomban ültek.
A repülő, jaj, a mélységbe szédül,
De ők nem — sok évezres messzeségtől.

...S ha most, huszonöt esztendő után,
Mennék haza, péntek alkonyatán
Tudom, ott ülne Weinmann bácsi szépen
Az első sornak jobb szélső székében.
Hullámos haja gyérből tán s alakja
Görnyedtebb, de épp úgy figyel a papra.
Vagy ha megtért az ősök hű ölébe,
Egy másik agg ült árnyának fölébe.
S addig változnak majd utódai,
Mig én fogok a sorba állani.

¹ Weinmann bácsi unokája, Weymann híres aviatikus volt Franciaországban. Hirtelen halt meg, mikor nagy sikerei után Szegedre utazott.

BALASSA ÁRMIN DR: BESZÉLGETÉS EGY PLÉBÁNOSSAL.



Emrégiben egy katolikus pappal utaztam. Amikor a vonat kiindult a nyugati pályaudvarról, visszaneézett a főváros ragyogó panorámájára s így szólt:

— Szeretem Budapestet, csak azt sajnálom, hogy nagyon el van zsidósodva.

Hamarosan megmondottam neki, hogy zsidó vagyok; de kértem, mondja el nézetét szabadon, tekintet nélkül zsidó voltomra. Szegedig tárgyaltuk a kérdést, amiközben egy nagyműveltségű, valódi liberális gondolkozású, katolikus vallású lelkész egyénisége bontakozottkielöttem. Nem volt elfogult, csak a tényeket ítélte meg tévesen. Elválásunkkor ezt el is ismerte s megköszönte felvilágosításaimat.

— A sajtót a zsidók ejtették hatalmukba.

— Igaz, de az első nagy modern magyar lapokat zsidók alapították s később a keresztény lapkiadók hasznát vették amazok gazdasági tapasztalatainak.

— A zsidók között sok a csaló.

— Mondják, de bebizonyult, hogy ez nem faji bűnből, hanem az élet kényszeréből keletkezett. Az ótestamentum feljegyezte, hogy amidőn József a búza árát visszatétette testvéreinek búzászsákjaiba, ezek, amidőn másodszor mentek gabonáért Egyiptomba, a talált pénzzel beszámoltak Józsefnek. Ez megcáfolja a faj csalási hajlamait. Viszont vannak büntettek, amelyekről a zsidók távol állanak. Csekély vagyoni érdekből elkövetett szülő-, testvérgyilkosságok, rablások, gyújtogatások. A bűnügyi statisztika szerint a keresztény kereskedők között éppen olyan gyakoriak a csalárd bukások, mint a zsidók között.

— Az irodalom elzsidósodott.

— Igaz, sok a zsidó vallású magyar író. *Jókai, Madách, Mikszáth, Petőfi* után azonban *Molnár Ferenc, Bródy Sándor, Bíró Lajos, Lengyel Menyhért* az egész világot meghódították a magyar irodalom számára és *Kiss József* neve *Arany Jánosé* mellett ragyog hasonlíthatatlan szintiszta magyarságával.

— A zsidóság nem akar beolvadni a keresztény társadalomba, különválasztja magát.

— Lehet, ez azonban talán az önérzet kérdése. Nem a zsidóság lépett ki a kereszténységből, hanem megfordítva, a mozaizmuson épült fel a kereszténység. Mózes I. könyvében (XVIII. rész 32.) pedig meg van írva, hogy a királyi udvarban külön terítettek az egyiptomiaknak, akik Józseffel együtt szoktak étkezni és külön József testvéreinek, mert *nem esznek együtt az egyiptombeliek a zsidókkal*. Az önérzetes zsidóság tehát nem tolakodhatik.

— A zsidók általában kormánypártiak.

— Tévedés. Az emancipáció után a zsidóság tényleg évtizedeken át azt hitte, hogy hálából a mindenkori kormányokat kell támogatnia. Az utóbbi másfél évtized tapasztalatai azonban azt mutatják, hogy az újabb generáció helyesen ismerte fel azt, hogy a zsidóságra kiterjesztett

polgári egyenlőségi jogok *forrása nem a mindenkor kormányok kegye, hanem a magyar nemzet szabadelvűsége*. S ma már valóban nem mondható, hogy az a hatás, amelyet a *Vázsonyi Vilmos* dr. vezérlete alatt a zsidó vallású ellenzéki politikusok gyakorolnak az ország politikai életének alakulására, szervilisztikus kormánypártiságból táplálkoznék. Az a veszély, amely miatt Széchenyi István gróf aggodalommal nézte az emancipacionális mozgalmakat, nem következett el. Feltette a nemzet egyéniségét a zsidóságtól, „amelynek több intelligenciája és több szorgalma van, mint a keresztény magyarnak. Az angol nemzet elliberálhatta a zsidó fajt, mert ha egy palack tintát öntünk egy nagy tóba, azért annak vize nem romlik el, de ha a levesbe egy palack tintát önt az ember, azt meg nem eheti senki.” A magyar zsidóság nem bizonyult ilyen levesrontó tintának. A magyar nemzet egyénisége is erősebbnek bizonyult, mint amilyennek Széchenyi gondolta. A magyar zsidóság csodás hűséggel szívta magába a magyar nemzethez való tartozás biztosítékait: a *nyelvnek és érzésnek magyarságát*.

— Az antiszemitizmus sohasem múlik el.

— Lehet. Az évezredek óta ápolt és a tömegösztönök alkalmi kihasználásával táplált ellenszenv talán sohasem lesz kiírtható. De mégis biztosan halad előre a herderi filozófiának az az elve, hogy a *történelem egyetlen helyes szempontja: a humanitás*. *Leroy-Bolieu*nek az a megállapítása, hogy a többség idegessége indokoltnak látszik a kisebbség szellemi erejének bámulatos eredményeivel szemben, mert például *Disraeli* Angliában, *Gambetta* a francia köztársaságban, *Lassale* Németországban, mint az arisztokrácia, a republikánus polgárság és a német munkástársadalom képviselői egyidőben tartották kezükben az angol, francia és német nemzet történetét, a kultúra kiegyenlítő hatása alatt máris sokat veszített tapasztalati igazságából. A zsidóság nemzethűsége eltünteti benne a *faji és vallásbeli kisebbséget* és mint *nemzeti polgárság veszi ki részét a nemzeti munkából, amelynek alapján a magyar nemzet immár társadalmilag is végrehajtotta és befejezte az emancipáció nagy művét*.

Ebben az eszmekörben vitatkoztunk a rendkívül kedves, szeretetreméltó plébánossal.

Amidőn kibontakozott előttünk Szeged látképe, a plébánosnak feltűntek a zsinagóga hatalmas kupolái.

— Micsoda épület az?

— A zsinagóga. Látja, plébános úr, ezt egy kitűnő budapesti zsidó műépítész építette. *Baumhorn Lipót*. Az architektúra remeke. A szegedi zsidóság hithűsége teremtette. A szegedi zsidóságot a magyarságra *Löw Lipót* nevelte. Ezt a nevelést folytatja fia: *Löw Immanuel* dr. főrabbi, aki nagy tudománya révén az európai kultúrával összekapcsolta a magyar zsidóságot.

— Köszönöm ügyvéd úr. Szégyen nélkül vallom be, hogy nézeteim sok tekintetben javultak és nem lettem tőle rosszabb keresztény.



Szegedi művészek.
Pick Lajos.



Heller Ödön.



Tardos-Taussig Ármín.



Artistes de Szeged.
Seelenfreund Salamon.

PATAI EDITH: SZEGEDI MŰVÉSZEK.



ég alig egy évtizeddel ezelőtt, aki Magyarországon élni, alkotni akart, Pest felé tartott vagy Pest felé epedt, mintha a lelkébe ágyazott csírákat csakis Pestnek a levegője tudná fakadásra bírni. A vidék mint óriási

pusztaság hevert a főváros lábainál, minden értéket, minden törekvést mintegy kidobva magából a főváros felé. Budapest pedig úgy állott a gyönyörű, hatalmas folyam partjai fölött, mint ritka, exotikus növény idegen tájak ködében. És gyökerei nem szilárd, hazai földbe nyúltak, hanem idegen légáramlások táplálták, új, szépséges, de idegen színekkel a szirmait.

De néhány év előtt, szinte hirtelen, változás állott be a vidék és a főváros viszonyában. A vidék fiaiban az előretörekvés energiája és a haladás vágya már nem kapcsolódott oly szorosan az egyetlen városhoz, Pesthez. A saját szűkebb hazájuk sajátos életét akarták élni és nemcsak a pocsolyákat, a rosszúl kövezett utcákat, a térdig érő sarat vették észre, hanem megéreztek az eredeti színeket, a sajátos hangulatokat és megéreztek az absztrakt értékeket, ame-

lyeket éppen a Pesttől való független fejlődés növelhet nagyra. A vidék élni, fejlődni kezdett és fejlődésének gyors, életteli ritmusában kész, kiforrott értékeket sugárzott a főváros felé, a melynek amerikai ízű, degenből ellesett kiépülése ettől a hamisítatlan iserővel telített tápláléktól nemesi patinát kapott.

A valódi, nagystilű kultúrákban bizonyos mozaik-

szerűség van, mert többféle szín, hangulat, hatás és ellenhatás eredményei, de a mi ezekből kialakul, egységes és alá van vetve egy sajátos összetartó erőnek.

Ez a mozaikszerűség csak akkor fejlődhet, ha a kultúrának több gócpontja van, amelyek nem befolyásolják egymást minden aprólékos kérdésben.

E felé a magasabbrendű kultúra felé való haladás első lépcsőfoka a vidék ébredése, a vidék fejlődése, haladása és különösen irodalmi és művészi téren a fővárostól való függetlenné válása.

Újabban a magyar városok művészi csoportok otthonává lettek, ezeken keresztül új, sajátos hangokat küldve a magyar művészeti kultúra koncertjébe. Költői iskolák alakultak, költői irányok fejlődtek a vidéken és talán ezek nyomában művészi ízléssel vezetett nyomdák, amelyeknek hatalmas gépei alól a modern könyvnyomta-



Pick Lajos: Leányfej.

Louis Pick: Tête de jeune fille.

tás ideálját megközelítő magyar könyvek kerülnek ki.

És a fejlődésnek ez az útja új perspektívát nyit a magyar kultúra számára. Talán kissé merész ma egy magyar Münchenről, egy magyar Düsseldorfról, egy magyar Flórencről, egy magyar Peruggiáról ábrándozni, de a lehetőségek széles, fehéren csillogó országútja nyitva áll!

Hogy ebbe a fejlődésbe bekapcsolódnak a zsidó erők, a zsidó tehetségek is, természetes. Szegeden, az Alföld tözsgyökeres magyar városában, már az emancipáció előtt is a magyarság harcosává szegődött a zsidó lakosság. Hiszen az idegenből odaszakadt Löw Lipót majdnem martírja lett magyarságának. Az ő érdekes alakja, a prófétai arcvonásokkal, a lángoló tekintetű szemekkel, a lengő szakállal, amely mentéjének magyaros zsinórzására omlik, szinte szimbóluma lehet Szeged zsidóságának.

A szegedi zsidó művészeket is a magyar Alföld ihleti meg, de emellett természetesen minden művészi motívum megtermékenyíti fantáziájukat, sőt legerősebb egyéniségüket, Pick Lajost, a művész mohó, a mindenséget átölelő vágya a Tisza partjáról Bruxellesbe hívja. Heller Ödön, valamint Tardos-Taussig Armin Európa több nagy kultúrközpontjában végeznek tanulmányokat, de vissza-



Louis Pick: Atlas.

Pick Lajos: Atlasz.



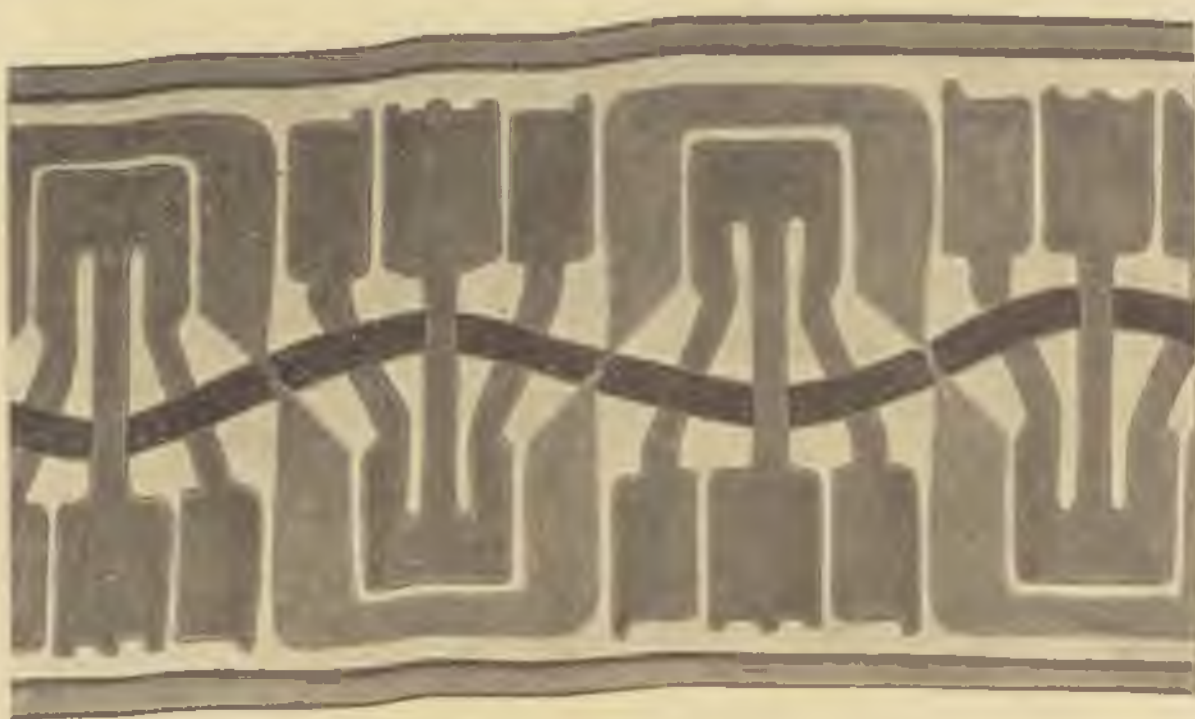
Pick Lajos: Női arckép.

Louis Pick: Portrait de femme.

térve, művészetükben megtérnek az Alföldhöz, amelynek képe, úgy látszik, sohasem hagyta el őket.

Pick Lajos ma egyike a legérdekesebb és legnagyobbra hivatott fiatal magyar szobrászoknak. Jogi pályáról, paragrafusok és szövevényes döntvénytárak mellől szölitotta el a művész vágyódása. Örvendetes jelenség, hogy aránylag gyorsan érvényesült és fiatal ereje nem forgácsolódott el apró, lenyűgöző küzdelmekben. Műveit Szegeden, Budapesten, Bécsben, Bruxellesben, Velencében, Antwerpenben, Münchenben állította ki. Az 1910-ben Budapesten kiállított „Leányfej”-et a magyar állam vette meg. E finom, poétikus munkát a „Futó”, az „Atlas”, a „Táncoló nő” és több portré követte. A Műcsarnok ezidei tárlatán alkalmunk volt megcsodálni a „Táncoló nő” szinte görögösen tökéletes alakját, amint ifjúi örömben adja át testét a tánc nemes ritmusának. Az „Atlas” első percben Rodint juttatja eszünkbe, pedig itt az anyaghoz kötöttség, az anyagba való bele-simulás minden külső hatástól mentesen a tárgyból ered. Atlas alakja az erők végső feszültségében mintegy belenyomul a földgolyóba, amelynek óriási, földmágnességgel telített súlya szinte felszívja magába.

Heller Ödön, a kereső, állandóan fejlődő művészek előkelő sorából való. Kitűnő magyaros típusaival, szegedi zsáner-képeivel, komoly tanulmányra valló, finoman megrajzolt portréjaival már eddig is feltűnt a Műcsarnok és a Nemzeti Szalon tárlatain.



Tapétaminták héber betűmotivumokkal.

Tentures à éléments décoratifs hébraïques.



Ornements, à éléments décoratifs hébraïques.

Könyvdíszek, oszlopfeji, váza, rozetta heber betűmotívumokkal



Tardos-Taussig Ármin: Téli tájkép.

A. Tardos-Taussig: Paysage d'hiver.

Heller Ödön minden képében újat nyújt, egy erős festői egyéniség dokumentumát, ami annál feltünőbb, mert hisz a festészet különböző ágait műveli. Portréjai valósággal megkapnak, annyi eredetiség, nemes egyszerűség és jellemző erő nyilatkozik meg bennük. Löw Immánuel nagyvonalú

ról finom vonalú, meleg művészet szól felénk, akár egy magányos alföldi fát akár fájdalmas egyedülvalóságában megörökíteni, akár a téli Alföld puha, érintetlen havát rajzolja. A szegedi új zsidó templom építése idején tevékeny részt vett annak díszítésében és ő volt az, aki Löw Immánuel fő-

rabbieszmeijavaslatait meg-
rajzolta. Az új templom-
ban levő összes stilizált hé-
ber felírásokat ő készítette.

Hogy Szegeden, ahol az ország legművészibb zsidó templomát állították fel, az iparművészet sajátos zsidó-magyar irányban is fejlődött, szinte természetes. Ha Seelenfreundnak a szegedi iparművésznek rajzaát látjuk, hirtelen nem is tudjuk, hová helyezzük őket. Első percben teljesen a magyar Alföld népies stílusát árulják el és csak közelebből nézve vesszük észre, hogy itt csupa tisztes zsidó motivummal állunk szemközt. Seelenfreund a zsidó betűk dekoratív jellegét egészen eredeti és új területeken használja fel. Csillagokat fon héber betűk egymásba ölelkező vonalaiból, virágokat, vázákat,



Tardos-Taussig Ármin: Artézi kút Szegeden.

A. Tardos-Taussig: Puits artésien à Szeged.

oszlopfeket, bordűröket, tapétamintákat tervez az ózsidó betűkből és itt önkéntelenül sablonos, százszor látott templomdiszkekre gondolunk, amelyekben több a mór elem, mint a zsidó, amelyek a héber betűmotívumokban nemesebb, egyszerűbb, a szemnek kellemesebb, a templom hangulatának megfelelőbb, méltóbb és művésziesebb utódokat találhatnának. És itt Seelenfreund művészetére talán még nagy hívatus vár.

Végül meg kell még emlékeznünk *Heksch* Nándor iparművészről, akinek kispasztikai munkái nemes színvonalon állanak. 1913-ban készítette az „Árpád” szabadkőművespáholy Pálffy-serlegét Taussig részletrajzai szerint. Legutolsó munkája a szegedi mérnök- és építész-egylet ezüstérme, melynek egyik oldalát bemutatjuk.

KÚN JÓZSEF: A PÁLMA.

Üvegházban tengett a pálma,
A messze délnek büszke fája,
A tengerpartról, ahol szabadon
Elláthatott a rengő habokon,
Ahol az ég azúr harangja
Borult rá sejtelmes magasba',
Hol fény füröszte, harmat érte —
Onnan került szűk börtönébe.

Hiába nyílt körülötte
Az üvegház ezer szülötte,
Hiába szórta illatát
A sok megalkuvó virág:
Egyetlen szíla gondolatnak élt:
Hogy áttöri a börtön tetejét!...

Ej napot vált és nap az éjet váltja —
Önsúlyú napok, éjek sokasága!
De vágya egyre feljebb vitte őt
S elérte végre az üvegtetőt.
Ó, lázas, mámoros pillanat!
Újra szabad lesz, újra szabad!
Édes sejtéstől elragadva
Nyúlt minden ága a magasba.
A távolban, mint álmon át,
Már látta napfényes honát,
Már látta a tengert, ringó tükörén
Szállt a sárly, játszott a fény...

... És másnap feljebb emelék
Az üvegháznak tetejét...

KÚN JÓZSEF: A MULT.

Olyankor éjjel, félhomályos éjjel,
Ha rám mered az éj baljós szemével
S az illanó perc csupa sejtetem:
Ami szívemben gyötrő, mély és rejtett,
Csüggedt panasszal felbűg, megremegett
És néma jaj sir át a lelkemen.



A. Tardos-Taussig: Paysage.

Tardos-Taussig Ármín: Tájkép.

Talán az ősök gyásza, szenvedése,
Tűnt századok hiába ömlött vére
Remegteti szorongó lelkemet?
Kihűnyó bolygók fénye ér talán,
Idegen élet árnya hull reám
S örvényes szívem a multtól beteg?...



Heksch: Plaquette.

Heksch Nándor: Plakett.

MIKSZÁTH KÁLMÁN: HOGY KELETKEZNEK A ZAVARGÁSOK?¹



ogy most egy pár hétig megfordultam a vidéken, sokszor támadt kedvem abból a csendes faluból, ahol laktam, berándulni a városba. Mert az ember mindig azt szereti a miye nincs.

Nem nevezem meg a várost, az én kedves barátom, a városi főkapitány iránti tekintetből, aki pompás ember és aki azt állítja magáról, hogy neki van ebben a birodalomban a legjobb orra.

Es mert neki van a legjobb orra, így szólt egy szombat délben a feleségének:

— Kedves lelkecském! Estére nem jövök haza.

— Micsoda? Ember, ember! Te rosszban töröd a fejedet.

— De látod fiacskám, dolgom van!

— Már ugyan mi dolgod lenne?

— Hát izé... ma szombat van, ma kapják ki a munkások a heti fizetéseiket. Anyjuk, te tudod, hogy hatalmas orrom van! Erősen hiszem, hogy valami kraval lesz — a zsidók ellen.

— Ideje is már.

— Ebből láthatod, hogy résen kell lennem este s át nem adhatom magam a békés családi estelízésnek.

A menyecske sajnálkozva bocsájtja el a rend és a közbátorság hatalmas örét s még a küszöbön is nyakába csimpaszkodik cirógatásokkal:

— Aztán ne lövess közéjük kedves öregcském... kár volna szegényekért!

¹ A nagy író ezt a rajzot 1883-ban írta, a nagy pör után, melyről helyszíni tudósításokat küldött Mikszáth a Pesti Hirlapnak. Rubínyi Mózes dr., a kiváló magyar filológus és irodalomtörténész, aki a költő hátrahagyott iratait összegyűjtötte és sajtó alá rendezi 15 kötetben, felvette a gyűjteménybe néhány nyíregyházi tudósítását is, melyek a *Hátrahagyott Iratok*, „Tudósítások” című kötetében jelennek meg. Ezek közül való ez a cikk is, ez a remek tömeglélektani genre-kép, mely pompásan jellemzi a nagy tömeg-izgalmaknak sokszor oly együgyű okait. Mikszáth e tudósításai sok helyt ragyogó művészettel vannak megírva, felfogásuk pedig az izgalmas napok lázas, ingadozó hangulatait pompásan jellemzik.

Mikszáth Kálmán lelkébe különben a szegedi zsidók plántálták bele a zsidóság iránti rokonszenvet. A nagy író, aki a vármegye neveltje volt, ha nem is volt antiszemita, „aki — az ő híres definíciója szerint — kellenél jobban gyűlöli a zsidót”, mindenesetre idegenkedett tőle. 1879-ben azonban Szegedre került, ahol a legbensőbb barátság fejlődött közte és az ottani kiváló zsidók között és Mikszáth annyira megszerette a zsidóságot, hogy egy szegedi lapban egész vezércikksorozatot írt a zsidók társadalmi helyzetének emeléséről. És mindenesetre nagy része volt a szegedi tartózkodásnak abban is, hogy mikor a tisztaeszlári vérvád idejében Szegedről Budapestre került és a Pesti Hirlap megbízásából a helyszínre utazott, minden előíteltől mentesen, nyitott szemmel tekinthetett bele a nagy pör machinációjába, valaminthogy bizonyos, hogy a Szent Péter esernyőjének pompás zsidó alakjaihoz az alföldi zsidót vette modellül.

(P. J.)

— Nem, nem..., csak eredj be már.

— Hajnalig ne maradj, mint a multkor...

— Attól függ kedves galambom, hogy mikép alakulnak a viszonyok.

S ezzel a főkapitány a kuglizónak tartott, ahol már mindnyájan vártuk s útközben a következőleg monológizált:

Es nem is valami lehetetlen, amit a feleségemnek mondtam.

A nép csakugyan fel van izgatva az ujságlapok által. De meg szombat is van, a csöcselék többnyire részeg ilyenkor. Hm, hm! Az ördög nem alszik.

Útközben letért a városházához s odaszólította a főbiztost:

— Kóczó bácsi, estére dupláztassa meg az öröket.

— Hát csakugyan lenne valami? — Mondta Kóczó bácsi az öröm kételyével.

— Meglehet, felelte a kapitány titkolózó arccal, hogy az öreg örömét el ne rontsa.

Azzal azután nyugodtan pályázott a Kriegspartiehoz. Mert minden háborúnál ez a legszebb háború a világon.

A kapitányné asszony ezalatt átment kötökosarával a szomszédba, a postamesterékhez. Ott mindenről folyt a szó, még arról is, hogy estére zavargások lesznek a városban.

— Jézus Mária! sikoltott fel a sógorasszony.

— Terrington! csodálkoztak a postamester sógor.

Ez nagy dolog! Persze szombat van... no persze, természetesen...

— Apjuk, de már ezt megnézzük este valami kapu mellől!

Korábban adom fel a vacsorát, aztán elsétálhatunk a zsidó utcákba.

A postamesterné a nagy hírrel legott átszaladott a zsidórészbe a járásbírónéhoz.

— Jaj lelkem Nelkám, vannak-e spalétek az ablakaitokon? Hogy is tudtatok idejönni lakni, hogy is tudtatok?

Kétségbeesetten tördelte kezeit.

— Csukjátok be legalább a zsalugátékat szerencsétlenek! A gyermekeket pedig legott át kell vinni hozzám, mert itt rettenetes háborodás lesz az éjjel.

Ezalatt Kóczó bátyánk sem állhatja meg a nagy titkot. Bizalmas embereinek bajuszpödrés közben elujságolja:

— Estére lesz valami.

S pajkosan hunyorít hozzá a félszemével.

Az „ezüst kiflinél”, ahol a szokott félmeszelyt szokta meginni estefelé a stammgastokkal, ráncba szedett homlokkal vágja oda:

— Ma még vért is ihatunk, hé!...

Azután hozzátesszi:

— Halad a világ gyerekek... istenugyse mégis halad.

Majd elkomorodva sülyeszti arcát tenyerébe.

— Ilyenkor terhes a hivatal. Sokért nem adnám, ha közönséges ember lehetnék.

A hír folyton terjed a csendes városban, mint futó tűz. Naplementén már a szolgálok is beszélnek a kútnál. Este harangszókor már minden ember tudja. Az egész város talpon van. Az emberek izgatottan járnak-kelnek az utcákon. Hol lesz? Mikor lesz?

A tömeg, mint a lavína hömpölyög a zsidó városrész felé. A tűzörök a vízipuskákat töltögetik, a pandurok teljes fegyverzetben robognak a városon végig. A honvédkaszárnya előtt vagy száz katona áll fegyverben.

A csöcselék is egyre gyűl, a nagy zsívajból csak a mesterinasok füttye vágódik ki néha-néha.

A zsidók által lakott utcákon nem lehet közlekedni, a megrekett szeke-
rek egész torlasszá képződnek. A közönség izgatottan hullámszik.

Egy ideig mulattatja a dolog: a tarka barka jelenetek, a nagy élénkség, de aztán türelmetlen lesz.

— Hol vannak hát azok a zavargások?

Egyik-másik elszomorodva kérdi a szomszédjától.

— Hát semmi se lesz?

Egy hang felkiált a másik csoportból.

— Várjunk még!

Erre megjelennek a rendőrök s kezdik szétkergetni a kíváncsi tömeget.

— Takarodjanak haza, mert lövünk!

A publikum vad futásnak eredt.

Egy ácslegény a tolongásban könyökével kitör egy ablakot. Az üvegcsörömpölésre megáll a tömeg.

Egy hang felordít hátul:

— Éljen Istóczy!

Egy vékony hang visszafeleli:

— Halál a zsidókra!

Valami kocsis felkap erre egy követ s odavágja egy bolt-firmához.

A bolt-firmán nagyot kong a kö, mintha egy ágyú volna.

— Hajrá magyarok! Csakugyan csináljunk valamit, ha már eljöttünk!



Edmond Heller:
Sur les bords de la Tisza

Heller Ödön:
A Tisza partján.

De most két lovasrendőr jön s amint végig nyargal az utcákon, úgy kísöpri azokat, hogy egy óra múlva megint olyan csendes, nyugodt a város, mint tegnap volt.

Reggel meg már éppen semmi nyoma az éjjeli jelenetnek (kivált mikor a betört ablakot is megigazítja az üveges tót) s csakis délután látszik meg a nagy zavargás a pesti lapok kövér telegrammaiban:

„B. városban tegnap óriási zavargás volt. Ezer-nyi nép gyűlt össze „Éljen Istóczy“ s „Halál a zsidókra“ kiáltásokkal, nekirontott a zsidó városnegyednek, ablakokat és boltokat zúzott össze — de az erélyes rendőrség hirtelen ott termett s szétverte a tömeget. Emberélet nem esett áldozatul“.

A főkapitány elégedetten olvassa el a sürgönyt s kidüllesztett mellél ballag újra a kriegspartiehoz, hol fennhéjázóan eldicsekszik:

— Mégis csak nagyszerű orr ez az én orrom! Mert most már becsületemre mondom, megvallom nektek, egy szemérnyi hivatalos tudomásom sem volt a zavargásról —, hanem csak kikombináltam, megéreztem. Mert ez az orr gyerekek, ez valami!



ALEXANDER BERNÁT: KÁRMÁN MÓR.

HETVENEDIK SZÜLETÉSENAPJÁRA 1913 DEC. 25.



bibliai kort elérvén, szellemi erejének teljességében jár előttünk és mi szeretettel és csodálattal nézünk föl hozzá. Nagy munkát végzett élete folyamán és most is nemcsak hogy abba nem hagyja, hanem régi erejével folytatja, fokozza és betetőzi. Egyike azoknak ő, kiknek élete eszmévé finomult. Igen differenciálttá kialakult egyéniség és mégis egészen egyetemes. Beleolvadt abba, amit élete ügyévé tett; ez ügy leghívebb szolgájának szegődött és felsőséges urává küzdötte föl magát. Odaadásiért szeretjük, nagy munkásságáért bámuljuk. Ily embereken a naivság egy vonását vesszük észre, mely Kármánban oly sajátos módon elűt nagy öntudatosságától, elméjének oknyomozó élességétől. A gyermeket naivnak nevezzük, mert nem érti környezetének körmönfontságait, az élet ellentéteiből származó küzdelmeket. Kármán sem értette meg soha, nem tudta és nem akarta megérteni, nem is fogja megérteni a kicsinyes önzés, hiúság, törtetés küzdelmeit. Viszont ezek a küzdők sem értették meg őt, amiből életének súlyos küzdelmei származtak. Így lett ő egyike a kevés *egyöntetűeknek*. Kant az igazi erkölcsiséget nem tudta másképp elképzelni, mint a természetes önzéssel véres küzdelmeket vívót. Kármán élő cáfolata Kant elméletének. Őt már a természeti hajlandóság predesztinálta a tiszta erkölcs emberének. Kármán nagyrafejelett erkölcsi egyéniség. Ezért tisztelve szeretjük.

Hálás megindultsággal gondolok rá, hogy felekezetünk lelkének köszöni lelkének uralkodó vonásait. Felekezetünkben, bármit mondanak ellenfeleink, erős idealizmus lakozik, melyet bizonyára erős és tiszta istenhitének köszön, ámbár maga az az istenhit, legalább kialakulásában, ennek az idealizmusnak köszönheti erejét. Ez az idealizmus sokféle alakban jelentkezik. Néha mint a szellemiekben való tiszta, de tétlen gyönyörködés, máskor mint a tanulásért való tanulás, a tudományért való tudományművelés. De a zsidó idealizmus sokkal gyakrabban aktív a forradalmiságig, nyugtalan, a végsőig küzdő. Az igazság diadalra juttatásáért való küzdelmet erkölcsi kötelességnek érzi. Ezzel vádolnak is most bennünket, mi vagyunk a mai forradalmi szellemnek indítói és harcosai, mi vagyunk a fölforgatók. Ezért nem szeretnek bennünket abszolutisztikus államokban. Mi akik annyit túrtunk és türünk, az igazságtalanságba és hazugságba nem tudunk beletörödni. De ez élethalálharc. Ha legalább nem csökkentjük az igazságtalanságot, nekünk van végünk. Rajtunk csak az igazság győzelme segíthet. Nem számunkra termett a nyugodt, kontemplatív élet. (Ezért mondták annyian, hogy hijjával vagyunk a művészi képességeknek, melyek kifejlésére a

nyugalmas kontempláció kell. Mióta némi nyugalmat élvezünk, kitünt, hogy ez sem igaz!) A mi idealistáink majdnem mind kinn vannak a harctéren. Innét van az is, hogy küzdelmeink céljaiban könnyen hajlunk a szélsőségekhez és ritkán tudunk megalkudni az élet reális hatalmaival. Mert az igazság gyakran oly távol áll a valóságtól: némelykor fölcseréljük az igazságot az elvontsággal és szélsőséggel. Minden nagy emberi fénynek és erőnek megvannak a maga gyöngeségei és árnyékai.

Kármán idealizmusa radikális, küzdő és mégsem szélsőséges. Majdnem azt mondanám, hogy a zsidó lélek minden ereje és felsősége megvan benne annak eltévelyedései nélkül. Őt idealizmusa a legkedvesebb küzdő térre vitte, melyet a zsidó lélek mindig szeretett, a tanításéra. Köztünk sokan vannak, akiket született tanítóknak mondhatni. (Ez is művészet, még pedig a javából való, a lelkek formálásának művészete!) De Kármánhoz hasonló tanítóművésztől egyáltalán nem tudok. Jellemző, hogy a mi papjaink is tanítók, isten igéjét tanítják, de a gyerekeket is szeretik tanítani. Kármán már híres reformátora volt a magyar gimnáziumnak és még mindig szenvedélyes örömmel tanított az első osztályban, ahol legigazában lehet tanítani, illetőleg nevelni, mert Kármán mindig a lelkeket nevelte.

Hálás tanítványainak száma óriási, mert akik közelébe jutottak, nevelődtek és tudták, hogy nevelődnek. Az emberek azt hiszik, hogy tanítani könnyű, hiszen csak tudni kell hozzá. Tanítani talán könnyű, de nevelni nehéz és még az iskola nagy elméleti reformátorai közt is vannak, kik a gyakorlatban éppenséggel nem váltak be. Kármán nagy az elmélet és nagy a gyakorlat terén; elméletét megtermékenyítette a gyakorlat és gyakorlatát az elmélet. Szenvedélyes reformátor és óvatos, nyugalmas szervező. Nagy intuitív ember és a legmegfontoltabb munkával tudatos elméletté változtatja intuícióit, hogy egészen biztosan végezhesse munkáját. Mert erkölcséhez nagy felelősségérzet is tartozik. Nagy dologról van szó, a nemzet kultúrájáról, itt semmit sem szabad a véletlenre, a szeszélyes ötletre, a veszedelmes kockázásra bízni.

De ami oly megnyugtatóvá teszi működését, onnét ered, hogy benne a zsidó és magyar lélek szinte egybeolvadt, oly bensőleg egyesült. Vannak, akik a fajkeveredést biológiai tekintetben a faj *nemesítése* egyik módjának tekintik; lélektani és erkölcsi tekintetben pompás gyümölcsöket érlelt. Hivatkozom Kiss Józsefre, ki ugyancsak most lett hetven éves. Hivatkozom, hogy inkább holtakat említsek, Löw Lipótra, kinek Kármán oly szép emléket állított Szegeden tartott emlékbeszédében. Ebben az egybeolvadásban bizonyára Löw volt Kármán nagy inspirátora, példája. Kármán magyarságából merítette működése nagy céljait, zsidóságából az erkölcsi erőt a munka véghez-

vitelére. A munka nagysága pedig fölfokozta egész egyéniségét. A nagy embert a nagy feladat próbálja meg és teszi nagygyá.

De már Taine mondotta, hogy ehhez még valami szükséges: az időpont. Valami titkos találkozás van a nagy feladatok és a feladatok nagy megoldói közt. Mikor Kármán körülbelül huszonhét éves korában hazajött külföldről, a magyar tanügy sajátos állapotban tengődött. Megvolt izzó kívánsága a magyar léleknek jó iskolára és a leggyászosabb dilettantizmus űzte tragikomikus játékait az iskolai reform terén. Alig volt, ki csak némileg is értett volna a dologhoz. Sőt azok sem voltak sokan, akik a helyzet veszedelmeit fölismerték volna. Az abszolutizmus ideje alatt minden megtörtént, hogy a nemzet lelkét elnemzetlenítsék. Ez nem sikerült, de nagy ára volt a sikertelenségnek, az, hogy a magyar fiúk elidegenedtek az iskolától, t. i. a középiskolától. Több mint tíz év veszett így el az iskola nemzeti életéből és majdnem még húsz évig tartott, míg az iskola nemcsak nyelvében, de szellemében is magyarra lett. Magyarabbá mint valaha volt. Ezt az óriási munkát vállalta Kármán, akinek az egyik kezével meg kellett alkotnia az új iskolát, másik kezével a tudatlanok, a maradiak és az irigyek nem kis serege által reá erőszakolt harcot megvívnia. Neki és az általa toborzott munkatársainak köszönjük az új gimnáziumi tantervet és Utasításokat, melyek bármint támadták is, a tiszta magyar szellemet meghonosították a magyar gimnáziumban. Ezt az érdemet senki sem vitathatja el tőle. De a tanárképzést is meg kellett reformálnia, mert a tanterv magában nem ér sokat, ha a tanár nem áll a tanterv magaslatán. E célra alkotta meg az úgynevezett Gyakorló iskolát, ahonnét a pedagógia tudományos szellemét keltette és terjesztette a magyar tanárságba, mely neki többet köszön, mint maga csak sejtené is. A Gyakorló iskola talán még fontosabb mint a tanterv. Mert tantervek változnak, a régi helyet enged az újnak, de a tanárság minőségének javítása folyton működő és fejlődő erőt jelent, mely egy nemzet kultúrájában mégis a legfontosabb tényező.

Egyéb szerveket is teremtett eszméinek megvalósítása érdekében. Szerkesztette a Magyar Tanügyet, honnét az új ige mindenhová elterjedt; nagy hatással volt a magyar tankönyvirodalom fejlesztésére. De közben hatalmas tudományos működést is kifejtett. Több kötetben összegyűjtött pedagógiai dolgozatai a filozófia, főleg az etika, a kultúratudomány, a pedagógia különböző kérdéseit tárgyalják és alapvető fontosságúak. Az újabb magyar pedagógiai irodalmat ő indította meg. De hogy jó tanító, szervező és alapvető lehessen, ő maga annyit tanult, majdnem az összes tudományok köréből, hogy ma ő a legolvasottabb, a legtanultabb, a legrendezettebb fejű magyar ember. Mindent az iskoláért! Az iskolát pedig a magyar

kultúráért! Ez lehetne a felirata annak a hatalmas palotának, amelyet ő tervezett, kidolgozott és felépített. Voltak munkatársai, de azokat is ő nevelte magának és kitanította.

Ma végre megértették őt és művét. Ezt sem az idő tette, ezt is ő neki magának kellett végeznie, egyetemi működése révén. Mert mindezen kívül az egyetemen is rendkívüli tevékenységet fejtett ki. A jogászokat ő szoktatta hozzá, hogy ez etikát komolyan hallgassák. Nem kevésbé gyümölcsözők voltak pedagógiai és elméleti-filozófiai előadásai. Ezren meg ezren hallgatták az egyetemen, mint — magántanárt. Végre abban az elismerésben részesült, hogy a rendes egyetemi tanár címét adományozták neki. Igazán nem a címnek volt híjjával. Mert addig ő cím nélkül is a legrendesebb egyetemi tanár volt, ha az a rendes tanár, ki nagy tudással, kötelességérzettel, hévvel, kitartással és sikerrel tanítja és neveli az ifjúságot. Juttasson még sokaknak a jövőben is az ő gazdag kincsházából.

FORBÁTH HENRIK: VIGASZTALANSÁG.

Forró, ifjú szívvel	Hívnek vélt kebelben
Sírok között járni,	Fájón csalatkozni,
Börtönben rabláncon	A magasba vágyni
Szabadulást várni,	Fényre, dicsőségre,
Vadonból az ösvényt	S csillagok útjáról
Kifelé keresni,	Lezuhanni — mélyre,
Rémek éjszakáin	Sóvár szemmel nézni
Virradatot lesni,	Mások boldogságát
Igazságért álnok	S elborulva látni
Néppel hadakozni,	Enmagunk romlását...

Olvasóink figyelmébe! Nagy szolgálatot tesznek olvasóink lapunknak, ha bevásárlásaik vagy megrendeléseik alkalmával a hirdető cégeknél lapunkra hivatkoznak.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS!

Tisztelettel kérjük előfizetőinket, valamint az OMIKE pártfogó tagjait, akiknek előfizetésük, illetve tagságuk december hóban lejárt, szintúgy azokat, akik előfizetési, illetőleg tagsági díjjal hátralékban vannak, szíveskedjenek a megfelelő összeget minél előbb beküldeni, nehogy a lap küldése fennakadást szenvedjen.

MULT ÉS JÖVŐ KIADÓHIVATALA,
BUDAPEST, VI., PODMANICZKY-U. 6.



Szegedi írók.

Dr. Balassa Ármin.



Irányi Dezső.



Kun József.

Hommes de lettres de Szeged
Kisteleki Ede.

BALASSA JÓZSEF: SZEGEDI ÍRÓK.



mikor az árvíz után Szegeden a nagyvárosi élet kialakul, már két napilapja van a városnak. Semminek annyit nem köszönhet Szeged, mint annak a meleg, szerető ragaszkodásnak, amellyel újságírói iránta viseltettek. Amíg otthon voltak: gondos fiaiként szerették a várost, amelyet — bárhonnét kerültek is oda — a magukénak vallották. Amikor elkerültek onnét, akkor is fiúi szeretetük odavonzotta őket Szegedhez, amelynek nem voltak eddig külön, ragaszkodóbb, lelkesebb polgárai, mint az újságírók és írók. Szeged ekként lett mindenkor hálás és hű fiai dédelgetésének tárgya s ekként szolgálták mindig otthon is, idegenben is szeretettel, odaadással érdekeit, jövődjét, fejlődését.

Szeged mindenféle hálából kettővel viszonzotta e hű fiainak ragaszkodását: magyarságával és nyelvével. A szegedi magyarság őrizte meg legkülönb. nemzeti jellegét s parasztsága ebben a városban alakult át leginkább polgársággá. A szegedi nyelv pedig mindenkor őrizője volt a nyelv eredetiségének, ősi szépségeinek minden áramlattal szemben.

Szinte természetes, hogy ebben a városban az irodalmi élet különösen eleven és erősen hozzásimul a város lelkéhez, egyéniségéhez. A szegedi irodalom szinte műfaji meghatározása annak a novellairodalomnak, amely a magyar paraszt lelkét, gondolkodását, nyelvét, életét, szokásait: ezt a különös világot rajzolja. Ezt a világot kétségtelenül azok az írók látták meg igazán, akiknek a szegedi paraszt volt a modelljük s akik gyors egymásutánban jelentkeznek a közönség előtt és hódítják meg érdeklődését e paraszti élet rajza számára. Mikszáth kezdi a sort, Békefi, Sebők, Gárdonyi, Tömörkény, majd Cserzy folytatják, mindannyija más-más írói egyéniség, de egyformán művésze a néplélek rajzának s mestere a

nyelvnek, amelynek változatosságát, szépségét és közvetlenségét ez a népnyelv színezte és gazdagította.

A szegedi irodalom kifejezést ekként foglalta le ez a népies műfaj, amely természetesen a szegedi néplélekből sarjadzott és a szegedi levegőtől kapja színét. Ennek az irodalomnak legkülönb. eszköze: nyelvének magyarsága és gondolat kifejezésének közvetlen művészete s ez a két érték egyformán jellemzője valamennyi szegedi írónak.

A szegedi zsidóság sokkal inkább összeforrott a város életével, szellemével és érzéseivel, semhogy azokra az írókra, akiket e város zsidósága adott a magyar irodalomnak, hatástalan maradt volna. Írásművészetüknek jellemzője, a szegedi nyelv szépsége és az a művészi hagyomány, amelyet a szegedi redakciókban örökségül hagnak a távozók az utódoknak.

Bizony azok közül, akik a szegedi szerkesztőségek írószobáiból hódították meg a közönséget, a legtöbbet elhódította a főváros. Akik eljöttek, távolból szerelmesei a városnak, a gondosan becéző figyelemmel kíséri fiaí pályáját, akik otthon maradtak, azoknak értékét és tehetségét is elvonta volna az ország, de amint minden családban akad fiú — sokszor tehetségre a legkülömb —, aki nem tudja elhagyni az ősi fészket, úgy maradtak ott ők is a maguk kuriájában.

Otthonmaradtak ők, hogy őrizzék és ápolják a testvéri közösséget, amely ennek a generációnak fiait összefűzi. Otthonmaradtak, hogy néha virágot vigyenek a zsidó temetőbe, ahol örök álmát alussza egyike a legtehetségesebbeknek: Irányi Dezső, a népies magyar elbeszélő, legkülönb. művészei közül való. Két elbeszéléskötetben — *Pitypalaty*, *Pipacsok* — meg a halála után megjelent válogatott novelláiban bontakozott ki teljesen tehetsége. A népelet ösmerése, a lélekrajz finomsága és a jellemzés művészi ereje tették Irányit a nyolcvanas esztendő népszerű írójává. Újságírónak indult s mint törvényszéki bíró hunyt el férfikorának delén. De ott nyugszik a szegedi



Hommes de lettres de Szeged.
Ujvári Péter.

Dr. Molnár Jenő.

Liptai Imre.

Szegedi írók
Balassa József.

temetőben Kún József, a fiatalon elhunyt poéta is, akinek éppen most jelentek meg hátrahagyott költeményei. Milyen kár ezért a költőért! Alig volt poétánk, akinek egyénisége vonzóbb lett volna övéénél s akinek lírája melegebb, gazdagabb, színesebb lenne, mint Kún Józsefé. A szépségnek, a tisztaságnak és a nemes érzéseknek volt ő a költője, mintahogy ő maga is a legszentebb érzések kultuszában élt. Ahogy Kún József a természetet leírja, ott a képek nem frázisok, hanem a költészet lényeges, jellemző alkotórészei, amelyek egybeolvadnak egyéniségével. Vágyódás a nemesebb területek, a tisztultabb világ, a szebb emberi élet felé: ezek Kún József versei. A poéta meghalt, de két verseskötetében emléket állított magának, amíg a költészetben közvetlen érzéseket, őszinte szépségeket, forró szavak mögött igazi érzéseket keresünk, addig mindenkor különösen értékes kincsei lesznek a magyar irodalomnak Kún József versei.

Irányi Dezső barátja és összes műveinek kiadója: Balassa Armin is szegedi maradt. Tehetése, sokoldalúsága, szónoki ereje talán más területen még inkább érvényesül. Mégis odakötötte a szegedi levegő, az alföldi magyar földhöz való ragaszkodás. Ennek a földnek népét vitte színpadra darabjaiban — *A cégér*, *A földönfutók*, *A parasztszívek* — egy-egy értéke a magyar népszínműnek. A parasztszívek egyfelvonásos tragédia s a népies drámák közül egy sem volt, amelyik külömb sikert aratott volna az övéénél. Mint a Dugonics-Társaság osztályelnöke néhány nagyértékű beszédben szólott hozzá irodalmi kérdésekhez: *Alkalmi beszédek* című kötete foglalja ezeket össze.

Mestere az újságírásnak, művésze a jellemrajznak, festője az emberi életnek *Ujlaki* Antal. A nazarénusokról megjelent elbeszéléskötetében bontakozott ki legerőteljesebben tehetsége! Alig van a magyar irodalomban másik író, aki az elesett embereknek, a szegény ember sorsának külömb meglátója volna, mint amilyennek Ujlaki

bizonyul novelláiban. Ha azt a nagy energiát, alkotótehetséget és buzgóságot, amely őt a legelső vidéki újságíróvá — s talán az országban is a legkülönbek egyikévé — teszi, a szépirodalomra fordítja, akkor munkásságát nemcsak a kiválasztottak becsülik és értékelik, de a magyar közönség is nagy ajándékot kap ettől az igazi tehetségtől.

Novelláiban, népies rajzaiban is súlyos, komoly értékei jelentkeznek *Kisteleki* Ede írásművészetének, de lírai költészete a magyar zsidóság poétái között a legelső helyek egyikét juttatja számára. *Kisteleki* Ede költészete nem a tolakodó egyéniségtelenség és a számító hatásvadászat, nem a különösség feltűnő hajszolása és a mesterkélt ügyeskedése. Ez a költészet egy mélyérzésű szív, egy emelkedett lélek és egy gondolkodó elme művészet. Mélység, formatehetség, a gondolatgazdagság, szépség az erői ennek a költészetnek. Egy-egy verse — kivált a *Fellámadunk* kötetében és a *Könyörgések könyve* költeményei között — magával ragad tárgyaló emelkedettségével. Mintha az orgona szavát hallanók, olyan fenséges erővel gördülnek sorai; tömör, gazdag és ékes nyelve megtalálja a kifejezését azoknak a gondolatoknak, amelyek költeményei mindegyikének külön értéket adnak. Vallásos verseit az áhitat tisztasága hatja át; a magyar zsidóság érzéseit ez a költészet tükrözteti legtisztábban vissza.

Ennek a magyar zsidóságnak elbeszélője *Ujvári* Péter. A magyar zsidó világának mesteri rajzolója szintén a szegedi újságírók sorából való. Szegeden jelent meg novellás kötete: a *Legendák könyve*, amely művészetének kifogyhatatlan forrását tárja fel. Ezekben az elbeszélésekben már kibontakozik az a tehetség is, amely Ujvárit a zsidóság regényírójává teszi. A zsidó életét, érzéseit, gondolkodásvilágát, küzködését, harcát, ragaszkodását, hűségét, becsületességét: e faj minden derék és nemes vonását hódító közvetlenséggel jellemzik Ujvári alakjai. A társadalmi élet rajzában, az események mesteri megírásában, meseszövéseinek élénk for-



Pick Lajos: Táncosnő.

Louis Pick: Danseuse.

dulatosságában is nagyszerű művésznak mutatkozik Ujvári; ezekkel az eszközökkel hódította meg a magyar olvasóközönséget. A külföldön is becsülik és nagyra értékelik Ujvári nevét. A zsidóság életének elbeszélő művésze emellett minden más alkotásában is a legkiválóbbak közül való; drámája a legértékesebb szindarabjaink közül való, társadalmi regényei ugyanazokat a pompáit mutatják írói egyéniségének, mint zsidótárgyú művei. Mint publicista is büszkesége a magyar újságírásnak.

Liptai Imre karrierje is Szegedről indul ki; a Szegedi Híradó redakcióasztalától a Pesti Napló felelős szerkesztőjének íróasztaláig, a szegedi színház kritikus helyéről az ország első színpadának lámpái elé tehetségének kiválósága vitte, még pedig szinte tűneményes gyorsasággal. Aligha van író, aki olyan szerényen, annyira értékes munkássággal hódította meg a közönséget, mint Liptai Imre, alig van újságíró, akinek erényeit és értékeit annyira becsülték volna a kollégái, mint az övét. Karcolatai, kis tréfái e műfaj legkülönb alkotásai közül valók; gúny, szellem, elmeél, ötletesség, vidámság és jókedv árad ki minden sorából. Apró szatiráiban nem keresi a túlzott és tótágast álló helyzeteket; magát az életet ábrázolja, de azzal a tökéletes írói eszközzel, amellyel csak kevesek alkothatnak: meg tudja látni ez emberekben a belső, az igazi, az élő embert. Ez jellemzi drámáirását is. Első darabjában — „Rossz pénz nem vész el“ a címe — a szegedi parasztnép

életét rajzolja annyi éles megfigyelő készséggel, a drámaíró olyan erényeivel, a humor és a kedv olyan mértékével, hogy ez a darab egyik legkülönb értéke a népies irodalomnak. A sarkantyú drámája, amely ezt a parasztvígjátékot követte, a Nemzeti színházban és nyomán az egész országban ért el páratlan sikert, amely a jövőben is állandóan nyomában fog járni Liptai minden művének. Mert ez a munkásság tiszteletet parancsol kivételes képességeinél fogva és sikert sikerre hódít, mert Liptainak megvannak az adományai ahhoz, hogy járatlan utakat megtörjön és azokon is újat alkosson.

Molnár Jenő költő, elbeszélő és újságíró, emellett szerkesztője a magyar társadalom legnépszerűbb élclapjának, a Borsszem Jankónak. Molnár finom, lágy és hangulatos líráját különösen vonzóvá teszi az a művészi gond, az a tisztelete a költészetnek, amely jellemző minden versében. Molnár Jenő a szépséget keresi és nem a rút ríktó ellentétéivel akar feltűnni; a festőiséget nem cseréli fel a képzelet túlzott csapongásának lázámaival, zeneisége nem megy át a hangok túlzásába s minden versében csak az igazi költői tehetség szólal meg. Vannak dalai, amelyek egyszerű nemességükkel hódítanak, elbeszélő költeményei, amelyekben a jellemfestés és az emberi ábrázolás közvetlenségét élvezzük s szatirái, amelyek erős és dacos ítéletmondások a társadalmi és emberi félszekségek fölött. Elbeszéléseiben ugyanezek az erényei s mint újságírónak legendás híre van tehetségének sokoldalúsága révén.

Liptai Károlynak, Liptai Imre bátyjának, írói sikereit is számontartja a közönség: elbeszélések, regények, szindarabok, versek és tanulmányok sorozata jelzi ennek az írói pályának eddigi eredményeit. Liptai Károlyt azonban szinte teljesen elhódították a szépirodalomtól, mint ahogy elhódította onnét az újságírás Róna Lajost, ezt a kiváló stílművészt, Faragó Miklóst és Barabás Bélát is,



Louis Pick: Coureur.

Pick Lajos: Futó.

valamint ahogy egy nagyszerű népies vállalat szerkesztése *Apor Dezső*t és *Nagy Bélát* se engedi erejük és tehetségük teljességével régi útjain haladni. De akik még ott vannak Szegeden: *Fehér Árpád*, ez a finomtollú, ötletes és kitűnő elbeszélő, akinek teljes kibontakozását és írói értékeinek nagyobb alkotásokban való jelentkezését szinte minden percben várni lehet, *Pásztor József*, akit szintén a szerkesztés munkája tart távol a szépirodai tevékenységtől, *Frank József*, ez az elmés és tehetséges újságíró, azután a fiatalok: *Szabó Mihály*, *Tölgyes Gyula*, *Hajnal Gyula*, *Kisteleki Kornél*, *Herczeg István*, *Berkes Ferenc* mind biztató tehetségek. S még értékelni kell *Balla Jenő*t is, akinek kritikus tevékenysége Szeged művészi életének irányításában mindenkor jelentős volt.

Egy-egy csapat mindig útra kél Szeged fiaiból, hogy meghódítsa az országot. Egyiküknek-másikuknak sikerül is. Akik otthon maradtak, azoké a város szeretete, akik eljöttek, azoké a vágyódás egy igazi otthon után. Szegedhez hívek maradnak a fiaik, mert magyarságukat köszönhetik neki s mert a város a jó anya szeretetével dédelgeti azokat, akik neki kedvesek.

SEELENFREUND ALBERT: DUCHAN.

Megrokkadt térdel, görnyedt háttal,
Lehajtott fejjel, magamba nézve
Állok Előtted, irgalmas Isten.
Te küldtél engem,
Aronnak gyöngé gyermekét,
Áldásodat hogy széjjelosszam.
Palástodat fejem fölött
Szent szédülettel szétteritem
S szívemről mint a záporosó
Szakad a reszkető sírám:

„Áldjon meg tégedet Cionból
A földnek, égnek alkotója.
Őrizzen meg, mert Benne bízol.
Ragyogjon rád az arca-fénye
Fordítsa rád tekintetét
És hintse rád a béke üdvét“

. . . . Szent szekrényed szívébe nézve
Könyörgök hozzád, Istenem:
Foganjon meg az áldó szózat
Te összetiptort népeden.
Legyen vége a szenvedésnek,
A bánat vége hadd legyen,
S az ünnepet hadd ünnepeljük
Jövőre már



Edmond Heller: Portrait.

Heller Ödön: Arckép.

A Te megszentelt földeden.
Építsd föl és díszítsd föl újra
Ción lerontott kőfalát,
Ott énekelje Lévi törzse
Búban megszentelt szűz dalát.

Lehajtott fejjel, görnyedt háttal
Sápadt-fehéren
Lépek le oltárod kövéről.
Könyörülj rajtam!
Könyörülj rajtunk, irgalmas Isten.



S. Seelenfreund: Frontispice.

Seelenfreund Salamon: Címképtervezet.



A szegedi zsidó hitközség előjárósága.
Landesberger Mór,
kulturális előjáró.



Deutsch Lipót,
gazdasági előjáró.



Szécsi Ede,
pénzügyi előjáró.



Consistoire israélite de Szeged.
Vas Károly,
iskolaszéki elnök.

DR. LÖWINGER ADOLF: A SZEGEDI ZSIDÓ HITKÖZSÉG TÖRTÉNETE.



A szegedi zsidó hitközség történetét 1885-ig már megírták Löw Immanuel és Kulinyi Zsigmond. A tárgyat teljesen kimerítő e munka fölöslegessé teszi az események ismételt felemlítését s ezért csak szűk keretbe foglaljuk a község múltjának képét és nagyobb tért engedünk a jelen leírásának.

Az 1879 március 12-iki árvíz elsöpörte a várossal együtt a községet is, de a gyökerét a sodró ár nem érintette, sőt életerejének nagyobb kifejtésére képesítette. A templom állta a hullámok ostromát; a község házának és az iskolának falai sem adták meg magukat, de azért megérték már a csákányra. Törhetetlen erejű és lánglelkű férfiakra volt szükség, akik a hullámsírba merült községet új életre keltsék s hála a jóságos Gondviselésnek, amely gondoskodik a gyógyírrol, mielőtt sebet ütne, oly férfiakkal ajándékozott meg minket, akik az újjáteremtés nehéz munkáját szent buzgalommal felkarolták és oly lendületet adtak a község életének, fejlődésének és erősödésének, hogy már a katasztrófa okozta romok között is elég erőt érzett magában a nagy-szerű alkotások hosszú sorának megkezdésére.

Az utolsó három évtized képezi ugyan a község virágzásának korát, de azért a kezdetnek nehézségeivel, a kornak türelmetlen szellemével, az anyagi segédeszközök elégtelenségével küzdő elődök munkája is imponáló, tiszteletreméltó és bámulatot keltő. Az életnek ezeinyi gondja nehezdedt rájuk s amellet csodálatos energiával szolgálták a szent ügyet. Szolgálatába bocsátották tudásukat, idejüket, verejtékes szerzeményüket és megvetették azt a szilárd alapot, amelyen utódaik könnyebben építhettek, emelkedhettek. Az újabb kor történetének megírásánál lehetetlen megfedkezni róluk s midőn a mi kortársaink önzetlen

fáradozását, áldozatkészségét és érdemeit méltatjuk, bele kell őket kapcsolnunk őseik sorába, mert a zsidóság élete mindenütt és mindig mint a hömpölygő ár halad előre kijelölt útján, hullámot hullám követ, van kezdete, de soha nincs vége. Újabb babérkoszorút tűzünk homlokukra nevüknek kegyeletes megemlékezésével és érdemeik méltatásával.

III. Károlynak 1719. évi május 21-én Szeged város részére kiadott szabadalmi levele megadja ugyan a hatóságnak a jogot zsidók befogadására, de nem kötelezi arra. Könnyen érthető, hogy a hatóság a letelepedni akaró zsidóknak minden ebbeli kérelmét ridegen elutasította. Az 1768-iki összeírás alkalmával a tanács dicsekszik is, hogy



Spitzer Izrael, a szegedi hitk. első elnöke. (Régi fametszet után.) Israel Spitzer le premier président du consistoire de Szeged. (Gravure.)



Consistoire israélite de Szeged.

Rosenfeld Nándor,
a Chevra elnöke,

Dr. Goldschmied György,
az árvaház elnöke.

Dr. Pártos Simon,
ügyész.

A szegedi zsidó hitközség előjárósága.

Seelenfreund Albert,
titkár.

a városban egyetlenegy zsidó sem tartózkodik. II. József császár a szab. kir. városok ez önkényét megszüntette és 1784—85-ben több zsidó család Szegeden is nyert lakhatási engedélyt. S miután az 1790—91-iki országgyűlés a 38. törvénycikkben elrendeli, hogy a zsidók azon állapotban, melyben 1790. évi január 1. napján állottak, megtartassanak, a Szegeden már letelepedett zsidók első csirái voltak a csakhamar fejlődésnek induló községnek.

Pollak Mihály (Michael Chajim) az első zsidó, aki 1781-ben Szegeden letelepedett és 1788-ban már házat is vett. 1784-ben még öt társával folya-modik lakhatási engedélyért, amit meg is kapnak, mert 1828-ban Arad városának hivatalosan jelenti a tanács, hogy „a zsidók 1785-ik esztendőől fogva szívérték a városban”. Dacára a tanács akadékoskodásának, 1786-ban már 18 család és két nőtlen zsidó lakik a városban. 1799-ben elrendeli a tanács, hogy „mivel mostansági Jedzék szerint a Zsidóság 58 számú Familiának találta-tott, annak száma a városban megszenvedtessen ugyan és adózás alá vétessen... de engedelem nélkül az itt már megszenvedtetett Zsidóknak sem léssen szabad Házakat vagy Fundusokat venni”. 1803-ban a Zsidó Birót teszi felelőssé azokért, akik „alattomban bé-szívódnak s minden jelentés és engedelem ellen itten megtelepedni merészle-nek”. 1805-ben újabb intézkedést tesz a tanács, mert „a Jövevény Zsidók e városban minden jelentés és engedelem nélkül bé-szívódnak, és itten lakásukat anélkül gyökerezik, hogy a Zsidó Biró az kiadott parancsolat szerint az olyanokat fel-adná”. 1813-ban kijelölik a házkört, amelyen belül zsidók házat vehetnek, de ezt 10 évvel későbbben már átlépik s 1838-ban hatósági enge-déllyel is kiterjesztik. 1858-ban eltörölték a házkört.

Szabályok.

1791-ben készült az első, 19 pontból álló községi szabályzat, de 1801-ben új szabályzat válik szük-ségessé, amely 1818-ban kibővül. Az 1825-iki szer-

vezet már a 31 férfiúból való képviseletet határozza el, de ez a szabályzat is folyton bővül, míg 1857-ben Bonyhádi cs. kir. megyefőnök teljes szabályzatot készít. Az első, nyomtatásban is megjelent szervezeti szabályokat Löw Lipót szer-kesztette 1863-ban. Ezek 1867-ben némi módosi-táson mentek át és 1870-ben egy öttagú bizottság, köztük Rósa Izsó dr., véglegesen megszerkeszti az alapszabályokat, amelyek némi későbbi módo-sítással érvényben maradnak 1902-ig, a jelenlegi szervezeti szabályok életbeléptetéséig.

Elöljárók (elnök, bíró).

A községnek fennállása óta 23 elnöke volt. Az első, Spitzer Izrael, 1784-ben telepedett meg Szegeden és 1788—91-ig első ízben volt bírása a 39 családot számláló községnek. Ezentúl még három ízben állt a község élén. Áldozatkészségé-ről tanuskodik, hogy 1798-ban a községnek egy házat ajándékozott, melynek fejében a zsinagógá-ban díjtalanul egy ülőhelyet kap. Veje, Ausländer Simon, két ízben viselte az elnöki tisztelet és déd-unokája, Várhelyi Rósa Izsó dr., 1882 óta egy-huzamban áll a község élén.

1792-ben Herzel Jechezkel elnökölt, aki őse Herzel Manó báró egyetemi tanárnak.

A már említett Pollak Mihály, a község ala-pítója, három ízben volt bíró. Nem lévén a köz-ségnek zsinagógája, az ő házában tartották meg az istentiszteletet. Utódai most is jelentékeny szerepet visznek a község életében.

Kohen Abraham hétszer választatott meg bíró-nak s összesen 19 évig működött, 1848-ig.

Lichtenberger Abraham, kinek fia, Mór, tekin-télyes polgára a városnak és vezetőembere a községnek, apósa Ullmann Adolf főrendiházi tagnak.

Várhelyi Rósa Izsó dr. 1842 június 6-án született és 1867-ben már a község szolgálatában látjuk. 1868-ban a kongresszuson Lichtenberg Mórral együtt képviseli a községet. Azután öt éven át pénzügyi, három évig iskolai előjáró,



Endrey : várhelyi Rósa
Izsó dr. arcképe.

Endrey : Portrait du
docteur Izsó Rósa de Várhely.

míg 1882 óta a községnek és 1879 óta a XXII. községkerületnek elnöke. A város vezérférfiai között fáradhatatlan munkása a közügynek; köz-törvényhatóságban, középítésetben, közigazgatásban, iskolaszékben, zenedében, ügyvédi kamarában, takarékpénztárban, szabadkőművespáholyban, mindenütt igazgat, elnököl s ez a nagykiterjedésű munkaköre a közügyek terén nem csökkenti lelkesedését a hitközség szolgálatában. Fejleszt, alkot, teremt a község teherképességéhez mértén. Kinos takarékoság a háztartás irányításában, a

pazarlásig menő bőkezűség kulturális intézmények létesítésében s a meglévők istápolásában; bölcs körültekintés párusolva szent lelkesedéssel és a legaprólékosabb dologra kiterjedő lelkiismeretesség jellemzik 32 éven át tartó elnöklését. A közügyek terén szerzett érdemeiért a király nemességgel és kir. tanácsosi címmel tüntette ki, mi pedig hálának, szeretetünknek és tiszteletünknek babérkoszorúját tesszük lábai elé.

Mellette az előjárók hosszú sora állott, akik közül többen már meghaltak, mások meg visszaléptek. Jelenleg az előjáróság tagjai: Elnök Várhelyi Rósa Izsó dr.; kultusz-előjáró Landesberg Mór; iskolai előjáró Vas Károly; jótékony-sági előjáró Rosenfeld Nándor; pénzügyi előjáró Szécsi Ede; gazdasági előjáró Deutsch Lipót; ügyész Pártos Simon dr.; jegyző Seelenfreund Albert.

Rabbik.

Rabbít már 1789-ben választanak, aki azonban az összes kultuszhivatalnoki teendőket végezte. 1790—1843-ig Back Hirs működik e minőségben, míg egyik fia, József Elieser, 1842—1884-ig hit-szónoknak és rabbihelyettesnek alkalmaztatott. 1843-ban Pillitz Dániel nyeri el a rabbiállást. Alatta felbomlott a községben a béke és Pillitz kénytelen 1847-ben Szegedet elhagyni. A hitközség egy hatalmas lendülettel hírnevének fénypontjára emelkedet Löw Lipót megválasztásával, aki 1850 december 10-én foglalta el állását. Kimagasló egyéniségének varázsa rendet és békét teremtett a községben. Rendes mederbe terelte az istentiszteletet, gyors virágzásnak indult az iskola, melyet igazgatott és a világhírű pap fényugarainak melegében kezdi a község bontogatni szárnyait. Löw Lipótnak lelkeszi működése, irodalmi munkássága, hit-szónoki kvalitása sokkal nagyobb, semhogy egy cikk keretébe foglalható lenne. A tudományra s különösen a magyar zsidóságra kiható áldásos működését szerényen, mintegy családi körben méltatta a község 1911 május 24-én rendezett centennáris ünnepélyen, mely alkalommal a halás utókor az új zsinagógába illesztett emléktáblával örökitette meg nevét annak, aki a zsidó történelem lapjain is élni fog örökké. 1875 október 13-án bekövetkezett halála után Bacher Vilmos dr., a budapesti rabbiképző intézet igazgatója töltötte be az állást 1877-ig, míg 1878 szeptember 8-án Löw Immanuel dr. vette át atyja hivatalát. Az ő áldásos működéséhez fűződik a hitközség újabb történetének minden mozzanata. Minden intézményre, régibb és újabb alkotásra rányomta kiváló egyéniségének bélyegét. Sokoldalúsága és agilitása, fáradhatatlan buzgósága és törhetetlen szorgalma felöleli a község életének minden ágát. Mindenütt vezérel, irányít, tervez, alkot s lángelméje mindig megtalálja a helyes, eredményes munkára vezető utat. Kellő gondot fordít a hitoktatásra, napirenden tartja az istentisztelet emelésének kérdését, fáradhatatlan a

szónoklásban és a rabbi hivatásával járó egyéb teendők pontos elvégzésében. Amily szakértelemmel az iskolát vezeti, épp oly jártas az építészet és kertészet művészetében. Az ő irányítása mellett épül az új iskola, az ő művészi érzékét értékesíti a nagyhirű műépítész, Baumhorn Lipót, az új zsinagógának, az új cinteremnek és a község székházának építésében s az ő ízlését dicséri a zsinagógát körülvevő park és a virágoskertté rendezett temető. A sírfeliratok szerzőjük költői vénájáról tanuskodnak és a templomi énekkar művészi nivóját az ő zenei tudása adja meg. Mint igazi pap sűrű-forog hívei között, megfordul palotában és kunyhóban, résztvesz örömben és bánatban egyaránt. Emellett a legproduktivebb szaktudósok között foglal el méltó helyet. A filológia terén nélkülözhetetlen munkái egész könyvtárt alkotnak és az egész tudományos világnak osztatlan tiszteletét és hódolatát váltották ki a szerző iránt. A község, méltányolva főabbijának elévülhetetlen érdemeit és roppant elfoglaltságát, főrabbi-helyettesi állást kreált, melyet 1894—97-ig Friedmann Dávid dr. jelenlegi zsolnai főrabbi töltött be, 1898-ban Löwinger Adolf dr. lépett a helyébe, akit 1906-ban a nagygyűlés a szervezeti szabályok értelmében mint rabbit állásában megerősített.

Zsinagóga.

1789-ben a község engedélyt kér a tanácstól zsinagóga építésére, de elutasítatik. Ugyanez a sors éri 1793-ban, mire Pollak Mihály házában tartják az istentiszteletet. 1797-ben Spitzer Izrael egy házat ajándékoz a községnek, melyet ez egy zsinagógának megfelelőbb telekkel felcserél, de a tanács az építkezést ismét megtiltja, „hogymint eddig, bérlett házakban végezzék ajtatosságukat“. Az ügy 1803-ig húzódik, mikor végre a tanács elhatározza, hogy „egy alkalmas tágas szobából és konyhából álló kéményes Háznak plánumát“ nyujtsák be, de reverzálístartoznak adni, hogy amennyiben a városból kitiltatnának, az épület a város tulajdonába megy át. Kötelezik magukat továbbá a zsidók, hogy a zsinagógát csak közteher alatt fekvő különös „lakó alkalmatosságnak“ tekintik, abból a város sérelmére „következéseket csavarni“ nem fognak s az épület fennállása, lerontása és elfoglalása mindig a városi tanács akaratától fog függni.

Mindez megtörténvén, megállapították a három szobából és egy kéményes konyhából álló épületnek hosszúságát, szélességét és magasságát, mire az építkezést megkezdik. A plébános tiltakozik, de a tanács mossa a kezét, hogy nem zsinagógának, hanem imádkozásra szolgáló háznak építését engedélyezte, mire 1804-júl. 18-án a 129 férfi és 99 női üléses templom felépült. Ez csakhamar szűknek, később rozogának is bizonyult, úgy hogy új templom építéséhez fogtak, melyet 1843 május 19-én Schwab Löw pesti rabbi felavatott és rendeltetésének átadott. Ez 400 férfi és 260 női ülésből állott. 1879-ben renoválják, megnagyobbítják, de már akkor érzik egy nagyobb templom szükségét. A kérdést állandóan napirenden tartják és 1885 óta hangyaszigalommal gyűjtik a filléreket, úgy hogy 1900-ban már megkezdik az építkezést Baumhorn Lipót műépítész tervei szerint s 1903 május 19-én fel-



La synagogue de Szeged.

A szegedi zsinagóga.



Egykori szegedi zsidó elöljárók.
Magyar Miksa,
v. árvaházi és iskolaszéki elnök.



Dr. Szivessy László,
v. árvaházi elnök.



Gottlieb Dávid,
v. Cherva-elnök.



Milkó Jakab,
v. Chevra-elnök.

Anciens membres du Consistoire israélite de Szeged.

avatják. Van 740 férfi és 600 női ülése. Összköltsége 606,000 korona, mihez a város 40,000 koronával járult, adományokból 81,251 korona folyt be. Ez a templom látványossága nemcsak a városnak, hanem az országnak is. Vele egyidejűleg épült a község székháza, 154,000 korona költséggel. A régi zsinagógát is renoválták és sok esetben az új mellett is jó szolgálatot tesz.

Iskola.

Önálló iskolája van a községnek 1844 óta, csak a megfelelő épület hiányzott eleinte. Kénytelenek sokáig különböző helyiségekben tengődni, míg végre 1883-ban az emeletes, teljesen modern 4 fiú és 4 leányosztályú iskola felépül. Ezt az épületet 1910-ben kibővítik tornateremmel, népkonyhával, szolgákkal és új rituális fürdővel. Első igazgatói Pillitz Dániel és Singer Vilmos. Utánuk Löw Lipót vette át az iskola igazgatását, jelenleg Löw Immanuel igazgatja, 1879 óta. Az iskolaszék elnökei kezdettől fogva: Singer Vilmos, Szivessy József, Scheinberger Antal, Déry Károly dr., Reitzer Jakab, Rósa Izsó dr., Czukor Ignác dr., Engel Mór dr., Magyar Miksa és immár egy évtizeden át Vas Károly.

Az iskolát látogató gyermekek száma 5—600 között váltakozik. Sok jeles férfiút nevelt ez az iskola a zsidóságnak és a hazának, pl. kislaki Kármán Mór egyetemi tanár stb., amint ez a kiváló igazgatók, elöljárók és tanerők összműködése után természetes is.

Chevra (szentegylet).

Zsidó hitközség alakulásának mintegy természetes következménye a Chevra létesülése. Ez a

szorosan véve zsidó intézmény a községnek érverése. Mert egyedüli feladata a jótékonyosság, a szeretet gyakorlása a szó legtagabb értelmében, testvéri szeretetben részesíteni élőket és holtakat egyaránt. Szegeden már 1787-ben alakult, de első alapszabályait csak 1800-ban készítette Back Hirs rabbi. Ezek több módosításon mentek át, míg 1872-ben Löw Lipót teljesen új alapszabályokat készített, amelyek 1884-ben revideáltattak s így máig is érvényben vannak. Eleinte — mint másutt is — a hitközség elnöke egyuttal a Chevrának is volt a feje. 1864-ben külön elnököt választ, aki azonban mint a községnek jótékonyági elöljárója, az elöljáróságnak is tagja. Az első elnök a már említett Ausländer Simon volt, akit a jótékonyága révén halhatatlanná lett Milkó Jakab követett 1884—1896-ig, utána Gottlieb Dávid vette át az elnökséget. Ez a jesíva padjain nevelkedett héber tudású férfiú bő ismeretét és tapasztalatait a Chevra javára értékesítette. Halála után Markovits Lajos s ennek elköltözése után Rosenfeld Nándor, a közúti villamosvasút igazgatója állott a Chevra élére. Széleskörű műveltsége, vallásos buzgósága és példaadó lelkiismeretessége

hasznára és díszére válnak e legszebb intézményünknek. Újabban díszes cintermet építtetett, melynek szuterénjében kripták vannak; nagy gondot fordít a sírok ápolására és a temető rendbentartására. Látványossága a temetőnek Löw Lipótnak monumentális síremléke.

A Chevra hatáskörébe tartozott az 1856-ban létesült kórház, amely körül Schäffer Mózes Joáchim szerzett elévülhetetlen érdemeket. A kórházatazonban elvitte az árvíz s nem



A szegedi zsidó iskola.

École israélite de Szeged.



Les présidentes de la société des dames israélites de Szeged.

Dr. várhelyi Rósa Izsóné,
disznőnk.

Özv. Holtzer Jakabné,
elnök.

Polgár Kohen Teréz,
v. elnök.

A szegedi zsidó nőegylet elnökei.

Singerné Horovitz Katalin,
a leányegylet elnöke.

is épült fel többé, henem fenntart egy menházat, ahol rendszerint tíz elagott férfi és asszony nyer elhelyezést. Buzgó és áldozatkész gondnoka Goldstein Pál.

A Chevra titkári hivatalát 1874 óta három évtizeden át a héber ismeretekben bővelkedő Klein Salamon viselte, kinek halála után Fuchs Vilmos tanító vette át a hivatalt.

Komaegylet.

Löw Lipót buzdítására megalakították a komaegyletet 1860 márc. 4-én, melynek elnökét, Pollak D. Simont, a köztisztviselőben álló Scheinberger Antal helyettesítette, majd 1883-ban átvette az elnökséget, mely alatt az ő fáradhatatlan buzgalma és áldozatkészsége mellett az egylet felvirágozott s folytatja áldásos munkáját máig.

Betegápoló és temetkezési egylet.

Megalakult 1861 november 24-én. Első elnöke Jeiteles Simon. 1868-ban Vass Fülöp, községünk oszlopos tagja és előjárója áll az egylet élére. Fia, Károly, most az iskolaszék elnöke. Az elnöki tisztet jelenleg Bokor Adolf viseli.

Árvaegylet.

Goldschmidt György dr. áldozatkészsége lehetővé tette 1893-ban az árvaegylet megalakítását, melynek elnöke Lichtenberg Mór lett. Egy évvel később felépült az emeletes árvaház, ahol azóta az elhelyezett árvák száma egyre növekszik, de ennek arányában a tagok száma is gyarapszik. Az elnöki tisztet betöltötték még Szivessy László dr., városunk nagytekintélyű polgára, sok éven át az előjáróság tagja és minden nemes, humánus intézménynek lelkes pártfogója; Magyar Miksa, aki egyúttal az iskolaszéknek is elnöke és a Chevrának alelnöke volt. Jelenleg állanak az egylet élén: Goldschmidt György dr. elnök, Landesberg Mór kultuszelőjáró, alelnök, Kohn Mór gondnok, Brecher Albert pénztáros, bátyai Holtzer Emil ellenőr, Székely Vilmos dr. ügyész, Seelenfreund Albert jegyző.

Nőegylet.

Az első impulzust az egylet létesítésére 1817-ben Pollak Simonné Katalin adta, mellette napa: Pollak Salamonné, és ennek unokája, Kohen Abrahámné Pollak Johanna, buzgólkodtak az ügy körül. Ez utóbbi 1835 február 27-én az egyletet formálisan megalakította és mint elnöke áldásosan működött 1891-ig egyhuzamban. Elnökségének ötvenéves fordulója alkalmából a király arany érdemkereszttel tüntette ki. Halála után leánya, Polgár Kohen Teréz, követte a tisztségben és viselte haláláig (1909). Az ő érdemeit is a király arany érdemkereszttel honorálta. 1909-ben bekövetkezett halála után az előjáróság újból megalakult. — Örökös disznőnk dr. várhelyi Rósa Izsóné kir. tanácsosné, a koronás arany érdemkereszt tulajdonosa, és elnök özv. Holtzer Jakabné lettek. Alelnökök dr. Pollak Lajosné és Kiss Mórné, pénztáros Vajda Sándorné várhelyi Rósa Flóra, ellenőr Benedikt Ferencné, ügyész Barta Dezső dr., titkár Müller Margit.

A nőegylet árvaalapot is kezel, melynek célja szegény és árva gyermekeknek valamely kereseti ágra való kiképeztetése. Ennek pénztárosa özv. Patzauer Miksáné, ellenőre özv. Biedl Adolfné.

Leányegylet.

Létesült 1887-ben. A téli hónapok alatt népkonyhát tart fenn, ahol szegény gyermekek és felnőttek ebédet kapnak; a betegeknek házhöz is szállíttatja. Kiosztásra kerül naponként száz adag körül. Örökös elnöke Singer Jenőné Horovitz Katalin, titkár Kállai Emil dr.

Jótevény alapok.

Az 1831-ben keletkezett s 1855-ben megszűnt „Tápláló társaság” létesült 1837-ben a helybeli szegények támogatását célzó alap, amely most is fennáll és Bach Jenő gondnoksága alatt áll, miután Brecher Albert e tisztségről lemondott.

Szegény árvaleányok kiházasítási segélyére megalakult 1865-ben Weiner Mór indítványára a Hachnoszasz Kalloh, amely most is fennáll és



A szegedi zsidó temető
halottasháza.

Maison mortuaire au
cimetière de Szeged.

kifejti jótékony működését. Weiner Mór tekintélyes polgára a városnak, több tisztséget töltött be a hitközségnél, egy ízben elnök is volt. Fia, Miksa, kereskedelmi tanácsos és a Ferenc József-rend lovagja.

1880-ban Löw Immánuel főrabbi indítványára létesült a persely-alapítvány, szegény iskolásgyermekek segélyezésére.

Ezen alapokon kívül számos jótékony célú alapítványt kezel a hitközség, számszerűen 34-et. Ezt egy ellenőrzőbizottság, buzsiási Eisenstädter Róbert elnöklete alatt, kezeli.

Községi alapok: 1. kölcsön-segély, 2. énekkari, 3. aszafkari, 4. templomfenntartási, 5. szegény iskolások ruházási, 6. talmud-tóra, 7. iskolai könyvtár és 8. tisztviselői nyugdíj.

A zsidóság csodálatos energiájának és példátlan áldozatkészségének tanujelét adta községünk is, amely eddigi alkotásainak, világi és lelki vezéreinek szellemi magaslatáról fényes jövőnek és örök fennmaradásnak néz elébe.



Löw Lipót síremléke.

Monument funéraire de Léopold Löw.

SÍRVERSEK A SZEGEDI ZSIDÓ TEMETŐBŐL.

Ábrándos lelkét örök ábrándnak hona híva:
Ott hona nem múltó — itt hona árva maradt.

*

Búvár lélekkel szolgáltad e hon tudományát,
Hű szíved értünk vert — Oh! kora sírba pihen.
Évtizedes munkán védéd népünk szemefényét,
Megtörték szemeid — könybe borula szemünk.

*

Édes apánk, hű munkását im az Úr hazahívá;
Szórva surgárát él szíved a mennyek ölen.
Hön szerető szíved melegének rezge sugára
Rezgeti gyászunkon hő szeretet könnyűjét.
Bánatos érzésünk visszfénye szíved melegének:
Nyujtson síron túl égi jutalmat az Úr!

*

Éltet adál, éltet vesztél: el nem vesze élted:
Élsz keblünkben s örök élted a menny kebelén.

*

Földi bajok hulláma nem ér itt, béke ölen vagy:
Gyötrődő létből mennyei üdvre kelél.

*

Hön lángolt szíved és fennkölt vala révedezése:
Megfejtette az Úr ott nemes álmaidat.

*

Istennek házat, amíg éltél hűn gyakoroltad:
Most hazahitt Isten mennyei háza felé.

*

Kél a virág sírodon s elaszik s a haraszt zizegése:
Lelked az égnek ölen új kikeletre viradt!

*

Küzde a kór ellen lebirá a halált tudománya:
Lopva lépé meg a kór s őt lebirá a halál.

*

Lelki hatás titkát kereséd búvár kutatással:
Lelked örök titkát tárja fel üdvben az Ég.

*

Megtört szívet rejt ez a sír; küzdelme nehéz volt:
A művészi tökély cúcsa felé epedett.
Megszakadott ifjan, nem bírva a köznapi terhet:
Sír örök álmából égi tökélyre viradt.

*

Néma ajak megnyílts elnémula — földnek örökre:
Megnyílt újra amott: zengni a mennyben Urát!

*

Sírjelölő gyásszal tieid tartozva porodnak
Sziklaszült jellel sírlakodat jelölék.
Értük vert szíved, sohanap nem csüggede gondod:
Értük lelked az Úr színe előtt könyörög.

*

Szétszakítá a halál szerető szívetek kötelékét:
Szétszakítá a halál, egybefűzé eme hant.

*

Távoli föld fia volt, gyökeret vert a honi földben:
A honi föld fogadá hült tetemét ölibe.

REGÉNY.

KACZÉR ILLÉS:

KHAFRIT, AZ ÉGYIPTOMI ASSZONY.

— BIBLIAI REGÉNY. —

A FEJEDELEM FUTÁRJA.

aptámadatkor, alighogy félszemét fel-
dörzsölte Manasse éke, Thirsa városa:
két férfiú nyergelte meg fehérszörű
öszvérét, lenn, a ruhafestők piacán.
Késő éjszaka érkeztek meg Sikemből
a thébesi-úton át a délnyugati kapu-
hoz. A házak ekkor már mélységesen aluvának,
csak itt-ott a falakon, a tizenhárom kapu huszon-
hat tornyában bóbiskolt néhány vörösszemű, füst-
sörényes fáklya. Dárdanyéllal a két ember hetet
döngetett a kapun s a kőfal párkányán legott
feje fölé emelte a tüzet sercegő gyantacsóvát egy-
két őriző és a jövevények felé görbült kémelő
szemmel. Megismerték a fejedelem fehér öszvéreit,
lekiáltottak az érkezőkhöz, majd a kapunyitókhoz
s a nehéz vasláncok tompán megcsörrentek.

A fejedelem futárjai tüstént nyugovóra tértek,
de kakasszókor már talpon voltak megint. Ösz-
véreiket a ruhafestők patakjában tisztára füröszt-
tötték, ezüsttől csillogó nyergét szíjazták a hátukra,
aztán önnön-köntöseiket rendbehozván, hangos
kürtszóval nyargaltak végig az ébredező városon.
Öblösen, mélyen és vígságos károgással riogtak
a nehéz agyagkürtök és egyszeriben szokatlan
serénységgel éledtek az utcák. Sietséggel meg-
nyíltak a házak kapui, mezőre igyekvő férfiak,
mezítlábas, hiányosan öltözött gyerekek tódultak
a kürtösök köré s a hirtelen felszakadt ablakok-
ban melegen a nyoszolyától, üdén a koránkeléstől,
leányok és asszonyok menesztették kíváncsi tekin-
tetüket az utcai zenebona felé.

A futárok lépésre zabolázták gyors lábú öszvé-
reiket és magahitt méltósággal ügetvén kürtölték
végig a mesteremberek tereit, a kalmárság piacait,
a pálmaszegte széles utakat s nem felejtkeztek meg
a szűk sátorokról, a zsák- és könyökutcákról
s a félreeső hóstáti részekről sem. Itt-ott, ahol
már nagy sokadalom gyűrűzte körül őket, meg-
állottak és harsány szóval meghírdették a fejedelem
szíves izenetét.

— Elpaál fejedelem, fia Uriásnak, — kiáltották
fennen a kürtös férfiak — köszönti Thirsa város
fiai és leányait. Béke veletek. Ma estére megjő
közétek ő is, magával hozván szépséges mátkáját

Nőből, Egyiptom királyi városából. És üdvözöl
benneteket az ifjú fejedelemasszony is, Khafrít,
leánya Khafnak, a nőfi főpapnak. Béke, béke, béke!

Almélkodás, megrökönyödés és itt-ott rosszaló
fejcsóválás fogadta a kürtösök híradását. Csoportok
csomósodtak az utcákon s különböző megjegyzé-
sekkel tárgyalták a meglepetést. Mindenki tudta,
miért ment Elpaál Egyiptomba: hogy a király
számára hadiméneket vásároljon. De senki sem
gondolta, hogy a fejedelem, aki fia az istenfő
Uriásnak, ennyire feledí az ősök hagyományait és
idegenből hoz asszonyt magának.

De különösebben csak egy-két csikos köntösű,
ősz-öreg férfiú, a Vének közül való, dohogott a
megtudottak ellen. A fiatalok nem látták oly
ámulatosnak, oly haragotkeltőnek a fejedelem
nászát. Mitöbb, kevély büszkeség gyúlt a szívükben,
arra gondolván, hogy az egyiptomi előkelők az
ő főbbjeikkel házasodnak össze.

És az asszonyi szívekben is magosra szökött
az öröm. Valami álombalátott teremtésnek képzel-
ték el Khafrítot, a fejedelem érkező hitvesét, más-
milyen asszonyembernek, mint aminők a kánaáni
leányok. Szébbnek, jobbnak és rosszabbnak, ragyo-
gónak, fondorlatosnak és diadalmasnak. Hítték,
hogy az egyiptomi asszony új szöveteiket, új
ékszereket, idegen viseleteket és idegen pompát
hoz magával Thirsába. Különös és messziföldről
való holmit vártak, lélekfogóan szépet és káprá-
zatosat, ígézetes, újszerű szokásokat és divatokat,
amikkel babonás bűvöletet lehet szövögetni áll-
hatatlan férfiszívek köré.

JÖN A NÁSZMENET.

Mérföldes messzire feketéllett az országút a
kiváncsi thirsaiaktól, akik délebéd után rajosan
özönlöttek kifelé a városból, elébe Elpaálnak és
Khafritnak. A sokadalom eleje már a thébesi
halmokra kapaszkodott, amikor a hegyek tetején
hirtelen felcsillogtak a sisakok, a kopjak és a
pajzsok: a fejedelem kíséretének érces fegyverzete.
Ekkor az elüllevők ajakán felzajlott az öröm és
e moraj hamarsággal végigszáguldozott a népeken
Thébestől Thirsáig, mintahogy a kalászos föld-
ken végignyargal a szelek hulláma.

A fejedelmi menet lassudan lépegetett még a
meredeken lefelé is. A frissizmú paripák ügetve
közelegtek, az öszvérek túrtóztatott tempóban, a
tevék andalgó ringással s még a pörge szekerek
és kocsik is mintha csak csendesen úsztak volna
a lejtőút fehér porában. A nászmenet ünnepé-
lyessége volt ez és nem az ellankadás lassúsága,
mert gyakori táborozások vidám erejében érkeztek
az érkezők.

Elül és oldalt a fejedelem fegyveresei, a
Manassébeliek ügettek apró, pompás egyiptomi
méneken. Olajbarna arcukat elszántta, harcos-
keménnyé tette a sisak s a hosszabb-rövidebb
fekete körszakáll. Csak mély, szelid szemükben
és homlokuk tűnődő ráncai között bujdokolt a

munkásság elégtételle s a békeesség vigalma. A lovasok élén a szálas-vállas Jédutun nyargalt, a fejedelem sámsoni erejű hadnagya. Mögöttük fénylőszőrű öszvéreken jöttek az egyiptomiak. Beretvált fejű, csupasz, szörtelen ábrázatú papok Onból, Nőfből és Czovánból hosszú vászon- és lenruhákban. Az egyiptomi fegyveresek, a sötét ethiop, lybiai és nubiai harcosok egynémelyike fekete lovon, némelye pedig gyalog lépdelt. A bongyorhajú szerecsen szolgák ugyancsak gyalogszerrel kísérték a menetet. Ezek többnyire a nyikorgó málhás szekerek körül foglalatoskodtak és a hátsó tevék körül, melyek Khafrít holmijait, szolgálóit hozták Thirsába. És a szent állatait: az ibiszeket, macskákat, kígyókat, ölyüket meg a szent krokodílust, amely egy Nilus-vízzel telt medencében tette meg az utat Nőfből Manasse városáig.

A lovasság s az öszvéres egyiptomiak kapunyitást hagytak elől, csak hátul és oldalt maradt tömötten a menet. Jómessziről be lehetett látni ennek az eleven patkónak a közepére, ahol büszke, pettyes paripán léptetett Elpaál s tőle jobbkézt nyolc izmos szolga vállán Khafrít mennyezete ringott.

A mennyezet felső része tojásdadalakú, kívül bíborszínűre, bévül kékre festett bissus. A kékség mezején aranyfonállal a támadó s az aláhatoló nap, ezüstcérnával a sarlósholdak s a telihold képe volt himezve; haragos és szikrázó gyémántok, smaragdok, rubinok és türkiszek, macskaszemű zafirok, olajsárga és barna topázok és tejszelíd opálok jelképezték az éjszaka világegyetemét, a bolygókat, az üstökösöket, az álló csillagokat, a pítymallat s az esthajnal csillagát. Az ernyő széléről hosszú rojtos bíborlilomok ereszkedtek sűrűn egymás mellé a déli nap heve és káprázata ellen.

A szék, amelyen Khafrít ült, babilóniai szőnyeggel leterített ébenfa pádimentomon nyugodott. Az egész olyan volt, mintha kisebb-nagyobb nilusi lótuszokból illesztették volna székké. Az ülője nagy, fehér lótusz, a karjai s a háta rózsaszínű virág, a lábai zöld levéllel futó száruk, melyek hagymalakban végződtek. A hagymák aljából ezüst gyökerek futottak szerte és ágbogosan tapadtak a padló ébenéhez.

Mindez Egyiptom varázsos rejtelseit, a Nilus-adta föld nedves, kába levegőjét lehelte Khafrít nélkül is, de hogy ő is ott volt, a nőfi főpap csudálatos, babonásan szépséges leánya, úgy érezték a thirsai jámborok, hogy a csábítás, a bűvölet s a rabejtő titokzat érkezik Manasse városába ezzel a tündökletes asszonnyal.

Pókszövésű fátyol hullongott a feje körül s halovány, ovális arca, kissé nyitott szája, mandulaformájú szeme, a fekete festékek elnyújtott szemöldöke alatt, olyan volt, mintha régi álomból bágyadozott volna. Haja szabadon, tömötten omlott vállára s a széles, drágaköves homlokpánt, amely összeszorította, királyibbá, ingerlőbbé tette a fejét. Szája, mint két egymásra tapadó skárlátpiros kígyó,

húsos volt, lágy és csókosan lázító; orra finom, remegve szímatoló, izgékony cimpájú. Fülében széles, kerek függő ringott, hajából hátul a homlokabroncs folytatása: egy gyöngyös fésű magasodott ragyogó kontyként. Jobb válla meztelen maradt, csak a fátyol hamvazta be itt-ott. Bal válláról hullott a száratlan saruk aranyos hegyéig a harsozóan sárgaszínű selyem köpeny, derekán fekete bársony, drágakövel kirakott skófiomos öv. A ruha alsó szegélyén képirásos jelek, titkos mondatok hieroglifái voltak kivarrrva bronzarany és ózüst fonállal. Felső és alsó karján és két lábán a bokák felett vörös, kék és tengerzöld festékek csíkozott széles aranypercek villogtak. Hosszukás, keskeny-újjú, sokgyűrűs kezét, amely színre nézve olyan volt, mint a megmunkált elefántcsont — miként az egyiptomi ülő-szobrok szokták — a térdén pihentette Khafrít.

Elpaál, az alacsony, szélesvállú fejedelem, loppal reá-reánézett mátkájára s a szívében rajongó szerelem aranyja olvadozott. A szemében is káprázó bódulatok táncoltak, ahogy Khafritra és az ámulattól ujjongó Thirsabéliekre nézett. Khafrít hűvösen, álmosan ült mennyezetes székén; kissé fáradtnak látszott és bágyadtan bánatosnak. Egykedvűen nézte a sokaságot; tekintete vissza-visszasiklott a kíséretére s megpihent egy-egy percre Jédutun kimagasló, torzonborz fején. Majd oldalt bámult nyugatnak, ahol a nap a tengerbe enyészett. Akkor kissé elevenebb lett és szája halkan mozogni kezdett. Pótif, a nyurga, halovány ábrázatú ifjú Nőfbéli, Khafritra pillantott és eltárta karját. Az öszvéreken a papok csöndben zümmögni kezdték a Nap s az Óceán himnuszát. Ekkor Thirsa város falain felharsant a kürtök szava, megperdülének a dobok s az egyiptomiak moraja belefult az ünnepi lármába. Mire a kürtök s a dobok elhallgattak, náblumok, hegedűk, cimbalmok, sípok és egyéb vígasságtévő szerszámok pendültek nászi indulóra. A muzsika mindközelebb hallszott, miglen a nászmenet egészen a falak alá ért. A nehéz érckapuk sietve széttáruultak és Elpaál és Khafrít bévonult Thirsába.

A PRÓFÉTA.

A nehéz érckapuk sietve széttáruultak és Elpaál és Khafrít bévonult Thirsába. A nap ekkorára már elhanyatlott, a bíbora is elmúlt s a halovány égen álmos csillagok kezdték nyitogatni szemüket. Északkeleten dombos látóhatárra kapaszkodott a rézvörös telihold óriási tányéra, nehézkesen és fáradozón. Szemmelláthatóan fogyott és sáppadozott, amint feljebb-feljebb gurult az ég meredekjén. De még nem volt eléggé világos s a thirsaiak kezében egymásután gyúladtak fel a dohogó fáklyák s az apró cserépmécsek. A mécsek sóval meg olajjal voltak telve és kékes lángok nyugtalankodtak kanócaik körül.

Khafritnak kezdett tetszeni az ünnepeltetés. Keskenyvágasú szeme tágranyílt és beitta a

néki lobogó fényeket; füle figyelőn fölneszelt és gyönyörködve befogadta a muzsikás hangokat; még orrcimpája is remegve szímatolt az idegen város idegen illatai után. Elpaál figyelvén figyelte Khafrítot s szívében megrészegültek az örömök, látván, hogy mátkája eleddig szomorú orcáján mosolyok ébrednek.

A nászmenet a házak s a sokaság kettős utcájában haladt és közeledett Elpaál cédruspalotája felé. Ekkor hirtelen az északkeleti kapu táján furcsa kiáltások hallatszottak s a riadalom mindközelőbb jött a fejedelem menetéhez. Lefelé a dombos utcán, a szőlőművesek hegye s a jóillatú füvek hegye alatt, háttal az égre erőlködő holdkorongnak, messzinyúló árnyékkal egy kiáltozó emberke nyargalt lihegő számon. A menettől mintegy huszonöt futamatnyira megállítani próbálták a thirsaiak, de alighogy az arcába néztek s ahogy a hangját hallották a nyargalvást nyargalónak, tiszteletteljesen, szinte áhítatos félelemtől hőkölve félreállottak. Amaz egyre kiáltozott:

— Féltre, féltre! Elpaálhoz sietek.

— A próféta, — sugta jobbról-balról a sokaság és amilyen gyorsasággal utcát nyitottak neki, egykettőre könyökké is zárultak mögötte és tolongva fordultak vissza, mert szerették volna hallani: mit mond a próféta.

A nászmenet megállott.

A próféta benyargalt a lovasság-hagytá részbe s a fejedelem elé rugtatott. Kissé fölágaskodott a számára farán és annak jeléül, hogy szólni akar, meglóbálta kezében nagy göbös-kampós botját. A sokadalom ajakán, mintha beretvéval vágta volna el, megszűnt minden beszéd.

— Átok, romlás és ezer veszedelmek, — kiáltotta a szamaras férfiú, egyenesen Elpaálhoz intézvén szavait — átok, romlás és ezer veszedelmek jönnek imhol jobboldon. Káromlás napja az a nap, amelyen elindultál Egyiptomba és haragnak napja ez a nap, amelyen megérkeztél. Haragnak napja, szorongatásnak és nyomorúságnak napja, háborúságnak és pusztulásnak napja, setétségnek és homályosságnak napja, ködnek és megrontó felhőknek napja. Mért hoztad magaddal Micrájim ördögöseit, mért hoztad Czoán ferelmességeit Nóf és Ön undokságait, miért hoztad magaddal Egyiptom hívságos leányát! Elpaál, Elpaál, fia Uriásnak, térj meg, mielőtt reád gerjed a hatalmas Úr búsuló haragja. Térj meg, emberfia, kergesd vissza Sodomát Sodomába, üzd vissza Egyiptomot Egyiptomba. Mert cifra edény a te nőfi mátkád, feneketlen, mázos edény, amely elveszejtí magvadat. Gonosz szél a te mátkád, gonosz szél, amely sivatagba fújja nemzedéked csíráit. Serkenj fel Elpaál, emeld fel fejedet, Thirsa fejedelme, ébredj, embernek fia!

Hangos, kemény szóval kiáltozta mindezeket a próféta, hangos, kemény szóval s a botját magosra emelte. Elpaál arcáról leszaladt a nyájasság, szívéből elmúlt az öröm ittassága és kissé meggörnyedve

ült nyergében. Zavarodott szemmel a prófétára nézett, azután Khafritra meg az egyiptomiakra s szinte bocsánatot kért a nézésével, amiért a drágálatos asszonyt és az ő szeretteit korholván korholta, sértéssel és bántással szomorította a számon érkezett.

Amaz ismét felemelte hangját és haragosabb harsogással most immár az egyiptomiakhoz intézte szavait.

— Egyiptom papjai, Neith, Kneph, Paszt és Szevech papjai, prófétái a nőfi Amunnak, a kosfejű istennek, oktan szolgái oktan madárnak, csúszómászónak és baromnak, halljátok meg szómat. Az éles kard, a szívendőfő lándzsa és minden öldöklő fegyverek nem olyan gonoszak, mint a hazug istenek tanításai. A gyilkoló fegyver csak vért ont, testek vérének folytatja a földre, de a fertelmes istenek tanításai a lelkeknek rettegett fegyver. Gyűlölet és szolgaság, vakság és setétség, zuzmara és kéneső pusztít a hamis tanítás, az álnok prófeciák nyomában. Térjete vissza Egyiptomba, kosfejű Amun papjai, Phta, Pe, Anuke, Hathor, Szate, Thaphne és Pharmuti bűbájosai, mert ez a város a magosságos Úrnak városa, ez a föld az Ő földje, az Egyetlené, a Kimondhatatlané. Térjete vissza Egyiptomba és cresszéték szavatok jégesőjét a nilusmenti földre. Térjete vissza sokistenű istentelenek, mert különben elpusztít benneteket a tíz csapás Ura Istene, a fáraópusztító hatalmas és félelmetes Uristen!

Megrettenve néztek egymásra a Nofbeli, Onbéli és Mérőebeli papok és Pótif az ifjú Khafrivadék, Khafritnak tesvérbátyja, esdeklő szemmel nézett a fejedelemre s a thirsai népekre. De Elpaál, mint megdorgált gyermek, mint a feddés vesszeje alatt lapuló állat, csaknem összezsugorodott a haragos szavak zuhatagja alatt. S a Thirsabéliek is hangtalanul, néma respektussal hallgatták a számonülő ember beszédjeit. A Vének ümmögtek és helyeslően lóbálták fehérszakállas fejeiket. Az idegeneket senki sem bántotta szóval, de ótalmába sem vette őket egyetlen szó a próféta szavaival szemben.

És a nászmenet, mintha valamely ígézet szögezte volna földhöz, rezdületlen mozdulatlanságban állott a szamaras emberke előtt. Kicsi fekete férfiú volt, de amikor beszélt, mágógi óriásnak tetszett. Hangjából győzelem és hatalom, fájdalom és félelem áradt. Mélyen fekvő szeme most nyugtalanul megvillant és nehéz haraggal megrázta fejét. Csikos köntösének sallangos csücske lecsuszott homlokáról a tarkójára és sötét, tömött hajára különösszínű, mágikus sugarakat ömlesztett a telihold. Khafrít megremegett, amint reánézett. Érezte, hogy most ő van soron.

— Csalárdság mátkája, hívságos hívságok asszonya térj vissza tőlünk. Egyiptom leánya, térj meg Egyiptomba. Térj meg Egyiptomba álnokság huga, rontásnak és csábításnak nénje, térj vissza hazádba. Mert hiábavalóság, hazugság és csalárd-



Halmi: Ullmann Adolfné arcképe. Halmi: Portrait de la Mme A. Ullmann.

ság a te minden ékességed. A te szemeid a bozótból leskelő párducok és forró homokban hempergő áspisok az ajkaid. Tör és hurok a hajad minden fonadékja és bilincses kötelek a karjaid. És mérgezett nyíl minden szó, ami elhagyja szájadat és mérgeket koholó fazék a te szíved. Térj meg Egyiptomba bálványok leánya, csirázó életek megölője, mert a te ágyékd meddő sivatag, a te ágyékd pusztá temető. Térj vissza, Egyiptom asszonya, mert különben a te minden szépségedet elveszem tőled, elszedem a te minden harmatos gyengeségedet, elszórom a te drágaságaidat, babonás ruháidat, szívetfogó illatjaidat, elprédálom a fiatalságod minden kíváncsiságait időnek előtte és leszen a te szépséged elrettentő: rútság, ránc és petyhüdő vénység.

Khafritnak ónos dermedettség súlyosodott a szívére. Sokat hallott a kanaáni próféták átkairól, megfogadó próféciáiról s egy béna rettenet fojtogatta. Mi leszen, ha beválik ennek a zsarátokszavú embernek az átok-jóslata és terméketlen marad asszonyi élete? Mi leszen, ha csakugyan megcsúnyul, előrepszik időnek előtte? Talán már holnap, vagy holnapután.

— Óh hatalmas Neith, — fohászkodott halkán a fejedelem asszonya — óh nagy Anya, akinek áldott

méhében tizennyolcezer világok fogantak, terítsd reám ótalmad titkos palástját. És óh sugárzó Imhutep és jóságos Nehimeú, az orvoslás s a gyógyszerek istenei ti, rejtsetek fénylő szárnyatok alá gyenge alattvalókat. És óh Thoth, te háromszor nagy — s a csudás telihold felé fordította orcáját — éjszaka őre és világ felügyelője, ügye megvéded leányodat és elhárítod tőle az átkos varázsokat. Te drága, te csendes, te mosolygólsten!...

Szorongató félelme elmúlt, megvigasztalódott és vidám lett hamarost. Mosolygó ajakkal, kellemetes, csudalág hangon szólott át a lovon ülő Elpaálhoz:

— Parancsolja meg fejedelmi párom a menetnek, hogy induljon.

A fejedelmet szíven-cirógatta az a nyájas hang és megvidámodva egyenesedett föl paripáján. Intett Jédutunnak, aki harsányan jelt adott az indulásra s a nászmenet megindult. A próféta sujtásra emelte kampós botját, de csak a levegőbe suhogott véle. És mély, szomorú hangon mondotta:

— Jaj neked, Khafrit! Jaj neked, Elpaál! Jaj neked, Thirsa!

A bozontos számár minden nőgatás nélkül megfordult és szokatlan sebességgel vágatott vissza gazdájával a jóillatok hegye felé. A tömeg ámulattal és szepegve nyitott utcát a prófétának, akinek furcsa, nagybotos árnyéka meg-megnyúlva és összezsugorodva nyargalt az opálos holdsütésben, a dombok oldalán.

(FOLYTATJUK.)



L'acteur Emeric Szirmay.

Szirmay Imre.

DR. SZABÓ GÉZA: SZEGEDIEK PESTEN.

Külön cikk beszél ebben a számban a szegedi írókról, külön írás számol be a Szegedről kikerült művészekről: ehelyütt azokról a szegediekről leszen említés, akik nem szépirok és nem képzőművészek, akik azonban e szám speciális jellegénél fogva joggal számot tarthatnak reá, hogy róluk is megemlékezzünk. Ezek is jóerős, jókemény koponyák, gerinces energiák, kiket a tiszaparti metropolis érlelt és lendített a dunaparti metropolisba, kik egy erős ártéziából lökődtek a szívbe, hogy innen dobálják az erőt, az életet a legfinomabb hajszálerekbe is. *Herczel Manó* báró tanár és sebész, az egyik, akit nem is lehetne kategóriába sorakoztatni, nem szabadna hozzáskatulyázni senkihez, mert ő egyedül való a maga nemében. Ő az egyetlen, a *herczel*, aki így kisbetűsen olyan nagy és olyan jelentős fogalom Pesten, mint mit is mondjunk: a kenyér, amelynek szintén csak kis betű jár ki. Szegedről jött Pestre, Szegeden dr. *Bacher Vilmos*nak, akihez most így szeretettel ragaszkodik, tanítványa volt s úgyszólván itt kezdte karrierje szédítő hiperboláját. *Kármán Mór* egyetemi tanár a magyar pedagógia fundamentum-építője, akit dr. *Alexander Bernát* külön cikke méltat, szintén a szegedi levegőn mint dr. *Löw Lipót* tanítványa érett értékes önálló elmévé.



M. le baron Prof. M. Herczel.

Báró Herczel Manó.



Heller Ödön: Gelléri Mór. (Vázlat.) Edmond Heller: Maurice Gelléri.

Az ő munkálkodásán rajta van a hamisítatlan magyar föld, a tiszamenti ugar kemény karaktere. *Gelléri Mór* is ott tanult látni abban a városban, amely hiven tükrözteti a magyar ősváros minden erényét s a hirtelen fejlődött város minden hibáját és viszont. És hogy *Gelléri* ma a magyar ipar betegségeit, diagnosztikáját a legkiválóbban ismeri: a szegedi perspektívának köszönheti. *Szirmai Imre* a színész, Szeged minden nyíltszívű szeretetreméltóságát hozta magával a tarsolyában. S hogy ez jó útravaló volt, bizonyosság reá egy ország csodálkozása, amely csóválja a fejét és rosszalja, hogy a fiatal művész máris visszavonul a deszkáktól. Harminc éve, hogy játszik? Lehetetlen. Hiszen tegnap kezdte, vagy tegnapelőtt. És olyan friss még és olyan melegszívűen fiatal. És elnézés az udvariatságért: Szegedről jött a pesti társadalomba *Ullmann Adolf*né is, a *Hitelbank* vezérigazgatójának neje, s a nagynevű főrend felesége nem marad társadalmi tevékenység terén mögötte férjének. Csakhogy bebizonyítsa, hogy ő is szegedi. Finom és nemes portréja, amely *Halmi Arthur* avatott ecsetje alól került ki, a tiszamenti Párisról is beszél, a beautékat, a szenzibilis lelkeket termő modern városról, amely még igen sok itt fel nem sorolható értékkel gazdagította az országot.

SCHOR MÓR: NÉGY ÜNNEPI MAARIV-UVERTÜR. — I. PESZACH.¹

AD 4 VOCES INAEQUALES ORGANO COMITANTE.

(Egyszerűsítés céljából az ének- és orgonaszólam ugyanazon vonalrendszerben.)

The musical score is handwritten and consists of two staves. Each staff contains four vocal parts (Soprano, Alto, Tenor, Bass) and an organ accompaniment. The lyrics are written below the vocal parts. The organ part is labeled 'Organo comitante'. The score is for the first part of a set of four Maariv-uvértürs, specifically for Pesach.

¹ Schorr Mórnak, a nemrég elhunyt szegedi főkantornak hagyatékából dr. Löw Immanuel négy ünnepi Maariv-uvértürt küldött be hozzánk, melyeket — négy önálló darab lévén — négy részletben fogunk az egyházi zeneművészet kedvelőinek bemutatni.

ALAPÍTÁSI ÉV 1862

ÉKSZEREK

• CHRONOGRÁPH.
• REPETITION ÉS
ZSEBÉBRESZTŐK



CUENDET CONSTANT

Svájc, Francia-, Angol- és Németország zseb-, inga- és díszóragyárainak lerakata.

BUDAPEST, IV., KISVÖZ-TÉR 5



KARCSATÓRÁK, GYŰRŰ-
ÓRÁK ÉS JAVÍTÁSOK

INGA-ÉS ÁLLÓÓRÁK RAK-
TÁRON ÉS RENDELÉSRE
KÜLÖNLEGESSÉGEK

TOLL- HEGYRŐL

„ZSIDÓ RENESZÁNSZ.“ Ezt jelenti az Alkotmány szerint a Mult és Jövő, amelyet ilyen címen komolyhangú, kimerítő nagy cikkben „méltat“. „Méltatja“ — mondom, mert amit az Alkotmány rólunk megállapít, beillenék megleghangú elismerésnek is, ha az véletlenül nem egy antiszemita, hanem valamelyik semita vagy legalább filosemita lapban jelent volna meg. Az Alkotmány többek között reámutat arra, hogy a Mult és Jövő nagy ügyességgel, raffinált tervszerűséggel tartja ébren a zsidó faji önérzetet. Zsidó művészek alkotásainak bemutatása, zsidó költők felsorakoztatása, zsidó vonatkozású reminiscenciák felelevenítése mind, mind a zsidó kultúra megőrzésének, konzerválásának szolgálatában áll. Jó magyar nevek: Forró Pál, Turóczi József, Lakatos László, Patai József, a zsidóság kultúrájának terjesztésén buzgólnak. A Mult és Jövő költői ugyanolyan stílusban írnak, mint a Nyugat modernei, akik különben szintén zsidó tendenciákat juttatnak érvényre. Egyébként szövetségesei és kiegészítői vagyunk a szabadkőműveseknek és szabadgondolkodóknak, akik szerinte szintén a zsidóság érdekében szabadkőművelnek és szabadgondolkodnak. „Vegye hát tudomásul a keresztény autochton olvasóközönség — fejezi be cikkét az Alkotmány —, hogy a zsidóság egy új fegyverrel gazdagodott, egy új szellemi erővel gyarapodott a „Mult és Jövő“-vel, amely hiveinek lelkesedését egy pillanatig sem engedi lohadni!“ Természetes, hogy hálás köszönettel tartozunk az Alkotmánynak ezekért a nemes megállapításokért, amelyekre büszkék vagyunk és örvendünk, hogy tudomására hozta ezeket a tényeket a keresztény olvasóközönségnek is. Sőt ha nem gyanítanám, hogy az Alkotmány mindezeket a gyönyörű dicséreteket gáncsoló szándékkal mondotta el, odasietnék hozzá, hogy személyesen is kifejezzem hálámat a szép elismerő szavakért.

AZ ALKOTMÁNY ÉS A TALMUDISTA. Az Alkotmánynak nem tetszik, hogy Gárdos Andor, aki tegnap még talmudista volt, ma már mint új magyar költő „baboskendős szárnyas lovon“ vágat be a magyar poézis berkeibe. „Tessék elképzelni — mondja az Alkotmány — egy talmudista költőt lovon száguldani, még hozzá baboskendős lovon. Csak még a metszőkés hiányzik a kézről és a magyar nadrág.“ Így humorizál a mi kedves laptársunk humoros rovatvezetője. És mi valóban nem tudjuk, hogyan szeretné legjobban az Alkotmány a talmudistát, vagy mond-

juk bátran, a zsidót. Ha annyira asszimilálódik, hogy még fantáziája is baboskendős magyar lovon száguld, akkor az Alkotmány szemében hiányzik a kezéből a sakterkés. Ha pedig fantáziája a megváltó példáját követve számárháton akar benyargalni Jeruzsálembe, az Alkotmány kisüti róla, hogy hazafiatlan, cionista és szabadkőműves. Már most mit tegyen az a szegény talmudista? Mit tegyen? Vagy tekintse magát meg nem születettnek? Ez tetszene mindenesetre a legjobban az Alkotmánynak.

AZ „ÉLET“ KÖNYVEI. Az „Élet“ tudvalevőleg katolikus irányú komoly szépirodalmi lap, amely a katolikus családok erkölcsi nivóját igyekszik irodalmi és művészi eszközökkel emelni. Most egy igen értékes könyvsorozatot bocsátott ki, amelynek a prospektus szerint „ott kell lennie minden jó katolikusnak a könyvtárában“. Az írók között pedig ott találjuk a legjobb magyar irodalmi neveket: Ambrus Zoltánt, Kosztolányi Dezsőt, Győri Ilonát stb. stb., akiket mint az általános magyar kultúra harcosait ismertünk és akikről nem is tudtuk, hogy katolikusok. De mi ezt rendjénvalónak találjuk. Mert lehet valaki jó katolikus és amellet jó magyar, sőt lehet valaki jó katolikus és amellet szabadgondolkodó is. De akkor ám teljesen érthetetlen, hogy miért jajdulnak fel a katolikus lapok és beszélnek mindjárt hazafiatlanságról, amikor egy zsidó folyóirat hasonlóképen a zsidó családok erkölcsi nivóját akarja irodalmi és művészi eszközökkel emelni? És miért siránkoznak, ha ebben a törekvésben részt vesznek zsidó írók, akiket mint az általános magyar kultúra harcosait ismernek és akikről nem is tudták, hogy zsidók? Miért ne lehetne valaki jó zsidó és jó magyar, ahogy lehet valaki jó katolikus és jó magyar? Miért ne lehetnék én mint „zsidó magyar“, ahogy Kármán Mór mondja, olyan jó hazafi, mint akár egy tót magyar püspök vagy tót magyar hercegprimás?

ZSIDÓ ÉS IZRAELITA. Nem tudom, filológiai és genealogiai szempontból melyik igazoltabb, melyik helyesebb, de zsidó szempontból mindenesetre jobban szeretem, ha valaki zsidónak mondja magát, mint izraelitának, ha pedig egy nem-zsidó felebarátom izraelitákról beszél előttem, valósággal aggodalom fog el, mintha titkolna valamit; mert bizonyos, hogy amikor nincs szerencsém jelen lenni, nem izraelitáról beszél, hanem zsidóról. És miért ne nevezzük meg a gyermeket a maga nevében? Ha zsidóknak neveznek bennünket, miért ne mondjuk magunkat bátran és büszkén mi is zsidóknak? Azért szeretem a szegedi hitközséget, hogy ab ovo visszautasította a gyanúsítást, mintha a zsidó nevet nem találná olyan diszesnek és előkelőnek, mint az izraelitát — és mindjárt felvette hivatalosan és magyarosan a „szegedi zsidó hitközség“ címet.

GETTÓZSIDÓK. „Ujfent morognak salabakte-
rék“, hogy amikor reámutatunk a zsidóság kultúr-
értékeire tudományban, irodalomban és művészet-
ben, amikor dr. Hevesi szavai szerint „közel akar-
juk vinni a magyar zsidóság lelkéhez Izrael min-
den kincsének fényét multból, jelenből, közelből
és távolból egyaránt“, szóval, amikor „általánosít-
juk és terjesszük a zsidó tudást, nagy irodalmunk,
csodás történetünk kultúrértékeit és a zsidóságot
mint kultúrfogalmat akarjuk bevezetni“, — tulaj-
donképen új gettónak emeljük a falait. Hogy is
szól a közmondás? „Miről álmodik a liba? —
kukoricáról!“ És miről álmodik a gettózsidó? —
gettóról! Mert bizonyos, hogy éppen a gettózsidó
az, aki mindig és mindenütt gettót lát, mihelyt
zsidó dologról van szó. Holott az igazság az, hogy
a szabadlelkű nem-gettózsidó zsidó tud lenni a
gettón kívül is, mert nála a zsidóság rég nem
jelent gettót, míg a szolgállelkű gettózsidó mindenütt
csak szolgaságát érzi és úgy titkolja, rejtegeti a
zsidóságát, mint valami tolvajkulcsot. Pedig mér-
hetetlen kincseket tárhatnak fel azzal a kulccsal,
kincseket, miket a zsidóság maga sohasem rejte-
getett, hanem kitárta és ragyogtatta az egész em-
beriség számára. Ezekre a kincsekre a szabadlelkű
nem-gettózsidó büszke és csak a szolgállelkű gettó-
zsidó szeretné a véka alá rejteni, mert szeme nem
birja a teljes világosságot.

A TALMUD MAGYARUL. „Sirván sir éjje-
lente és könnyeket hullajt orcáira“ a „Kereszt“,
illetőleg az „Aster“ kiadóhivatala. Mert az ő napjai
beteljesedének és az ő hamisságára napvilág de-
reng. Évekig ollózott nevezett „kiadóhivatal“
különböző antiszemita könyvekből tarka, együgyű
szemelvényeket és reászotta a talmudra, amelyet
viszont reá akart sózni a magyar publikumra:
„Íme itt a talmud, vegyétek és egyétek! A leg-
pikánsabb rém-, rendőr- és bulvárdregény sincs
olyan izletes, mint a Talmud.“ Ilyen hangnem-
ben, illetve hangnemtelenségben kínálta az Aster
a „magyar talmud“-ot, amely persze nem volt se
magyar, se talmud. De a naív, hiszékeny publi-
kum itt-ott mégis csak „bedőlt.“ És íme mit tesz
Isten? Jönnek tudós magyar zsidó férfiak és lefor-
dítják az egész talmudot tudományosan és hüen
magyarra. Hogy fog csodálkozni a fentebb neve-
zett és bedőlt naív, hiszékeny publikum, amikor
majd előveszi az igazi magyar talmudot és keresni
fogja az Aster kiadóhivatalának állítólagos talmud-
részleteit és beteljesedik rajta az Úr szava: „ke-
resni fogsz, de nem találsz!“ Amde mit tesz az
Aster? Fogadni mernék, hogy ahogy megjelennek
a magyar talmud első kötetei, reklámcédulákat
fog szétosztogatni messenger boyokkal az utcán,
hogy az a magyar talmud „zsidó talmud“, zsidók
csinálták, tehát meghamisították az eredetét, az
egyedül üdvözítő talmud pedig az Asteré, amelynek
kiadóhivatala az egyedül üdvözítő vallást követi és
egyebet sem tesz, mint reggeltől estig búvárkodik
a talmud fenéktelen tengerében. *Secundus.*

NEGYEDIK ÉVFOLYAM.

Akik oly soká kételkedtek a Mult és
Jövő szokatlan sikerének állandóságában,
azokat megnyugtatta ez a szám, amelyet
új évfolyamunk fölé írhatunk. Három év-
folyam áll immár mögötte, három eszten-
dőnek nagy és termékeny munkája, amely
a magyar zsidóságnak legnagyobb dicső-
ségét jelenti. Dicsőségét itthon önmaga és
az egész ország előtt, és dicsőségét a kül-
földön, melynek modern zsidó kultúréletébe
a Mult és Jövő kapcsolta bele. Barátaink
és ellenségeink egyaránt elismerik immár,
hogy a Mult és Jövőnek ez a három esz-
tendeje zsidó reneszánszt jelent Magyar-
országon, a magyar zsidóság szellemi meg-
újhdását, egy új korszak pirkadását és
hatalmasan lendülő útját egy ragyogó zenit
felé.

És mi büszkék vagyunk reá, hogy
korszakos munkánkat a magyar zsidóság
lelkes szeretete, megértő elismerése és kü-
lönös figyelme kísérte. Büszkék vagyunk
reá, hogy a magyar zsidóság ezrivel sietett
zászlónk alá, hogy útunkat minél diadal-
masabbá tegye. Büszkék vagyunk reá, hogy
soha nem sejtett lelkesedést tudtunk belőle
kiváltani, hogy nagy szunnyadó erőket tud-
tunk a lelkében felébreszteni. Büszkék
vagyunk reá, hogy be tudtuk vinni a zsidó-
ságot, mint kultúrfogalmat olyan körökbe,
hol a zsidóság csak mint gettó-fogalom
élt vagy haldokolt. Büszkék vagyunk reá,
hogy a művészet és irodalom glóriájában
mutathattuk be a zsidóságot itthon s a
munka- és áldozatképesség glóriájában mu-
tathattuk be a magyar zsidóságot a kül-
földön.

És most, mikor a negyedik évfolyamot
indítjuk útnak, hogy szétvigye a zsidó csa-
ládok tizezreinek tűzhelyére a lelkesedés
szent lángját: hálával és meghatottsággal
gondolunk mindazokra, akik nagy céljain-
kat megértve, szeretettel, szóval és tettel
támogatták törekvéseinket.

Mélységes hálánkat pedig ezentúl is csak
azzal akarjuk leróni, hogy a megkezdett
irányban folytatjuk útunkat — a magyar
zsidóságnak dicsőségére. (P. J.)

KRÓNKA- KÉSZEMLE

SZEGEDI SZÁMUNK. Jelen számunkkal értékesen gyarapodott a Mult és Jövő vidéki hitközségi monografia-sorozata, amely arra van hivatva, hogy a főváros és általában az ország zsidóságának figyelmét a rohamosan fejlődő vidéki zsidóságnak nagy hivatást betöltő kulturmunkájára terelje. E számunk minden közleménye, minden illusztrációja szegedi vonatkozású vagy szegedi tudós, író, művész munkája. Így tehát teljes képet adunk a szegedi zsidóságnak nemcsak a multjáról, hanem jelenéről is; bemutatjuk a szegedi zsidóság munkáját tudomány, irodalom, művészet, vallás, oktatás és humanitás terén; feltüntetjük, mit köszönhet a magyar zsidóság és általában az ország



Dr. Löwinger Adolf szegedi rabbi.

kultúrája a szegedi zsidóságnak, milyen értékeket váltott ki belőle a magyar alföld szabad levegője. Hogy a hatalmas anyagot összegyűjthessük és rendezhessük, szükségünk volt természetesen elsősorban a szegediek közreműködésére és itt szívesen emlékezünk meg arról, hogy a szegedi hitközség előjárósága a legnagyobb előzetekénységgel támogatja az ügyet, amely tulajdonképpen nemcsak az ő ügye, hanem egyben az egész magyar zsidóságnak az ügye is. De különös hálával tartozunk dr. Löwinger Adolf szegedi rabbinak, aki a szegedi szám előkészítése körül a legtöbbet fáradozott és aki míg mások munkájának gyűjtésével és méltatásával foglalkozott, önmagáról, a saját munkájáról teljesen megfeledkezett. Pedig Löwinger dr. már másfél évtized óta lelkes munkatársa Löw Immanuel főrabbinak és rabbinikus teendői mellett tudományos irodalmi működést is fejt ki. Különlenyomatban is megjelent tanulmányai (R. Eleázár Kalir, A leviáthan, Der Traum in der jüdischen Literatur, Der Schatten in Literatur und Folklore der Juden, Der Himmel in nachbiblischer Auffassung) alapos tudományos készütségről tesznek tanuságot és amikor Szeged zsidó értékeiről szólunk, méltó hely illeti meg az ő egyéniségét akkor is, ha történetesen nem volna ennek a

szegedi számnak a főmunkatársa. Az ő közreműködésének nagy része van abban, hogy ez a szám, a szegedi zsidóságnak állandó értékű hatalmas monumentuma lett.

VÁRHELYI RÓSA IZSÓ AZ AUTONÓMIÁRÓL. A szegedi hitközség elnöke, várhelyi Rósa Izsó dr. tudvalevőleg a mult évben szervezett autonómiai bizottságnak elnöke. Szegedi számunk alkalmából tehát hozzáfordultunk, hogy fejtsse ki a Mult és Jövőben az autonómiai mozgalmról való kompetens véleményét. Rósa Izsó dr. kérésünkre alábbi levélben felelt, amely ha nem is tartalmaz részletes fejtegetéseket, a leglényegesebbet és legfontosabbat mégis kellőképpen érinti. És örömmel konstatáljuk, hogy Rósa Izsó dr. véleménye teljesen összevág a mi álláspontunkkal, hogy a magyar zsidóság egységét csak az idő érlelő hatása hozhatja meg és hogy ebben a kérdésben oktrojról beszélni ellenkezik a liberalizmus legelemibb fogalmával.

Rósa Izsó dr. levele a következő:

Igen tisztelt Szerkesztő Úr!

Megtisztelő fölkérését, hogy a Mult és Jövő szegedi számába cikket írjak az autonómia kérdéséről, melegen köszönöm, de annak, sajnálatomra, meg nem felelhetek, mert irodalmi munkássággal ezidőszert nem foglalkozom.

A fölvetett kérdésre vonatkozólag egyébként véleményem odairányul, hogy a magyarországi zsidóság tagjainak egy szervezett táborba való terelését meggyőződésem szerint csak az idő valósíthatja meg, bárha addig, míg az erre irányuló felekezeti mozgalom gyümölcse megéri, a különböző táboroknak még sok megpróbáltatáson kell keresztülmenniük.

Az oktrojt erre alkalmasnak nem tartom, mert önkormányzatra törekvő testületekkel szemben a szervezetnek hatalmi szóval való erőszakolását helytelenítem és mert a szervezet megalkotásának ez a módja a hazai jogfejlődéssel is ellentétben áll.

Ki is megkülönböztetett tisztelettel maradtam Szeged, 1913 október 26.

Szerkesztő úrnak igaz híve

Dr. Rósa Izsó.

Arra az utólagos kérdésünkre, hogy helyesli-e, hogy a haladó zsidóság az egyesülés érdekében a haladás elvének rovására áldozatokat hozzon, Rósa Izsó dr. azt válaszolta, hogy „egészen bizonyos, hogy a szegedi hitközség és annak vezetői sohasem fognak hozzájárulni olyan megoldáshoz, mely a magyar haladó zsidóságot ebben a kulturális útjában megakasztaná vagy gátolná“.

ALAPÍTVÁNY. Breitner L. Zsigmond udv. tanácsos, a pesti hitközség előjárója a budapesti szabóipartestületnél, új háza fölavatása alkalmából 5000 koronás alapítványt létesített.

AZ OMIKE ÚJ PÁRTFOGÓ TAGJAI. Negyedik évfolyama indul meg a Mult és Jövőnek, az OMIKE orgánumának a mai számmal. Es a lelkesedés, amellyel a magyar zsidóság ezt az erősségét és büszkeségét felkarolta, nemcsak hogy le nem lohadt az elmúlt évek alatt, hanem még egyre fokozódott, egyre lángolóbb és gyújtóbb lett. Napról napra jelentkeznek szerkesztőségünknel az új pártfogó tagok, akik spontán hozzák meleg érdeklődésüket az OMIKE s a Mult és Jövő iránt, napról napra jelentkeznek a buzgó férfiak és hölgyek, akik nem elégszenek meg azzal, hogy ők maguk támogatják nagy céljainkat, hanem agilis propagandát csinálnak ismerőseik körében, hogy minél többen legyenek a korszakos kultúrmunka részesei. A magyar zsidóság lelkesedését szalmalángnak tartották eddig, amely hirtelen fellobban és csakhamar végkép elalszik, holt hamurakást hagyva a maga helyén. Az OMIKE és a Mult és Jövő megmutatta, hogy a magyar zsidóság szive az igazi értékért állandóan is tud dobogni, hogy a magyar zsidóság lelke állandóan is tud lángolni, ha igaz, szent tűz gyújtotta lángra. Ennek az állandó lelkesedésnek köszönhető, hogy az OMIKE egyre nagyobbra fejlesztheti nagyszerű kulturális és humánus intézményeit, hogy csak egyet említsünk, a *zsidó menzáján immár több, mint 500 egyetemi hallgató étkezik naponta* és ennek az állandó lelkesedésnek köszönhető, hogy a Mult és Jövő negyedik évfolyama immár a magyar zsidóság tizezreibe plántálhatja bele a zsidó kultúrértékek becsülését és szeretetét.

A legutóbbi napokban szerkesztőségünknel a következő új pártfogó tagok jelentkeztek, akik a *20 korona évi tagsági díj fejében tagilletményül kapják a Mult és Jövőt*: Dr. Visontai Soma udvari tanácsos, ügyvéd Budapest, tiszasülyi Polnay Jenő az Atlantica tengerhajózási R.-T. vezérigazgatója Budapest, dr. Valér Zsigmond igazgató Budapest, Sós Géza irodafőnök Budapest, Csonka Ignác motor- és gazdasági gépkereskedő Budapest, dr. Forró Pál ügyvéd Budapest, Frankl Frigyes Budapest, Bíró Gézané Budapest, Schneider Károly igazgató Budapest, Budai Chevra Kadischa Budapest, Glauber Márk kávé Budapest, Spitz Margitka Budapest, dr. Lendvai Sándor községkerületi orvos Budapest, Fischel Ignác Budapest, Hajnal Izidor kereskedő Budapest, Keszler Géza kávépörköltet tulajdonos Budapest, Barta Miksa igazgató Budapest, dr. Paul Leó orvos Budapest, Lőrincz Ferenc kereskedő Budapest, mucsinyi Wohl Rumi Adolf községkerületi elnök Losonc, Csányi János királyi tanácsos neje Szeged, Beck Jenő hivatalnok Szeged, Schachtitz József fakereskedő Szeged, Engländer József Szeged, Kaufmann Sándor fakereskedő Szeged, Fischer Lipót vezértitkár Szeged, Szamek Adolf ecetgyáros Szeged, dr. Berkes Dezső orvos Szeged, Fogel Ede mulakatos Szeged, dr. Békei Nándor ügyvéd Szeged, Pick Márkné szalámi-

gyáros Szeged, özv. Wolf Adolfné Szeged, Schweiger Miksa Szeged, dr. Lederer Dezső Új-Szeged, Körpel Richard Szeged, Szigeti Kálmán kereskedő Szeged, Iritz Béla fakereskedő Szeged, Milch Ármin fakereskedő Komárom, Weisz Ármin szállító Komárom, dr. Raáb Mihály ügyvéd Komárom, dr. Lipscher Mór kórházigazgató Komárom, dr. Vásárhelyi Domokos ügyvéd Komárom, Epstein Béla nagykereskedő Komárom, Stern Bernát nagykereskedő Komárom, dr. Krausz Richard fogorvos Komárom, Steiner Adolf magánzó Komárom, Grünfeld Adolf vállalkozó Komárom, Haas Bertalan fakereskedő Komárom, Grünfeld Mór vállalkozó Komárom, Steiner Arthur kávé Komárom, Herczog Ignác kávé Komárom, Jónap Miksa földbirtokos Szatmár, dr. Sternberg Gyula kir. közjegyző Fehérgyarmat, Steier Sándor takarékpénztári intéző Fehérgyarmat, Kacz József tanító Jászárokszállás, Schönberger Sándor Emke-kávéház tulajdonosa Nagyvárád, Bíró Sándor Nagyvárád, Fémcs F. László Nagyvárád, Tibor Ernő festőművész Nagyvárád, Schvarcz Béla Royal-kávéház tulajdonosa Nagyvárád, Blau Sámuel magánzó Nagyvárád, Klein Márton főpincér Nagyvárád, Korda Sándor irodavezető Nagyvárád, Goldstein Miksa kereskedő Nyíregyháza, Reich Arnold ékszerész Nyíregyháza, Hartstein Sándor földbirtokos Nyíregyháza, Rácz Jenő máv. mérnök Nyíregyháza, Friedmann Sándor kereskedő Nyíregyháza, Hartmann Sándor pékmester Nyíregyháza, Fried Dezső kereskedő Zilah, Schvarcz Jakab kereskedő Zilah, Kellner Sándor gyógyszerész Zilah, Weinhut Béla gyáros Szabadka, Hoffmann Sándor bútorgyáros Szabadka, Löwy Simon nagykereskedő Szabadka, Klein Géza nagykereskedő Szabadka, dr. Boschán Samu ügyvéd Szabadka, Spórer Mór szappangyáros Szabadka, Pusztai B. lapszerkesztő Szabadka, Spitzer Sándor kereskedő Gyöngyös, dr. Höhenberg magy. királyi ezredorvos Zilah, Mátyás Adolf kereskedő Zilah, dr. Rösenfeld Béla ügyvéd Zilah, Ferner Jakab fakereskedő Zilah, Weisz József kereskedő Zilah, Reiter Izsó terménykereskedő Szeged, Bokor M. kereskedelmi kiviteli társaság igazgatója, Szegő Árpád egyenruhakészítő Szeged, Polatschik Miksáné földbirtokos Győr, Kuffler Benő mezőgazda Győr, Krausz Richard vállalkozó Győr, Szántó Ödön nagybérő Győr, Schnabel Zsigmond kereskedő Győr, Fischer Ede fakereskedő Győr, Weisz Hermann nagykereskedő Győr, Wottitz Gusztáv igazgató Győr, Strausz Géza az ácsi cukorgyár kirendeltsége Győr, Paschkesz Samu gyáros Győr, Adler Károly nagykereskedő Győr, Fried Jenő fakereskedő Komárom, dr. Weiner Miksa orvos Győr, Spitzer Arnold kereskedő Győr, Kirz Ede kereskedő Győr, Gombás István Lloyd-kávéház tulajdonosa Győr, Meixner Mihály Royal-kávéház tulajdonosa Győr, Weisz Hermann vendéglős Győr, Holczer Ferenc nagykereskedő Győr, Friedmann Henrik kereskedő Győr, Königsberg Gusztáv nagykereskedő Győr,

Kohn Fülöp bérlo Győr, özv. Kuszter Gézané Hungária-kávéház tulajdonosa Győr, Váradi Ármin Fiume-kávéház tulajdonosa Győr, Friedrieck Vilmos Kisfaludy-kávéház tulajdonosa Győr, Armuth Sándor kereskedő Győr, Raáb Gyula kereskedő Győr, Landler Sándor kereskedő Győr, dr. Inkei Béla ügyvéd Győr, Kohn Albert igazgató Győr, Deutsch Mór lókereskedő Győr, Weisz Miksa kereskedelmi ügynök Győr, Fürst Mór vállalkozó Győr, Singer Alfréd és Balog Lajos kereskedők Győr, Kass János kávé Szeged, Holczer Dániel Szeged, Spitzer Lajos Szeged, Singer Mór fakereskedő Brassó, Steiner Samu jegyző Szirák, Rosenfeld Nándor villamosvasúti igazgató Szeged, Müller Mór csillagbörtön igazgatója Szeged, Kiss Mór magánzó Szeged, Gerle Jenő gyógyszerész Szeged, özv. Kádár Istvánné Corsó-kávéház Szeged, Hollander Manó nagykereskedő Kiskundorozsma, dr. Schulhof Emil Kiskundorozsma, dr. Anisfeld Endre orvos Hódmezővásárhely, Gróág Dezső nagykereskedő Hódmezővásárhely, dr. Feller Ignác körorvos Körösbökény, Vas Pál vezérigazgató Körösbökény, dr. Grünfeld Ede ügyvédjelölt Körösbökény, Bienenstosk József igazgató Körösbökény, dr. Riesz Ignác orvos Győr, Schmiedel L. cukorkagyár Győr, dr. Pfeifer Fülöp orvos Győr, Mauthner Henrik földbirtokos Győr, Deutsch Gyula magánzó Győr, König Mór gabonakereskedő Győr, Neuberger és Wittmann ecetgyárosok Győr, Szántó Fülöp mészáros Győr, Krishaber Sándor bankigazgató Győr, Heumann Sándor gyári képviselő Győr, Révész Béla gyárigazgató Győr, Győri szeszgyár és finomító r.-t. Győr, dr. Szekeres Oszkár orvos Győr, dr. Dezső Pál ügyvéd Győr, Back malom r.-t. Győr, Grab M. és fiai szövőgyárosok Győr, dr. Rosenberg József Ds, Friedländer Gyula ügynök Ds, Ungár Rudolf állatorvos Zsibó, dr. Blauner Miksa ügyvéd Vác, Berger Testvérek kereskedők Csorna.

Azoknak élén, akik a taggyűjtés körül fáradoztak, ismét két nemeslelkű hölgyről kell megemlékeznünk, Prager Ferencnéről, aki a fővárosban és dr. Dénes Jakabnéról, aki Körösbökényben buzgólkodott nagy lelkesedéssel és eredménnyel az OMIKE és a Mult és Jövő érdekében. Több új pártfogó tagot nyert meg továbbá Csonka Ignác Szurdokpüspöki: Weizsmann Noé Budapest, dr. Hajdú Miklós Budapest, dr. Horváth Dezső tanár Budapest, dr. Kohlbach Bertalan tanár Budapest, Antal Sándor író Nagyvárád, Fejes Boldizsár Ferenc Zsibó, Vermes Zsigmond Szeged, Strasser József Budapest.

AZ IMIT DECEMBERI FELOLVASÁSA szép és értékes programból állott. Dr. Vajda Béla losonci főrabbi Bergson és Majmuni között vont alapos filozófiai párhuzamot, Balla Ignác hangulatos verset olvasott fel „Római karnevál” címen, végül dr. Hajdu Miklós „Mesemondó lángok” címen tartott mélyérzésű előadást. A hallgatóság meleg óvációkban részesítette az előadókat.



J. f. Friedmaning an Hermann Cohen

HERMANN COHEN. Azoknak, akik az Imit novemberi estéjén Hermann Cohen mély gondolatait követni tudták, nagy élvezetben volt részük. Annak a filozófiai rendszernek, amely a vallás és az Isten, az erkölcs és az ember viszonyait tárgyalja és amelynek Cohen hosszú tudományos munkákat szentelt, mintegy rövid foglalatát adja. Felolvasás után az illusztris vendég és neje tiszteletére társasvacsora volt, amelyen előkelő társaság vett részt. Cohen, a nagy német filozófus, dr. Blau szemináriumai tanár meleg felkészítésére oly igazi zsidó és igazi humánus lélekből fakadó válasszal felelt, hogy mindnyájan, akik eddig is tisztelték benne a kiváló zsidó tudóst, most szívükbe zárták az igazi zsidó embert, aki személyében az emberiség ideálját egyesíti a zsidóság ideáljával. Bájos epizódja volt a vacsorának a „mezumen”, melyet Cohen professzor vezetett. A világhírű Kantianus-filozófus az egész étkezés utáni imát hangosan recitálta, amire dr. Hevesi meg is jegyezte, hogy már rég nem hallott egyetemi tanárt ilyen szépen „bencsolni”.

A PESTI HITKÖZSÉG VÁLASZTÁSAI. Nem nagy érdeklődés mellett folytak le a pesti hitközség választásai. De hiszen nem is voltak semminemű ellentétek, minden a „legsimábban“ folyt le, a személyekre vonatkozólag már előre megegyeztek és így a „választás“ maga természetesen nem nagyon izgatta az embereket. Pedig volt ennek a választásnak két momentuma, amely a legnagyobb figyelemre méltó. Az egyik dr. Feleki Béla az új előjáró beszéde, a másik báró Kohner Adolfé, aki a választást vezette. Mindketten egy-egy új szempontot vetettek fel, mely a pesti hitközség fejlődésére igen nagy fontossággal bír. Dr. Feleki Béla kifejtette, hogy a hitközségi életet minél szélesebb körre kell kiterjeszteni. „Mint az ország legnagyobb hitközsége, mindenkor és minden mozgalomban, melyben a zsidóság hitközségünknek első és vezérszerepet szánt, ki kell vennünk a minket megillető részt.“ Nagy elvi jelentőségű szavak ezek. Mert valóban a pesti hitközséget megilleti az első és vezérszerep minden zsidó ügyben és ténykedésének nem szabad az adminisztrációban kimerülni, hanem elől kell járnia minden országos és egyetemes zsidó mozgalomban. Valamikor úgy is volt ez. Hiszen maga dr. Feleki elevenítette fel azt a reminiscenciát, hogy 25 évvel ezelőtt felszólalt a hitközség termében, mintegy kezdeményezője annak a mozgalomnak, hogy a zsidó vallás recipiáltassék. A pesti hitközségből iniciatívának és direktívának kell kiindulniok a magyar zsidóság szellemi életének irányítására.

A másik fontos momentum báró Kohner Adolf beszéde volt, amely szintén nagyjelentőségű elvi szempontokat hozott felszínre. „Nem helyes az az állítás, hogy a hitközség életében nincsen helye harcoknak és véleménykülönbségeknek.“ „Tiszteljük a meggyőződéseket, ha nem is az előjáróságnak munkáját könnyítik meg és mozdítják elő!“ Nagyon megszívlelendők ezek a szavak. Mert bizonyos, hogy a hitközségbe csak a különböző nézetek megvitatása hozhat lüktető életet, csak így alakulhat ki egy bizonyos zsidó közszellem és csak így teljesülhet báró Kohnernek ama második ideális kívánsága, hogy „egy ilyen nagy hitközségnél mindenki, aki a hitközség iránt érdeklődik, ez érdeklődését tettekké változtathassa“. És csak így érhetjük el azt a célt, amelyet báró Kohner,

dr. Feleki kijelentésével harmonikusan, megjelölt, hogy „a zsidóság egyetemére vonatkozó kérdésekben a pesti hitközség a vezérszerepét ragadj magához“. Rég szerettük volna ezeket a dolgokat hallani. De reméljük, hogy még nincs késő és a szavak minél előbb tettekké válnak. És akkor következik a pesti hitközség megújódása.

A választások eredménye a következő volt: Új előjáró lett dr. Feleki Béla, kinek közéleti tevékenysége általánosan ismeretes. Az ő megválasztása nagy nyereséget jelent a pesti hitközségnek és amint vázolt beszéde mutatja, dr. Feleki kész programmal vállalta el a nagyfontosságú tisztséget, mely neki nemcsak dísz, hanem munkát is jelent. És ezt a nagyszabású munkát zsidó szívetől és éles elméjétől vezérelve fogja végezni.

Új választmányi tagok lettek: Beimel Sándor udv. tanácsos, dr. Déri Ferenc tanácsnok, Fleischmann Sándor, Fröhlich Miksa, Lichtschein Mayer, Schlesinger M. Berthold, Temesvári Rezső dr.

A képviselő-testületbe a következő új tagokat választották meg: Agoston Lajos földbirtokos, Arányi Ignác bankigazgató, királykúti Bachruch Károly udv. tan., ékszerész, Bodon Károly dr., kir. tanácsos, orvos, Braun Károly vaskereskedő, báró dírsztai Dirsztay Béla magánzó, Dirnfeld Adolf váltóüzlettulajdonos, magyarfeleki Feleki Hugó dr., orvos, egyetemi magántanár, Fuchs I. József

asztalos, budai Goldberger Leó dr. gyárigazgató, Goldzieher Géza papirkereskedő, Goldziher Ignác dr. udv. tan., egyetemi tanár, Hoffer Gyula magánzó, Holzer Sándor ruhakereskedő, Kemény Dávid igazgató, Keppich Ödön földbirtokos, Klein Lipót szállító, szászbereki Kohner Jenő báró földbirtokos, Lederer Sándor dr. bányatulajdonos, Mann József építési vállalkozó, Munk Gábor fűszerügynök, aszódí Neugebauer László író, Fejér Gyula, Propper Samu gépgyáros, Rotter Zsigmond szeszárúkereskedő, Stamberger Ferenc dr. kir. közjegyző, Szécsy Artur hírlapíró.

Az ujonnan megválasztott előjáróság nevében Adler Lajos hitközségi elnök mondott megleghangú beszédet, amelyben egyebek közt kiemelte, hogy a templom- és iskolaépítés ügyét nemsokára a megvalósítás stádiumába viszik és fogadalmat tett arra, hogy a pesti hitközséget továbbra is régi tradícióink szellemében fogja vezetni.



Dr. Feleki Béla, a pesti hitközség új előjárója.



BACHER VILMOS.

Lapzárta után érkezett a megdöbbentő hír, hogy Bacher Vilmos, a Rabbiképző világhírű rektora, a jelenkor egyik legnagyobb zsidó tudosa, hatvanhárom éves korában elhunyt. Nemcsak nagy tudós volt, hanem nagy ember is, akit rajongó tisztelettel és szeretettel vett körül mindenki, aki csak ismerte. A zsidó tudomány volt az ő otthona, abban élt, annak szentelte életét, míg ő maga egészen szentté magasztosult és egy szentnek derűs, mosolygó felsőbbiségével szemlélte a világ folyását, az élet harcait és apró küzdelmeit. A külföldön épp oly hódolattal ejtették ki a nevét, mint idehaza. Bővebb méltatására legközelebb visszatérünk.

DR. AUSTERLITZ MAYER. Egyike volt a régi rabbigárda ama tagjainak, akik a modern műveltséget a haszkála szent ügyének, a zsidó tudományok természetes kiegészítőjének tekintették. Hatvan évvel ezelőtt még nagy ritkaság volt a doktorrabbi és Austerlitz Mayer dr. már akkor azok közé tartozott. Több mint egy félszázadig működött Eperjesen mint főrabbi s a hitközség sokat köszönhet neki. Kulturális, vallásos és jótékonyági intézményeit nagyrészt ő teremtette meg.

AZ IGAZI HUMANITÁS megkapó példájának mondható az alábbi kis eset. A IV. ker. főreáliskola egy I. o. tanulója levéllel fordult Sándor Pálhoz, a Közúti Villamos Társ. vezérigazgatójához, amelyben a maga és osztálytársai nevében kérte, hogy két szegény osztálytársának, a Pap testvéreknek, akik a távoli külvárosból gyalog járnak be az intézetbe, szabadjegyet engedélyezzen a villamosra. Tudjuk, hogy legtöbb helyen az ilyen levelek papírkosárba kerülnek. Sándor Pál azon-

ban nem volna Sándor Pál, ha rögtön észre nem vette volna, hogy milyen hatással volna a gyermek lelkére, ha önzetlen kérésére még választ sem kapna a „felnöttek“-től. És a fiú postafordultával a következő rendkívül kedves levelet kapta tőle:

Kedves Fiam!

Nagyon szép tőled és társaidtól, hogy a szegény Pap testvérekkel törődtök. Méltányolni akarom ezt azzal, hogy kivételesen — az üzleti szabályok dacára — a Pap testvéreknek hónapoként 2—2 koronáért fogjuk adni a jegyet, mert szabadjegyet semmi körülmények között nem adhatunk. Csínáljatok gyűjtést részükre, hogy a ti szeretetek tetteiben is megnyilatkozzék; részemről ehhez 20 koronával hozzájárulok és az ügy továbbvezetését, osztályfőnökök kegyessége folytán, vele fogjuk elintézni.

Kellemes, jó ünnepeket kíván neked

Budapest, 1913 december 18.

Sándor Pál.

Természetes, hogy az ilyen levél megerősíti a gyermeki lélekben az idealizmust, az emberbe vetett hitet és azért az Sándor Páltól nemcsak jöttött volt, hanem finom érzékre valló pedagógiai tett is.

GYÁSZ. Özv. Mezey Edéné szül. Mezey Laura életének 51-ik évében elhunyt. A nemeslelkű, nagyműveltségű, fejedelmi megjelenésű úrnőben munkatársunk, dr. Mezey Sándor az édesanyját, dr. Mezey Ferenc az Országos Iroda alelnöke nővérét gyászolja.

UDVARI TANÁCSOS. Méltó kitüntetés érte Ottenberg Tivadart, az aradi kereskedelmi és iparkamara elnökét és az Aradi Első Takarékpénztár vezérigazgatóját, akit a napokban O felsége m. kir. udvari tanácsossá nevezett ki. A kitüntetett nagyszabású közgazdasági tevékenységet fejt ki, részt vesz minden humánus és kulturális ügy előmozdításában, mint az aradi hitközség kiváló vezérfelelőse az ottani zsidó intézményeknek lelkes vezetője és támogatója, de amellett az országos zsidó kulturális intézményeket is szeretettel és aldozatkészséggel karolja fel. Ottenberg Tivadar megérdemelt kitüntetését úgy Aradon, mint az egész országban nagy szimpátiával fogadták.



Ottenberg Tivadar udvari tanácsos.

FIGYELMEZTETÉS. Az utóbbi időben igen sok reklamáció érkezik kiadónkhoz, hogy a *Mult és Jövő* egyes számait nem kapják meg. Művészeti lap, melynek mindegyik száma értéket jelent, minthogy a nagy portókötség miatt ajánlva nem küldhető, sajnos, nálunk még nagyon ki van téve az elkallódás kellemetlenségeinek. Ezúton figyelmeztetjük tehát előfizetőinket, hogy mi a folyóiratot a nálunk bevezetett összes címekre minden hó elsején elexpediáljuk és amennyiben valaki a lapot legkésőbb minden hó harmadikáig meg nem kapja, szíveskedjék bennünket erről azonnal értesíteni, vagy pedig a postán bejelenteni, amely a hirlap elmaradását díjmentesen köteles hivatalos visszajelentés formájában velünk tudatni.

A MULT ÉS JÖVŐ STRUCK-KIÁLLÍTÁSA. Legutóbbi számunkban már megemlékeztünk róla, hogy a *Mult és Jövő* legközelebbi kiállítása Hermann Strucknak, a berlini nagy zsidó művésznek grafikai munkáit fogja a magyar közönségnek bemutatni. A kiállítás iránt máris a legszélesebb körökben mutatkozik érdeklődés és az egész országból érkeznek hozzánk levelek, amelyek a kiállítás részleteiről és a megnyitás közelebbi terminusáról kérdezősködnek. A kiállítás a Könyves Kálmán szalonjában lesz, közel háromszáz, túlnyomó részben zsidótárgyú eredeti rajz, rézkarc és litografia kerül bemutatásra. Az ünnepélyes megnyitás február hó elsején lesz; legközelebbi számunkhoz, amely Struck művészetének újabb terméseit fogja számos reprodukcióval méltatni, *mellékelni fogunk előfizetőink számára a megnyitóra és a kiállítás egész tartamára érvényes tiszteletjegyet.* A *Mult és Jövő* Struck-kiállítása előreláthatólag a szezonnak egyik legjelentősebb művészi eseménye lesz. Hermann Struck, aki a megnyitásra személyesen eljön, érdekes előadást is fog tartani Budapesten a radirozás művészetéről, amelynek tudalevőleg Struck egyik legnagyobb mestere.

A MULT ÉS JÖVŐ REGÉNYE. Mai számunkban egy új rovatot indítunk meg, a „Regény“-t, amelyben az 1914-iki évfolyam tizenkét számában egy teljesen befejezett bibliai korrajzot adunk. A nagyértékű bibliai regény szerzője Kaczér Illés, akinek írói kvalitásait olvasóközönségünk előtt felesleges külön méltatnunk. A *Mult és Jövő*-ben megjelent melegtónusú versei, színes tárcái s rajzai, méltó feltűnést keltettek és Kaczér Illés ma már az újabb magyar zsidó írók gárdájának legelsői közé tartozik. Új bibliai regényének (*Khafrit, az egyiptomi asszony*) különös érdekességet kölcsönöz az is, hogy minden egyes részlete egy-egy befejezett egész alkot, egy-egy mesteri képet a bibliai zsidóság életéből, harcaiból és küzdelmeiből, amelyeket Kaczér ritka intuícióval tud meglátni és megérzéskíteni. A regényt tehát, az is fogja élvezhetni, aki esetleg csak egyes részletek olvasásához jut.

Itt említjük, hogy Kohut Adolf dr., az OMIKE illusztris vendége, aki kitűnő fordításaival számos

magyar munkát (Jókai, Mikszáth, Herczeg Ferenc, Bródy Sándor, Berczik Árpád stb. műveit) tett már a német irodalom közkincsévé, meglátogatta szerkesztőségünket és elolvassván Kaczér Illésnek ebben a számunkban meginduló regényének kéziratát, azonnal érintkezésbe lépett a kiváló fiatal szerzővel, hogy a kitűnő regényt a német közönség számára is hozzáférhetővé tegye. Khafrit tehát nemsokára német nyelven is könyvpiacra kerül.

A MAGYAR TALMUD, amelynek megindulásáról olvasóink már a napisajtóból értesültek, örvendetesen halad előre. A *Mult és Jövő* szerkesztőbizottsága elnökének, dr. Hevesi Simonnak vezetése alatt működő szerkesztőség már kidolgozta a hatalmas mű tervezetének részleteit. E szerint a fordítást nagy tudományos bevezetés fogja megelőzni, amely a talmud lényegét ismerteti, egy külön kötet pedig teljes regisztert ad a talmudhoz, úgy hogy a laikus is eligazodhassék benne. Magát a fordítást ötven kiváló szakember fogja végezni, amit a szerkesztőség azután együttesen revideál. A magyar szöveget követi két kötetben az eredeti héber szöveg, amelynek oldal-számaira a fordítás mindig utalni fog. A szűkebb szerkesztőbizottság többi tagjai: munkatársunk, *Ujvári Péter*, akitől a magyar talmud iniciatívája kiindult, továbbá munkatársaink dr. *Blau Lajos* és dr. *Guttmann Mihály* szemináriumi tanárok.

Akik a magyar talmud iránt érdeklődnek, forduljanak *Ujvári Péter* igazgatószerkesztőhöz (Budapest, VIII., Népszínház-u. 49.) vagy egyenesen a *Mult és Jövő* szerkesztőségéhez (VI., Podmaniczky-u. 6.).

DR. KOHUT ADOLF. Előkelő külföldi vendége volt az OMIKE első idej felolvasó estjének, melyet zsúfolt teremben a fővárosi közönség elitje hallgatott végig. Dr. Kohut Adolf kir. tanácsos, a magyar származású kiváló berlini író tartott nagyszabású előadást II. Frigyes és II. Józsefnek a zsidósághoz való viszonyáról, amely érdekes és tanulságos epizódokban igen gazdag. Az előadó a magyar irodalomnak egyik legérdekesebb és legértékesebb pionírja, aki negyvenhat éve származott el tőlünk, Németországban letelepedett, de ott állandóan a magyar irodalom és a liberálisizmus ügyét szolgálta. Rendkívül tevékeny munkásságot fejtett ki, mintegy száztíz kötetet írt eddig és nemcsak termékeny, de sokoldalú író is. Magyarországról vaskos kötetet írt „Aus dem Reiche der Karpathen“ címen. Két legnagyobb illusztrált zsidó-tárgyú műve, a „Berühmte israelitische Männer und Frauen“ és „Geschichte der deutschen Juden“, az egész világon el van terjedve. Irodalmi munkásságáért királyi tanácsos lett és a Ferenc József-rend lovagja. Dr. Kohut előadását megelőzte dr. Hevesi magasszárnyalású megnyitó beszéde, amely a hallgatóság lelkére mély benyomást gyakorolt. A megnyitó keretében megemlékezett báró Eötvös Józsefről, mint a zsidók emancipációjának nagy harcosáról és Kiss Józsefről, mint a

zsídok emancipációjának nagy eredményéről a magyar irodalom terén. Az előadás után dr. Hevesi, mint a toll és szó művészet méltatta dr. Kohut Adolfot, akit dr. Friedliebe Ignác is a közönség nevében meleg szavakkal üdvözölt.

HALÁLOZÁSOK. *Köhner* Henrik nagybirtokos elhunyt nagy részvétet keltett úgy a fővárosban, mint az egész országban. A boldogult a hozzá oly közel álló báró Köhnerék családi tradícióját követve, élénk részt vett minden kulturális és humanus ügy támogatásában.

Farkas Emil dr., az ismert fővárosi ügyvéd és földbirtokos f. hó 11-én 68 éves korában elhunyt. Erős zsidó érzés hevitette. A felekezeti közügyek leglelkesebb, legönzetlenebb munkásai közé tartozott, akinek személyes közreműködésére mindig lehetett számítani. A pesti hitközség területén alig van jótékony és zsidó vallásos jellegű intézmény, mely a maga dolgozó tagjai közé ne számíthatta volna. Özvegye, egy leánya és számos előkelő közelebbi hozzátartozója gyászában a tisztelők nagy serege osztozik.

THOMAS MANN IRODALMI ESTÉLYE. A fővárosnak válogatott intelligens közönsége mint finom delikatesszt élvezte Thomas Mann budapesti felolvasását. Regénytöredékeket és novellákat adott elő a modern prózairodalom e kiváló művésze, akit ezentúl a magyar olvasóközönség is közelebbről fog akarni megismerni. Az előkelő irodalmi estély körül nagy érdemeket szerzett a Világ szerkesztősége, valamint *Fischer* Ödön, aki-

től nemcsak az iníciatíva indult ki, hanem az estély sikerének biztosítása körül is igaz lelkesedéssel buzgolkodott.

SAKK. A lapunk legutóbbi számában közölt 1. számú feladvány megfejtése a következő:

	Világos	Sötét
a) 1. Vh3—g2!		Ke6×f5
2. Vg2—h3†		
b) 1.		Hg3×f5
2. Vg2×g8†		
c) 1.		Hg3—tetszés szerint
2. Vg2×e4†		
d) 1.		He4—tetszés szerint
2. Bf5—f6†		
e) 1.		Fg8—f7
2. Bf5—e5†		

Helyes megfejtéseket küldtek be: Dr. Kertész Jenő ügyvéd Szepsiszentgyörgy, Mayer József hitk. elnök Kápolnasmonostor, Deutsch Lajos Berlin-Charlottenburg, Latter Mihály Temesvár, Weisz Sándor Nagyszeben, Gárdos Géza Budapest, Tauber Aurél Budapest, Lieber Dávid Bajmok, Duschinszky Ede Rákospalota, Gruber Sándor Békéscsaba, Mattersdorfer József Pápa, Pápai Zsidó Diákok Egyesülete, Fischhof Imre Kíspeszt, Singer Imre Szabadka, Illés Ernő Gyöngyös, Klein Oszkár Pápa és Justh Berta Pöstyén. — A Mult és Jövő tavalyi évfolyamát díszkötésben dr. Kertész Jenő Szepsiszentgyörgy, a Magyar Zsidó Almanachot díszkötésben Mayer József Kápolnasmonostor nyerte, kiknek címére a díjakat elküldtük.





Legújabb modellek

Elkán Gyula

szücs műterméből

Budapest,
Károly-körút 19.

Divatlap bérmentve





SZERKEZTŐI ÜZENETEK.

D. L., KASSA. Hogy mennyire alkalmasak a zsidó motívumok templomi üvegfestésre is, mutatja a szegedi zsinagóga, melynek minden egyes ablaka egy-egy zsidó ünnepnek a szimbólumát fejezi ki. Mai számunkban bemutatunk két ilyen ablakot. Az egyik a Szombat, a másik Jeruzsálem elpusztulásának bójtnapját, a Tiseobeovot jelképezi.

MESE A VAK ÉS SÜKET FÉRJRŐL. Az úgynevezett „maggiduth“ mindenesetre egyik igen érdekes neme az exegetisnek, az írásmagyarázatnak, amely nemcsak a bibliára, hanem a későbbi irodalomra is kiterjed. Sőt, minthogy az „Atyák fejezetei“ épp úgy vannak bizonyos szombatokon való olvasásra beosztva, mint a Tóra, azokhoz is exegetikus magyarázatot fűznek a „darsanok“, akiket talán népszónokoknak nevezhetünk. A kérdéses szöveg-magyarázat az Atyák fejezeteinek következő szentenciájához fűződik: „Akaratod ellenére élsz, akaratod ellenére halsz meg és akaratod ellenére fogsz számot adni cselekedeteidről.“ Egy kis városkában — meséli ennek kapcsán a darsan — élt egy ember, akinek rettenetesen csúnya és szörnyen házsártos leánya volt. Persze, sehogysem tudta férjhez adni, pedig volt nem csekély hozománya is. Végül egy ügyes „sadchen“ összeadta a leányt egy előkelő családból származó, de gyermekkorra óta vak és süket fiatal-emberrel, aki, minthogy felesége rútságát nem látta és civakodását nem hallotta, nagyon boldog volt a házasságával. Annyira megszerette a feleségét, hogy azt hitte, ő a legszebb és leggyöngédebb asszony a világon. Egyszerre

csak híre ment, hogy a fővárosban egy nagy orvos-professzor szert talált fel, amellyel a vakságot és a süketiséget egyaránt gyógyítani lehet. A vak és süket ember megbeszélte a feleségével, hogy ő is felutazik a professzorhoz, hogy meggyógyíttassa magát. „Olyan boldogan élünk együtt most is — mondotta — hát még ha látni fogom az arcodat és gyönyörködhetem a hangodban.“ Felutaztak tehát a fővárosba, megalkudtak a professzorral ezer forint honoráriumban. A műtét néhány perc alatt be volt fejezve és a beteg nem tudott betelni a fény és a hang élvezetével. Ezután beengedték hozzá a feleségét, aki mindjárt szidalmakkal üdvözölte. A beteg iszonyatos sikoltásban tört ki: „Jaj nekem, hát ezért kellett megnyílnia a szememnek és a fülemnek!“ Amikor pedig a professzor a honoráriumot követelte, a férj így fakadt ki: „Hiszen rosszat cselekedtél velem és még fizessek is érte!“ A dolog pörre került, elmentek a rabbinushoz, hogy tegyen igazságot közöttük. „Nem lehetne-e a dolgot visszacsínálni?“ — kérdezte a rabbi a professzortól. „De igen“ — hangzott a felelet. „Akkor hát — szólt a rabbi — tessék őt újra vakká és süketté tenni!“ A férj erre ijedten kiáltott fel: „Csak azt ne! Csak azt ne! Csak a világosságtól és a hangoktól ne foszsanak meg!“ „Tehát úgy látszik — szólt a rabbi a férjhez — mégis csak jót tett veled a professzor, akkor meg fizess meg a fáradságát.“ Így vagyunk az étellel is — fejezi be szavait a darsan. És ez az Atyák fejezeteiből idézett szentenciának az értelme: „Akaratod ellenére élsz“ — ezt mentségül akarnád kihasználni, óh, ember, hogy téged Isten rendelése küldött a földre, ahova te nem is kíváncskodtál és ahol téged csak bajok, küzdelmek és veszedelmek vesznek körül, neked tán jobb lett volna meg sem születni, tehát nem tartozol felelősséggel az Istennek a te cselekedeteidért. Ámde „akaratom ellenére halsz meg!“ Mihelyt arról van szó, hogy meghalsz, védekezel ellene és belekapaszkodsz az életbe, tehát mégis jót tett veled Isten, hogy életet adott, akkor meg „akaratom ellenére is számot kell adnod előtte cselekedeteidről!“

BEKÖTÉSI TÁBLÁK A „MULT ÉS JÖVŐ“-HÖZ.



Az 1913. évi évfolyam művészi kivitelű, eredeti bekötési táblái megrendelhetők a „Mult és Jövő“ kiadóhivatalánál, Budapest, VI., Podmaniczky-utca 6. szám.

Ára 2 korona, portóval együtt 2 kor. 30 fill.
A díszkiadás portóval együtt 3 korona.



Gyűjtsük a „Mult és Jövő“ példányait és az év végén egy hatalmas albumunk lesz 500 művészi illusztrációval és gyönyörű műmellékletekkel! □ □ □

Íme egy kis ízelítő a népszerű maggiduszból, amelyben gyakran sok poétikus elem is található.

BERGSON. Dr. Vajda Béla előadása Bergson és Majmonidesről valóban magas nivójú volt és a hasonló színvonalú hallgatóság élvezte is előadását. Az, persze, mit sem von le annak értékéből, hogy akad a hallgatóság között egy bájos hölgy, aki ezekkel a szavakkal fordult szomszédnőjéhez: „Mit szólna hozzá, drágám, nem is hittem volna, hogy Bergson, aki a pompás Bergson kacsuk cipősarkot találta fel, még az öreg Maimonidessal is foglalkozik!”

ÉRDEKLŐDŐ. 1. Rottmann Mozartnak „Fiatal rabbi” című képe Frankl Mór budapesti nagykereskedő tulajdona.

2. A „Várják az ítéletet” című képe Weisz Miksa nagykereskedő birtokában van.

3. Rottmann Mozart, valamint Magyar-Mannheimer Gusztáv több képének reprodukcióját a Könyves Kálmán jogosítványával hoztuk. A legtöbb képnek művészi kivitelű nagy reprodukciója ott beszerezhető.

M. P. A Mult és Jövő címlapját, valamint a bekötési táblákat Bárány Nándor, a nemrég elhunyt nagytehetségű fiatal művész tervezte. Fiatalkora dacára Bárány a modern betűrajzolás és könyvdíszítésnek egyik legelismertebb mestere volt, akinek korai halála nagy veszteséget jelent a magyar grafikának.

GOLDFAHN FŐRABBI BÁCSTOPOLYA. Szívesen elismerjük főrabbi úr helyreigazításának helyességét, hogy

„Rabbi és R. Chanina b. Teradjon a talmud szerint nem voltak kortársak.” R. Ch. b. T. Hadrián életében vértanu lett, Rabbi (Jehuda I.) pedig Hadrián halálakor született. Rabbi nem R. Ch. b. T. halálakor (Aboda Zara 18/a) mondotta „Némelyik ember stb.”, hanem mikor mesélték R. Ch. b. T. történetét. Más meséknél is mondotta ugyanezt a mondókáját: lásd Aboda Zara 10/b és 17/a lapján. A szíves helyreigazítását köszönjük.

DR. K. M. SZEGED. A kiadóhivatali ügyeket munkatársunk Braver Henrik intézi, ha feljön Budapestre, szívesen fog rendelkezésére állani.

S. M. 1. Szíves üdvözlétet köszönjük. Természetes, hogy a „Tollhegyről” rovatnak az a rendeltetése, hogy tekintet nélkül személyekre és viszonyokra, éles kritikával ostromozza a félszégeket akár kívülről, akár belülről vesszük azokat észre.

2. Secundus = dr. Patai József.



PIECHNIK

Legelőkelőbb szalon fejmosás, ond., fésülés és manikűr részére. Elsőrangú a hajmunkák (postischek) előállításában. Hajmunkáink kizárólagosan természetes színű hullámhajból készülnek. Specialista a hajfestés terén; csakis kipróbált, ártalmatlan szerek használatnak. A szépségápolást, arc- és fejmassagét elsőrendű erők végzik. A szépségápoláshoz szükséges összes kozmetikai cikkeknek nagy raktára. • Telefon 31. szám. Legújabb képes árjegyzék gratis 2 franco! Polgári árak! Pontos és lelkiismeretes kiszolgálás!

Budapest, IV., Váci-utca 8., félemelet

Kérje ingyen és bérmentve 3000-nél több ábrával ellátott legújabb képes

árjegyzéket

KELETI J.

orvossebészeti műszer- és kötszergyáros

Főraktár: Budapest, IV., Koronaherceg-u. 17.

Gyár: Budapest, IV., Koronaherceg-u. 14.

Az összes betegápolási és egészségügyi cikkek nagy raktára. • Telefon 13—76.



FOGAK

Szájpadlás nélkül, aranyhidak és koronákat a legjobb amerikai módszer szerint.

Grossmann Simon

szerb kir. udv. fogász, a párisi fogorvosi akadémia kiállításán arany érdemkereszttel kitüntetve. — Fogad egész napon át.

Rendelő szak orvos Dr. Káli H. P.

Speciális arany- és porcellántömések, foghúzás érzéstelenítve.

Budapest, VI., Erzsébet-körút 50., I.

Mérsékelt árak.

Telefon 86-50

Részletfizetésre is.

Figyelem az arcképemre, nevemre és az 50. házszámra.

BOROS ÉS KOHN SÍRKŐRAKTÁRA

**BUDAPEST, VI. KERÜLET,
VÁCI-KÖRÚT 7. SZÁM.**

Egyszerű és díszes kivitelű, valamint nagyobb szabású SIREMLEKEK nagy választékban, jutányos áron. Vidéki megrendeléseket felelősséggel szállítunk.

Új Könyvek

DR. MOLNÁR ERNŐ:
ÚJ ZSIDÓ KÖNYVEK.

WILLIAM N. LOEW: Leopold Loew. A Biography. New-York, 1912. A nagy magyar rabbinak,



Löw Vilmos.

Löw Lipótnak fia, W. N. Loew, aki New-Yorkban él, adta ki ezt a kis kötetet. A könyv W. N. Loewnek atyjáról írt életrajzát, atyja emlékére írt ódáját és azokat a jelentősebb beszédeket tartalmazza, melyek Szegeden 1911. év június hó 4-én, Löw Lipót születésének centennáriumán elhangzottak. Így Kármán Mór pompás előadásban a nagy férfiúnak pedagógiai, filozófiai és teológiai,

meg a zsidóság megmagyarosodása körül kifejtett érdemeit méltatja. Venetiáner Lajos dr., az újpestiek tudós főrabbija kiemeli Löw érdemeit az emancipáció és a zsidó tudomány körül. Megindító Beöthy Zsoltnak, a kiváló esztétikusnak beszéde, ki, mint kifejtí, kegyeletből jött el Löw emlékének megünneplésére. Apja néki, mint gyermeknek, Löw Lipót hazafias beszédeit adta kezébe, hogy hazafiságot tanuljon belőlük. A kötetet Löw Immanuelnek atyjáról mondott mély gondolatokkal telített ünnepi emlékbeszéde zárja be. A könyv anyagának angol nyelvre való fordítását a kiadó William Loew végezte, ki egyébként jeles műfordító. Az *Ember Tragédiáját* is ő ültette át angol nyelvre. Azonkívül számos verset fordított az amerikai lapokban Arany Jánostól, Pásztor Árpádtól, Kisteleki Edétől és más magyar költőktől.

Világosan megmutatja nekünk e könyvecske, mikép lett a morva földön született, németajkú zsidó papból „erősen magyarérzésű hazafi, kinek halálát 1875-ben Kossuth Lajos és Tisza Kálmán — akkor miniszterelnök — Magyarország gyászának tekintették“.

DR. GUTTMANN MIHÁLY: Bevezetés a haláchába. I. rész. Budapest, 1909. II. rész. Budapest, 1913. A zsidó tudomány a zsidóság mostohagyermeké. Még mindig nem szivódott a zsidóság vérebe eléggé Zunz mély észrevétele, mely szerint

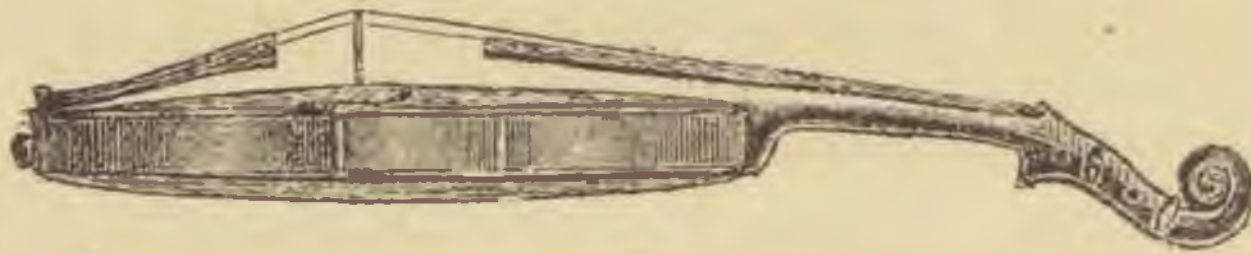
Melódiák Ujzsidó Dalokból

Írta Neumann Endre. Bővített Kiadás. Ára 2 Kor., díszkötésben 2 Kor. 50 fill. Megrendelhető levélben Budapest, Zsigmond-utca 68, Felső-villa 4

FESTŐMŰVÉSZNŐ, képzőművészeti főiskolát végzett, huzamosabb ideig külföldön tartózkodott, rajzolni, festeni tanít. S. M., VIII., Kőrös-utca 6., III. 18/a.

CIMBALOM

szabadalmazott, acélszerkezettel, részletre is. Csodaerős, tiszta-grammofon (beszélőgép) 25 korona és hangú feljebb. Hozzá Fedák Sári, Király, Rózsa, Perczel, Boncsi, Caruso-tól legszebb lemezek 2 korona 50 fillér.



Hegedük, világhírű mesterek hű utánzatai. Árjegyzék kívánatra ingyen.

Fuvolák, tárogatók, citerák, harmonikák stb. Húrok javítási műterem stb.

Mogyoróssy Gyula kir. szab. hangszergyár Budapest, VIII., Rákóczi-út 71.

ZÁLOGCÉDULÁKAT ékszerről és brilansokról legmagasabb árban vessz Ollopp J. órás- és ékszerüzlet, Múzeum-körút 33., a Múzeummal szemben.

Perzsaszőnyegek
alkalmi vételek
Sternbergnél, Dob-u. 24.

KULATÁR

Magyar szobrász- és építőművészek által tervezett kész

SÍRKÖVEK

állandó kiállítása.

Érdeklődőknek felvilágosítást ad kizárólag BLUM LAJOS SÍRKÖKERESKEDŐ Budapest, VIII., Köztemető-út 4. sz.

azért kell megteremteni az európai nivón álló zsidó tudományt, hogy a világ e réven tanulja megismerni és értékelni a zsidóság szellemi kincseit, ez úton pedig magát a zsidóságot. A zsidó tudománynak számos ága nincs még feldolgozva és csak hozzáértő, nyíltszemű és nagytudású férfiúnak kell jönni, mint ez esetben Guttman Mihály dr., hogy új utat találjon az elébe kínálkozó számos lehetőség között.

Guttman dr. célja e két füzetben a haláchai (vallástörvényi) irodalom kritikai körülhatárolása, vagyis megállapítása annak, hogy mi tartozik a szorosabban vett halácha keretébe. S mint a legtöbb tudományos kutatásnak, úgy e vizsgálódásnak is jelentékeny gyakorlati — és pedig Zunz értelmében való gyakorlati jelentősége van. Mert hogy a zsidóság viszonyát a haláchához és hogy a halácha értékét „azon tudósok egyike-másika is, kik közvetlenül a talmudi irodalomból merítenek, ferdén ítéli meg, annak oka abban rejlik, hogy az objektív tudományos alkalmazás céljaira a halácha még nincsen eléggé sem feldolgozva, sem méltatva.“ Így volt csak lehetséges a múltban és lehetséges a jelenben, hogy egyesek rosszakaratúan, rosszhiszeműen és tendenciózusan jelentéktelen, de magát a talmudot modern szemmel nézve diffamáló részleteket ragadtak ki a talmudból, mely részleteket pedig fölényes gesztussal nem volt lehetséges visszautasítani, nem lévén

pontosan és tudományosan megállapítva, mi tartozik a halácha fogalma alá és mi nem.

Guttman dr. figyelmét a halácha fogalmának körülhatárolásánál különösen lekötötte a talmudi haláchának szétágazódása és egységtelensége, ellentétben a talmud-előtti kor egységesebb törvényhozásával. Ezt a jelenséget pedig igen frappáns módon úgy magyarázza, hogy miután a zsidóság politikai egysége elveszett és Palesztina nem volt a babiloniai községekre döntő befolyással, a halácha megállapításában is önálló tendenciák jelentkeztek. A gondolat és érzület egysége természetesen mindamellettséggel fennállott. A ma küzdelmeiben a Sulchan Aruch közül talán e megállapításoknak is némi hasznát lehetne venni.

A mű részletesebb tárgyalásába nem mélyedhetünk. De azt megállapíthatjuk, hogy Guttman dr. e könyve nyeresége a zsidó tudománynak és méltán sorakozik a szeminárium értesítőinek értékes tudományos mellékletei közé.

DR. BÜCHLER SÁNDOR: Eötvös József báró és a magyar zsidóság. Budapest, 1913.

Az az ünnepi meghatódottság, mely születésének százéves évfordulója alkalmából elfogta az országot, fokmérője Eötvös József báró nagy szellemének és sokoldalú volt tevékenységének. Az írók az írók, a tudósok és a gondolkodók a filozófust

Művészi kivitelű rajzokat és kliséket

a legjutányosabban szállít König és Bayer Budapest, Dohány-u. 12. Telefon 4-83.

Őrizze meg fiatalos szépségét

a hírneves bőrgyógyász

Prof. Dr. Marschalkó

egyetemi orvostanár eljárása szerint

tudományos alapon.

Kérje „Az észszerű bőrápolás“-ról

szóló könyvet díjtalanul a „JUVEN-

TAS“ laboratórium szétküldési fő-

raktárából.

KOLOZSVÁR, Postafiók 30.



AMERICAN SHOE COMPANY LIMITED

AMERIKAI CIPŐ RÉSZVÉNYTARS.

Elsőrendű valódi amerikai cipőkülönlegességek kizárólagos elárúsítása

*** KÉRJE KÉPES ÁRJEGYZÉKÜNKET ***

BUDAPEST, IV, Kígyó-tér 1

(Királyi bérpalota); V, Do-

rottya-utca 6; VII, Erzsébet-

körút 42; DEBRECEN, Piac-

utca 44; ZAGREB, Ilica 22

ünnepezték benne, az egyes felekezetek mint érdekeiknek bátor szóvivőjét. És ez ünnepi, meghatódott hangversenyben a zsidóság is résztvett a maga emlékeivel. E körbe tartozik Büchler Sándor dr. értekezése, melyet az Orsz. Izr. Tanító-Egyesület Eötvös-émlékünnepén olvasott fel és amelyben Eötvös bárót, mint az emancipáció igazlelkű és megható harcosát és mint az 1868-iki kongresszus meleg pártfogóját mutatja be. Eötvös érdeme a zsidósággal szemben annál nagyobb, mert az emancipációnak Magyarországon ő volt első híve. A füzet élénken és vonzóan van megírva.

KÚN JÓZSEF HAGYATÉKA. VERSEK.
Bpest, 1914.

A moderneekkel jött Kún József és szép, finom, csendes hangulatokat, tompa, andalító színeket és zenélő, lágy, hajlékony nyelvet hozott magával. Ámulásra készítő újat nem adott, de isten-áldotta talentum volt és sorainak ritmusán elandalodva ringott a lélek. Talán még leginkább Kiss József tanítványának lehetne mondani, kinek körében tényleg megforgott és e haláلهlőtti költészet magabahúzódo, a dolgokat méla fensőséggel néző rezignációja nem egy Kiss Józsefi vonatkozást mutat. Költői egyéniségét különben külön méltatja a szegedi írókról szóló cikk. E hagyaték kétharmadrésze fordítás, egypár nálunk divatos modern európai költőből: Baudelaire, Verlaine, Wilde, Fontane, Spitteler, Nietzsche. A moderneekkel jött Kún József, de míg ők a férfikor delére jutottak, addig Kún József, szegény, jobbsorsra érdemes, már a halál kikötőjébe evezett be. A kötet elé, amelyet a poéta hagyatékából özvegye szerető kegyelettel gyűjtött össze, Kiss József írt gyöngédhangú előszót.

DER RABBI VON BACHARACH. Elmerengő lélekkel tettük le sokszor a Heine könyvét és a tovasuhanó felhők között a nemes halványságú



rabbinak és szépséges hitvestársának a sorsát kutattuk. A Heine kigyózó vonalú száján amikor róluk írt, meglágyult a gúnyos vonás, finom, halvány és nemes színekkel rajzolta meg őket és sorsukat és életüket ott ringatta el a saját költői fantáziájában. Mert Heine szerette a bacharachi rabbit és a szép Saraht és sohasem adta át őket egészen a közönségnek.

Ezért első pillanatra szinte merészségnek látszik Viola Miksa költői vállalkozása. Éppen mert Heinéről van szó, Heinéről, akinek a nyelve oly hozzáférhetetlennek bizonyult. De Viola Miksa nagyon ügyesen oldotta meg ezt a finom és mégis oly nehéz feladatot. Ügyesen oldja fel a témát, amely sajnos, még ma sem veszített semmit szomorú aktualitásából és ügyesen követi Heine nyelvének könnyed, bájosan csilingelő hangzását, Ha valaki nem tudná, hogy hol hagyta abba Heine és hol kezdte Viola Miksa — az hiába akarna itt antik és új értéket megkülönböztetni. Ez a legnagyobb dicséret, amit Viola Miksáról mondhatunk. (P. E.)

DR. BLAU LAJOS: Báro Hatvany József. Emlékbeszéd.

Hatvany báró elnöke volt az Országos Rabbiképző Intézet vezérőlbizottságának és Blau Lajos dr. professzor ezt az emlékbeszédet az intézet templomában tartott gyászünnepélyen mondotta el felette. Meleg érzés és hev hatja át ez emlékbeszédet. A sokoldalú férfiú minden kiválóságára rávetíti a szónok a fényszórót. Nagy érdemei voltak Hatvanynak a modern rabbiképzés s egyáltalán a Rabbiképző körül. A beszéd stílusa nemes és előkelő; a kiállítás izléses és művészi.

Orth. kóser cukrász- és péksütemények az orth. hitközség felügyelete mellett egyedül csakis

FRIEDMANN SALAMON

villanyerőre berendezett sütődéjében és cukrászdájában

BUDAPEST, VII., DOB-UTCA 22
kaphatók. Telefon 105—79.

Mindenemű rendeléseket pontosan eszközünk helyben és vidékre. :: Diabétikusok és egyéb betegek részére gyógykenyerek. Cukrászati különlegességek. Postai megrendelések pontosan eszközöltetnek.

Reggelizés előtt
fél pohár

Schmidthauer-féle

Igmándi

keserűvizet
igyék, ha rossz a gyomra

! Figyelem !

Csak a felét kell bevenni,
mint másfajta keserűvizeknek!

EZRA fiúnevelő intézet

SZABADKA, IV., ZOMBORI-ÚT 28. SZÁM

Gondos, családi, egyéni, modern zsidó nevelés a rituálék szigorú betartásával. Héber nyelvtanítás Berlitz-módszere szerint. Biblia és talmud kurzusok. Német, francia, angol, olasz nyelvből és zenéből intenzív tanítás.

Az intézetről dr. Singer Bernát szabadkai főrabbi ad felvilágosítást. Prospektussal Fürst Béla intézeti igazgató szívesen szolgál.

Háziasszonyoknak

leginkább szükséges „TITANIA” mosógép, mángorló, mosogató-szekrény vagy jégszekrény. *~~~~~* Háztartási árjegyzéket kérjen

Takács Oszkártól

Budapest, VI., Nagymező-utca 49

Templomi hímzéseket

készít művészes kivitelben olcsó árak mellett, tervekkel és rajzokkal díjmentesen szolgál *~~~*

HERZ EMMA BUDAPEST

Első magyar aranyhímző telepe
IV., KOSSUTH LAJOS-UTCA 6 SZ.

Ő cs. és kir. Fensége Augusztia Főhercegnő udvari szállítója, Ő cs. és kir. Fensége József Főherceg kamarai szállítója. Arany érdemkereszt és Román királyi jubileum érem tulajdonosa, Grand Prix nagy aranyérme és keresztje stb. stb.

Lakodalmak, paszták barmicvek, stb. ünnepélyek alkalmára

ÉLŐ FRISS HALAKAT,

a Balaton-, Tisza- vagy a Dunából szállítanak

IFJ. SINGHOFFER ÁGOSTON ÉS TÁRSAI

HALÁSZMESTEREK,

BUDAPEST, KÖZPONTI VÁSÁRCSARNOK.

Vidéki megrendelések vasuton vagy posta útján gyorsan és lelkiismeretesen eszközöltetnek. Vendéglősök és viszontelárusítók kedvezményben részesülnek. *~*

Sürgőnycím: Singhoffertársai, Budapest. Telefonszám: 59—98.

Hirdetéseket

felvesz a kiadóhivatal,
Budapest, VI., Podmaniczky-utca 6. szám.
☛ Telefon 146—92 ☛

Neumayer Fülöp

Budapest, V. Ker., Deák Ferenc-tér
1. szám (Erzsébet-tér sarok).

Telefonszám: 11—21.

Perzsa- és Smyrna-szőnyegek. Hazai gyártmányú Moquett-plüssök, bútorszövetek, ágy és asztalterítők, függönyök és szőnyegek, továbbá kárpitos- és kocsigyártókellékek gyári raktára.

Kívánatra mintát bérmentve küldök.



FISCH BERTA

angol, francia és fűzőkülönlegességek, női divatterme
BUDAPEST, V. KERÜLET,
DOROTTYA-UTCA 6/a.
(Wurm-udvar.)

Felhívja a hölgyközönség figyelmét hosszas kísérletezéssel kipróbált saját találmányú és rendszerű szabadalmazott fűzőkülönlegességeire, melyek a fűzőtechnika valóságos szenzációi.

Egyben ajánlja elismert elsőrangú angol és francia női ruhatermék, hol a rendelőközönség mérsékelt árak mellett a leglelkiismeretesebb kiszolgálásban részesül.

Vidékimegrendelésnélelegendő úgy fűzőkhöz, mint ruhákhoz egy mintaruha vagy mérték beküldése.

Kívánatra mintákkal szívesen szolgál.

FONCIÈRE, PESTI BIZTOSÍTÓ-INTÉZET

Alapított 1864-ben

KÖZPONTI SZÉKHELY: BUDAPEST, V., SAS-UTCA 10.

Készpénzben befizetett részvénytőke . . . 4.000,000 K
A nyereség- és díjtartalékok az évi díj-
bevételekkel együtt mintegy . . . 65.400,000 „
az intézet összes biztosítékai tehát mintegy 69.400,000 K-ra
rúgnak.

64 évi fennállása óta kártérítések fejében fizetett
az intézet:

a tűzkárbiztosítási ágazatokban . . . 222.464,991 K
az életbiztosítási ágazatban . . . 34.446,000 „
a baleset és szavatossági biztosítási
ágazatokban . . . 4.605,169 „
összesen . . . 261.516,160 K át.

Az intézet működési tere kiterjed a következő biztosítási
ágazatokra:

1. Élet, járadék, kiházasítási, katonai szolgálat esetére való biztosítás.
2. Tűz, villámcsapás és robbanás által okozott károk elleni biztosítás.
3. Betöréses lopás elleni biztosítás.
4. A törvényes szavatosság követ-
keztében beálló kötelezettségek elleni biztosítás.
5. Tűközüvegekben
esetű töréskárok elleni biztosítás.
6. Az emberi testet érhető balese-
tek elleni biztosítás (utazási, élethossziglani vasuti balesetbiztosítás).
7. Szállítmányozási (tengeri, szárazföldi és folyamszállítmányozási)
károk elleni biztosítás.
8. Jégverés okozta károk elleni biztosítás.

TISZTÁN MAGYAR INTÉZET! OLCSÓ DÍJAK!
ELŐNYÖS FELTÉTELEK!

Magyar királyi szabadalm. Osztálysorsjáték Igazgatósága

Budapest, IV., Eskű-tér 5. szám

Elnök: Tolnay Lajos, alelnök: báró Fejérváry Imre,
vezérigazgató: Hazai Fülöp, vezértitkár: Serényi Samu
Egy egy sorsjáték Évenként 110,000 sorsjegy,
hat osztályból áll. két sorsjáték. 55,000 nyeremény
Egy sorsjáték nyereményeinek összege 14.459,000 kor.
Főnyeremény (szerencse esetén) egy millió korona

Előfizetési ára egész évre 6 K **MERCUR** Előfizetési ára egész évre 6 K

XLI. évfolyam. A legértelmesebb és legelterjedtebb pénzügyi és
sorsolási szaklap. Kizárólag hivatalos adatok alapján közli az
összes bel- és külföldi sorsjegyek és értékpapírok húzási jegyzékét
a hátralékkimutatásokkal együtt. A bel- és külföldi tőzsdék ese-
ményeiről a legkorábban a legmegbízhatóbb értesítéseket közli.

Minden előfizető **MERCUR ÉVKÖNYVÉT,**
ingyen kapja a melyből megtudható, hogy bármely sorsolásnak alávetett érték-
papír létezése óta kisorsoltatott e anélkül, hogy beváltatott volna.
Előfizetési ára: Évkönyvvel és sorsolási naptárral együtt egész
évre 6 korona. Mutatványszámok ingyen. Előfizetéseket elfogad a

„MERCUR“
KIADÓHIVATALA BUDAPEST, V., FÜRDŐ-U. 3.

„UNIO“

ÉLET- ÉS GYERMEKBIZTOSÍTÓ-INTÉZET (MINT SZÖVETKEZET)
BUDAPEST, VI. KERÜLET, TERÉZ-KÖRÚT 40—42. SZÁM
(Az intézet saját házában) Alapított 1863. évben

Díjtartalék 1912 december 31-én . . . 23.000,000 korona
Biztosított tőke 1912 december 31-én . . . 82.000,000 „
Eddig kifizetett tőke . . . 20.500,000 „

Az intézet az ember életére minden szokásban levő módozat szerint a következő biztosítá-
sokat vállalja el: kiházasítási biztosításokat, járadékbiztosításokat, fiúbiztosításokat, ú. m.:
tanulmányi, katonai és nagykorúsági esetekre; családi biztosításokat, biztosításokat halál-
esetre, vegyes biztosításokat élet- és halálesetre; biztosításokat két ember életére. Az intézet
a legelőnyösebb feltételek és a legmérsékeltebb díjszabások mellett a havonkénti fizetések
kedvezményét nyújtja. Ismertetővel, tervezetekkel és mindennemű felvilágosítással kész-
séggel szolgál úgy az intézet igazgatósága, mint az egyes vidéki ügynökségek.